

Stichting Pensioenfonds AT&T Nederland (SPAN) Jaarverslag 2019

Datum: 29 juni 2020

Inhoudsopgave van het Jaarverslag

Meerjarenoverzicht van kerncijfers en kengetallen	3
Verslag van het bestuur	4
1. Algemene informatie	4
2. Financiële informatie	6
3. Risicoparagraaf	11
4. Informatie over de verwachte gang van zaken	19
5. Bestuursaangelegenheden	20
6. Pensioenparagraaf	24
7. Beleggingsparagraaf	30
8. Actuariële paragraaf	34
9. Rapportage over Pension Fund Governance	37
Verslag Visitatiecommissie	41
Reactie van het bestuur op verslag Visitatiecommissie	44
Verslag Verantwoordingsorgaan	45
Reactie van het bestuur op verslag Verantwoordingsorgaan	48
Jaarrekening	49
Balans per 31 december 2019	50
Staat van baten en lasten over 2019	52
Kasstroomoverzicht over 2019	53
Toelichting op de balans en staat van baten en lasten	54
Actuariële verklaring	75
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	77

Meerjarenoverzicht van kerncijfers en kengetallen

	2019	2018	2017	2016	2015
Financiële gegevens per 31 december (x € 1.000)					
Beleggingen (inclusief lopende interest) ¹	176.041	154.232	160.356	157.219	146.996
Pensioenvermogen ²	175.842	154.060	160.171	157.054	147.214
Voorzieningen pensioenverplichtingen ³	165.026	145.982	143.726	148.441	135.814
Duration van de pensioenverplichtingen (jaar)	20	19	20	20	20
Premies (bijdragen) ⁴	499	416	481	475	494
Pensioenuitkeringen	2.655	2.396	2.266	2.104	2.120
Dekkingsgraad volgens FTK exclusief DC	106%	105%	111%	106%	108%
Dekkingsgraad volgens FTK inclusief DC	106%	105%	111%	106%	108%
Vereiste dekkingsgraad FTK exclusief DC	122%	123%	124%	123%	125%
Vereiste dekkingsgraad FTK inclusief DC	122%	122%	124%	123%	125%
Beleidsdekkingsgraad	104%	111%	110%	100%	110%
Reële dekkingsgraad	84%	90%	89%	82%	86%
Rendement vastrentend	9,60%	-1,65%	0,27%	9,38%	1,72%
Rendement LDI	24,76%	6,41%	-3,85%	17,18%	-3,75%
Rendement zakelijke waarden	25,84%	-6,93%	11,94%	10,34%	4,87%
Totaal rendement	16,30%	-2,21%	3,54%	8,09%	2,84%
Aantallen per 31 december					
Actieve deelnemers	0	0	0	0	0
Houders premievrije polissen	411	424	429	439	447
Gepensioneerden	91	80	75	65	64
Indexatie (toeslag) pensioenen per 1 januari (volgend jaar)					
Alle pensioenreglementen	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Indexatie ambitie ⁵	1,64%	1,47%	1,47%	-0,01%	0,39%

¹ Exclusief de beleggingen voor rekening en risico deelnemers

² Pensioenvermogen = reserves + voorzieningen pensioenverplichtingen, excl. de voorziening voor rekening en risico deelnemers

³ Exclusief de voorziening voor rekening en risico deelnemers

⁴ Tot en met 2013 waren dit premies voor DB en DC, inclusief FVP. Vanaf 2015 is dit de feitelijke premie.

⁵ Ambitie is de afgeleide consumentenprijsindex (CPI) CPI-alle huishoudens (2006=100), gepubliceerd door het Centraal Bureau van de Statistiek (CBS).

Verslag van het bestuur

1. Algemene informatie

Juridische structuur

Stichting Pensioenfonds AT&T Nederland, statutair gevestigd in Den Haag is opgericht op 28 juni 1999. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 34117670. De statuten zijn laatstelijk gewijzigd op 4 februari 2015. Het pensioenfonds is feitelijk gevestigd aan de Wilhelmina van Pruisenweg 104 te Den Haag.

Het pensioenfonds is een ondernemingspensioenfonds en is aangesloten bij de Pensioenfederatie. Per 1 januari 2014 is het fonds een gesloten fonds geworden.

Het pensioenfonds draagt de verantwoordelijkheid voor een goede uitvoering van de pensioenregelingen voor gewezen deelnemers en pensioengerechtigden in overeenstemming met de bestaande wet- en regelgeving. De inhoud van de pensioenregeling is een invulling van de uitvoeringsovereenkomst. De inhoud van de uitvoeringsovereenkomst is het resultaat van de pensioentoezegging verwoord in de pensioenovereenkomst.

Stichting Pensioenfonds AT&T Nederland heeft een paritair samengesteld bestuur dat zich terzijde laat staan door twee externe actuarissen, een onafhankelijke externe accountant, een externe administrateur, een extern bestuursbureau, een interne beleggingsadviescommissie, een Verantwoordingsorgaan en (externe en interne) adviseurs. Het pensioenfonds heeft geen personeel in dienst; alle werkzaamheden (pensioenadministratie, -uitbetaling, vermogensbeheer, communicatie, etc.) zijn uitbesteed.

Geschillen

Als een geschil ontstaat tussen het pensioenfonds en een belanghebbende bij het pensioenfonds, zoals vermeld in artikel 21 van de statuten, dient de belanghebbende zich te wenden tot het bestuur van het pensioenfonds. Als het bestuur en de belanghebbende niet tot een oplossing van het geschil komen, geldt de SPAN klachten- en geschillenprocedure zoals die is vastgesteld op 15 juli 2015.

Vermogensbeheerders

De vermogensbeheerder is BNP Paribas Investment Partners (BNP). De vermogensbeheerder is verantwoordelijk voor de selectie en timing van de transacties in de door hen beheerde portefeuilles binnen de geldende mandaten.

Administratie

De administratie van het fonds wordt uitgevoerd door RiskCo. De administratie wordt uitgevoerd volgens de overeengekomen Service Level Agreement, waarin tevens de kapitalen voor de premieovereenkomst zijn ondergebracht.

Adviseurs

Het pensioenfonds wordt voor actuaariaat en risicobeheersing op lange termijn ondersteund door de externe adviserende actuaaris van Sprenkels & Verschuren.

Hiernaast maakt het fonds gebruik van de diensten van Triple A voor de certificering van het jaarverslag.

De accountancywerkzaamheden i.v.m. het jaarverslag worden door BDO Audit & Assurance B.V. uitgevoerd.

Bestuursbureau

Met ingang van april 2012 wordt het bestuur ondersteund door een parttime bestuursbureau van Edmond Halley B.V. Doel van het bestuursbureau is het ondersteunen van het bestuur in de beleidsvorming en het monitoren van de uitvoering.

Het bestuur

Het bestuur is als volgt samengesteld:

Benoemd namens de werkgever:

Naam	Functie in bestuur	Benoemingsdatum	Bestuurslid tot	Nevenfunctie
V. den Hertog	Voorzitter	1-7-2005	1-7-2021	HR manager AT&T
B. Bongenaar	Vice secretaris	15-01-2016	15-01-2024	Director Billing Operations AT&T Bestuurslid stichting Klink Voorzitter VVE Admiraal de Ruijterweg 317-319

Benoemd namens de werknemers:

Naam	Functie in bestuur	Benoemingsdatum	Bestuurslid tot	Nevenfunctie
W. Loots	Secretaris	28-6-1999	31-7-2023	Secretaris OMNI-vereniging Quintus Secretaris stichting monumentaal Westland

Benoemd namens de gepensioneerden:

Naam	Functie in bestuur	Benoemingsdatum	Bestuurslid tot	Nevenfunctie
T. Valkenburgh	Vice voorzitter	13-02-2015	13-02-2023	Directeur Programmatheek Voorzitter Compusers

Bestuursleden worden benoemd voor een periode van 4 jaar, met de mogelijkheid van twee herbenoemingen. Statutair heeft het fonds gedefinieerd dat een bestuurslid vanaf 1 januari 2014 maximaal twaalf jaar zitting kan hebben. Werkgeversbestuursleden worden benoemd op voordracht van de werkgever. Het bestuurslid namens de werknemers wordt benoemd na voordracht door de OR. Het bestuurslid namens de gepensioneerden wordt benoemd na verkiezing door de gepensioneerden.

- **Bestuur**

Het bestuur vertegenwoordigt het pensioenfonds en draagt de (eind)verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de pensioenregelingen en het daartoe behorende pensioen- en beleggingsbeleid. Het bestuur vergadert 12 keer per jaar. Besluitvorming vindt plaats in consensus.

- **Statutaire doelstellingen**

Het fonds heeft ten doel het verstrekken of doen verstrekken van pensioenen en/of andere uitkeringen.

- **Uitvoeringsovereenkomst**

De stichting heeft een uitvoeringsovereenkomst afgesloten met de werkgever ten aanzien van de uitvoering van het pensioenreglement. De plichten van de bij het pensioenfonds aangesloten onderneming staan beschreven in deze uitvoeringsovereenkomst. Hierin zijn de volgende zaken opgenomen: verschuldigde premie, premiebetaling, premiekorting en terugstorten, bijstortingsverplichting, informatieverstrekking, wijzigingen pensioenreglement en voorwaardelijke indexatie. De verschuldigde premie is feitelijk gelijk aan de pensioenuitvoeringskosten, met een opslag van 30%. Bijstorting door of terugbetaling aan de werkgever is vastgesteld in de uitvoeringsovereenkomst, conform de Nederlandse wetgeving.

De uitvoeringsovereenkomst is per 1 oktober 2015 aangepast aan de nieuwe situatie. De werkgever blijft de kosten van het fonds vergoeden.

2. Financiële informatie

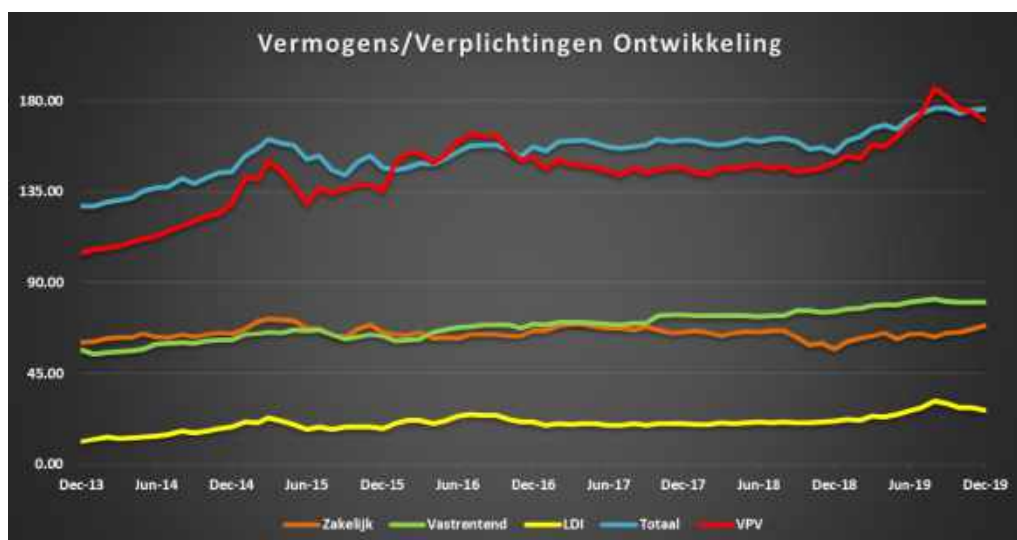
Dit verslag gaat over het jaar 2019, maar tijdens het schrijven van dit verslag zijn de ontwikkelingen door de pandemie drastisch gewijzigd en onvoorspelbaar geworden. Hoe groot de impact op de economie zal zijn, zal sterk afhangen van de duur van de pandemie. Prioriteit blijft om deze pandemie te boven te komen, waarna pas duidelijk zal worden wat voor invloed deze heeft gehad. Zoals gesteld zal dit verslag dus over het jaar 2019 gaan.

Het jaar 2019 was een positief jaar voor de wereldwijde effectenmarkten, zowel op de aandelenmarkten als voor de obligaties. Voor het fonds betekende dit dat voor het jaar 2019 de aandelenportefeuille een positief resultaat liet zien van 25,84%, een plus van 0,19% ten opzichte van de benchmark. De vastrentende portefeuille boekte een resultaat van 9,60%, maar bleef 0,95% achter bij de benchmark. Convertibles waren met een resultaat van 8,76%, 1,23% lager dan de benchmark. Over het hele jaar heeft de gehele portefeuille een rendement behaald van 16,30%, een underperformance van 0,97% ten opzichte van de benchmark.

De voortslepende Brexit zorgde in Europa voor veel onzekerheid. President Trump van de Verenigde Staten (VS) begon het jaar met het onder druk zetten van de voorzitter van de FED. Trump wilde geen rentestijging gezien de dalende economische groei en lage inflatie, maar ook omdat de competitie op de handelsmarkten een lagere en zelfs negatieve rente heeft. Verder was er de dreiging van een handelsoorlog tussen de VS en China. Dit zorgde voor spanning op de beurzen. Het sentiment en de verwachtingen van de beleggers verbeterden echter door het nieuws dat de VS en China een onderhandelingsresultaat behaalden.

Per saldo zijn de wereldwijde aandelenbeurzen van ontwikkelde landen in 2019 gestegen, waarmee het minder goede resultaat van 2018 meer dan goed is gemaakt. Voor pensioenfonds die de valuta's hadden afgedekt, is het rendement lager aangezien de euro daalde ten opzichte van alle belangrijke valuta: Amerikaanse dollar, Japanse Yen en Britse Pond. Vooral de Amerikaanse aandelenmarkten presteerden sterk ondanks de handelsperikelen met China. De Chinese aandelen leden er wel onder. Door het opleggen van steeds hogere tarieven op steeds meer exportproducten liep de Chinese economische groei een flinke deuk op en bleef ook de aandelenbeurs achter. Mede hierdoor was het resultaat op Emerging Markets aandelen lager. Dat bleef achter bij de ontwikkeling van de ontwikkelde beurzen. Naast aandelen behaalden alle andere beleggingen zoals vastgoed, high yield en Emerging Markets debt, hypotheke en staatsobligaties ook positieve rendementen.

De swaprente daalde in 2019 fors. De 20-jaars marktrente daalde over 2019 met circa 80 basispunten. Ook de Ultimate Forward Rate (UFR) daalde in 2019 van 2,3% naar 2,1%. Door die daling moeten voor de lange looptijden hogere verplichtingen worden aangehouden. De UFR betekent dat pensioenfonds voor langlopende verplichtingen mogen uitgaan van een hogere rente dan de marktrente. Inmiddels is het verschil tussen de marktrente en de UFR flink teruggelopen.

Voor het fonds is het totale belegde vermogen met een stand begin 2019 van € 154,2 miljoen gestegen naar € 176,0 miljoen (excl. DC ad € 4,1 miljoen) eind 2019. De grootste stijging vond in het eerste kwartaal plaats, met een totale stijging van € 6,4 miljoen. Over het hele jaar was er een stijging van € 21,8 miljoen. De waarde van de verplichtingen steeg naar € 165,0 miljoen (excl. DC) per einde jaar. Een totale jaarstijging van € 19,0 miljoen.

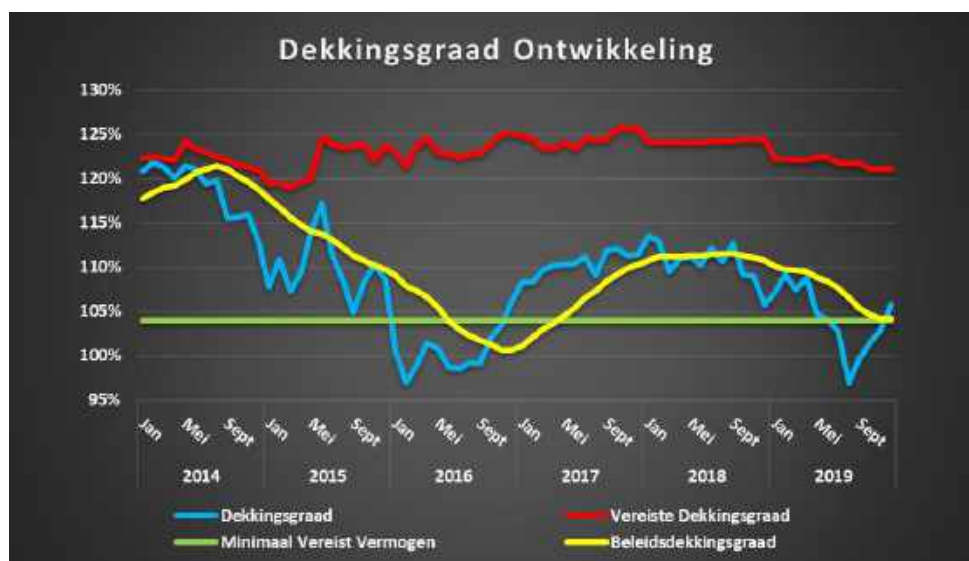
Een van de voornaamste oorzaken van de ontwikkeling van de verplichtingen is de volatiele, maar negatieve ontwikkeling van de rente. De 10-jaars DNB-rente ontwikkelde zich aan een begin van het jaar met een stand van 0,83%, naar een negatieve rente in het derde kwartaal, tot een bescheiden 0,21% per einde jaar. De negatieve rente in het derde kwartaal resulteerde in een val van de dekkingsgraad tot onder de 100%, met in augustus een dekkingsgraad van 97,0%. Door de stijging in het laatste kwartaal van de rente, eindigde het fonds met een actuele dekkingsgraad van 106,4%. Deze ontwikkeling is ook terug te zien in de bovenstaande grafiek bij de piek in de LDI en de VPV.

De beleidsdekkingsgraad is in samenhang van de ontwikkeling van de dekkingsgraad gedaald van 110,6% naar 104,3% per einde van het jaar. Dit komt vanwege het gegeven dat de beleidsdekkingsgraad een 12-maands gemiddelde weergeeft. Conclusie is dat het fonds nog steeds in een reservetekort zit. Het fonds verwacht dat deze ontwikkeling voorlopig wel zal aanhouden, gegeven ook de onzekere ontwikkelingen in de markt. Voor de goede orde, de gegevens in deze paragraaf hebben alleen betrekking op de DB-regeling. De beleidsdekkingsgraad en de actuele dekkingsgraad liggen hoger dan het gemiddelde van alle pensioenfonds in Nederland.

Zoals aangegeven is de beleidsdekkingsgraad een 12-maands gemiddelde dekkingsgraad die daardoor stabiel is dan de niet-gemiddelde dekkingsgraad. De dekkingsgraad wordt maandelijks bepaald door de verhouding te berekenen tussen belegd vermogen (inclusief overige bezittingen en vorderingen) en de VPV, welke bepaald wordt door het nFTK exclusief DC, rekening houdend met de AG-tafels met een leeftijdsafhankelijke correctie. De VPV wordt aangeleverd door de actuaaris, die tevens de beleidsdekkingsgraad berekent. Deze laatste wordt nog een keer gecontroleerd door het bestuur.

Pensioenfonds zijn sinds de invoering van het gewijzigde Financieel Toetsingskader (nFTK) per 1 januari 2015 verplicht de beleidsdekkingsgraad te gebruiken.

Onderstaande grafiek geeft de ontwikkeling van de dekkingsgraad ten opzichte van de benodigde dekkingsgraad weer over de laatste jaren, met de introductie van de beleidsdekkingsgraad. Ook hier is duidelijk terug te zien dat in het derde kwartaal de dekkingsgraad een dip maakte, onder invloed van voornamelijk de rentestand. Over de jaren genomen is te zien dat de beleidsdekkingsgraad de curve van de dekkingsgraad volgt, maar dan wat vertraagd.

Herstelplan

In 2019 heeft een actualisatie van het herstelplan plaatsgevonden. Hieruit is naar voren gekomen dat het fonds nog steeds aan de gestelde termijnen voldoet. In het herstelplan 2019 wederom uitgegaan van een hersteltermijn van 10 jaar. Op basis van het reguliere beleid zal het fonds binnen deze termijn herstellen. Het herstelplan heeft de instemming van DNB ontvangen op 23 mei 2019. In 2020 is een nieuw herstelplan bij DNB ingediend.

1. Kostenbeleid

Door de wijziging van de pensioenovereenkomst per 1 januari 2014 is de premie vanaf deze datum niet langer een instrument. In overleg met de werkgever is een uitvoeringsovereenkomst opgesteld waarin de pensioenuitvoeringskosten met een opslag van 30% worden betaald.

2. Indexatiebeleid

Het indexatiebeleid is aangepast in geval van extreme situaties waarbij de actuele dekkingsgraad sterk afwijkt van de beleidsdekkingsgraad en de indexatie niet gegeven kan worden (zie onder d).

De toeslag zal volgens een staffel worden verleend, gebaseerd op de volgende uitgangspunten:

- a) Als de beleidsdekkingsgraad lager is dan 110%, wordt geen toeslag verleend.
- b) Als de beleidsdekkingsgraad tussen de 110% en de 135% is, wordt een gedeeltelijke toeslag verleend. De toeslag is dan gelijk aan:

$$\frac{\text{Beleidsdekkingsgraad} - 110\%}{135\% - 110\%} * \text{prijsindex}$$

- c) Als de beleidsdekkingsgraad hoger is dan 135% zal de toeslag volledig worden toegekend.
- d) Indien de dekkingsgraad meer dan 10%-punt lager is dan de beleidsdekkingsgraad en het bestuur niet een gereede verwachting heeft dat de dekkingsgraad snel zal stijgen naar het huidige niveau van de beleidsdekkingsgraad, dan kan het bestuur vanuit het oogpunt van evenwichtige belangenafweging besluiten om de hoogte van de toeslag uit artikel b) en c) te bepalen op basis van de dekkingsgraad in plaats van de beleidsdekkingsgraad.
- e) Er vindt jaarlijks een toets plaats om na te gaan of de te verlenen toeslag aan de wettelijke vereisten voldoet. Als de toeslag volgens het beschreven beleid hoger is dan de wettelijk toegestane, dan zal de toeslag worden verlaagd tot de maximaal toegestane toeslag.
- f) Als de uitkomst van de toeslag op grond van het bovenstaande beleid slechts in geringe mate afwijkt van de beoogde prijsindex (zie paragraaf 8) en de verwachte besparing van de lagere toeslag niet opweegt tegen de extra kosten voor administratie, dan kan het bestuur in het belang van alle betrokkenen besluiten om de toeslag af te ronden op de beoogde prijsindex.
- g) Gedeeltelijke toeslagen zullen slechts dan worden verleend, als zij op basis van bovenstaande systematiek ten minste 0,2% bedragen.

Per 1 januari 2020 is geen indexatie verleend omdat de beleidsdekkingsgraad van afgerond 104% ruim onder de gestelde norm uitkwam. Over de laatste 10 jaar is in de toegekende indexatie een achterstand opgelopen van 11,4%.

3. Beleggingsbeleid:

Het beleggingsbeleid is erop gericht om enerzijds de kans op herstel te behouden en anderzijds de risico's te beperken. Dit wordt gedaan door de beleggingen te verspreiden over meerdere beleggingsfondsen. Om het renterisico te beperken is een gedeelte van het renterisico afgedekt. De mate waarin het renterisico wordt afgedekt is mede afhankelijk van de rentestand.

4. Overige maatregelen

Voor 2019 zijn geen overige maatregelen te melden.

De in de ABTN vastgestelde sturingsmiddelen worden zo optimaal mogelijk aangewend, zonder dat momenteel rigide maatregelen nodig zijn. Het bestuur zal zich blijven inspannen om met de vastgestelde sturingsmiddelen en het door haar gevoerde beleid een zo'n evenwichtig mogelijke belangenafweging te hanteren.

Kosten van de pensioenuitvoering

Volgens de pensioenwet dient een fonds in haar bestuursverslag een overzicht te geven van de uitvoeringskosten. De administratieve uitvoeringskosten dienen in het bestuursverslag te worden opgenomen als totaalbedrag en als bedrag per deelnemer of pensioengerechtigde. De kosten van vermogensbeheer en de transactiekosten dienen te worden opgenomen als totaalbedrag en als percentage van het in het verslagjaar gemiddeld belegde vermogen.

In dit verslag zal het fonds aan deze wettelijke eis voldoen. Echter daar het fonds een slapend fonds is, met slechts 91 pensioengerechtigden en geen actieve deelnemers (volgens de definitie van de wet), zullen de pensioenbeheer kosten ook worden weergegeven per deelnemer inclusief de slapers (het aantal slapers van het fonds bedraagt 411 en vormt daarmee een substantieel onderdeel van het totaal). Dit omdat dit naar de mening van het bestuur juist een reëler beeld geeft van de kosten. Dit in aanvulling op wat de wet vereist.

Pensioenbeheerkosten zijn:

- kosten slapers en gepensioneerden (kosten administratie en informatie)
- werkgeverskosten (mutaties aanlevering, premie-incasso, communicatie met werkgever)
- kosten van bestuur en financieel beheer (werkzaamheden bestuur en ambtelijk secretaris, toezicht, financieel beheer en juridische kosten)
- projectkosten

Voor het fonds komen deze kosten in 2019 op € 393 duizend (2018: € 334 duizend). Volgens de vereisten van de wet komen hiermee de pensioenbeheerkosten per deelnemer uit op € 4,319 (2018: € 4,175). Wanneer het aantal deelnemers inclusief slapers meegenomen wordt, komen de pensioenbeheerkosten per deelnemer op € 783 (2018: € 662). Toename in kosten zitten voornamelijk in de toename van de governance vereisten, zoals

de implementatie van IORP afgelopen jaar. Voor de goede orde, deze kosten worden volgens de uitvoeringsovereenkomst geheel betaald door de werkgever.

Vermogensbeheerkosten zijn:

- kosten van fiduciair beheer (voor het fonds niet van toepassing)
- kosten van portefeuillebeheer (in geval van het fonds een beheerfee)
- kosten bewaarloon
- overige kosten van de beleggingsfondsen zoals accountant.

De kosten van het vermogensbeheer in 2019 zijn voor het fonds € 1.214 duizend (2018: € 1.105 duizend). Het gemiddelde belegde vermogen van het fonds bedroeg € 169.169. Hiermee komen de vermogenskosten als percentage uit op 0,66% van het gemiddelde belegde vermogen, en zijn daarmee iets lager dan vorig jaar (2018: 0,67%).

Vanuit onze investment beliefs hebben wij een combinatieportefeuille van actief en passief beheerde fondsen én van fondsen van BNP Paribas aangevuld met externe fondsen. Deze beleggingsstijl kost meer dan een volledig passief beheerde portefeuille c.q. een portefeuille bij maar één vermogensbeheerder maar levert naar verwachting op lange termijn meer op, c.q. reduceert naar verwachting beleggingsverliezen in tijden dat beurzen het slecht doen. Daar waar wij van mening zijn dat het niet mogelijk is om door actief beheer waarde toe te voegen, beleggen wij in passief beheerde beleggingsfondsen.

Met deze beleggingsfilosofie waarmee we eind 2013 gestart zijn is het in 2019 mogelijk gebleken om in de rendementsportefeuille een rendement te behalen (na aftrek van de ongoing charges en transactiekosten) van -14,95% (2018: -3,49%) daar waar marktindices 15,80% (2018: -2,66%) scoorden.

Naar opgave van de vermogensbeheerder geldt voor het fonds de volgende opstelling (kosten in procenten van het gemiddeld belegd vermogen):

Bedragen in duizenden euro's	Beheerkosten	Performance gerelateerde kosten	Transactiekosten exclusief aan- en verkoopkosten	Aan- en verkoopkosten	Totaal	In % Gem Belegd Vermogen
	Fixed		Broker/taxes	Variable		
Kosten per beleggingscategorie						
Vastgoed	-21		0	-8	-29	0,02%
Aandelen	-344		0	-132	-477	0,08%
Alternatieve beleggingen				0	0	
Vastrentende waarden	-530		-1	-177	-708	0,42%
Hedgefondsen					0	
Commodities	0		0	0	0	0,00%
Overige beleggingen					0	
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën excl. overlay	-896	0	-1	-318	-1.214	0,72%
Kosten overlay beleggingen	0			0	0	
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën incl. overlay	-896	0	-1	-318	-1.214	0,72%
Overige vermogensbeheerkosten						
Kosten vermogensbeheer pensioenfonds en bestuursbureau	-195	0			-195	0,11%
Kosten fiduciair beheer	0	0			0	
Bewaarloon	-23	0			-23	0,02%
Advieskosten vermogensbeheer	0	0			0	
Overige kosten	0	0			0	
Totaal overige vermogensbeheerkosten	-218	0			-218	0,13%
Totaal kosten vermogensbeheer	-1.114	0			-1.432	0,85%
Gemiddeld belegd vermogen	169.169					
Kosten vermogensbeheer (excl. Transactiekosten) als percentage van het gemiddeld belegd vermogen	-0,66%					
Transactiekosten als percentage van het gemiddeld belegd vermogen	-0,19%					

De totale kosten toe te wijzen aan de categorieën incl. overlay van € 1.214 duizend, betreffen de kosten en ingehouden fees die zijn aangeleverd door BNP Paribas. Deze kosten zijn in de jaarrekening niet inbegrepen in de beleggingskosten maar zijn alle inbegrepen in de beleggingsopbrengsten. De totale overige vermogenskosten ad € 218 duizend (2018: € 216 duizend) komen overeen met de beleggingskosten in de jaarrekening.

De kosten voor vermogensbeheer van het Pensioenfonds hebben betrekking op de periodieke vaste kosten, zoals managementvergoedingen en overige kosten binnen beleggingsfondsen, als over variabele kosten die te maken hebben met het muteren binnen de beleggingsfondsen en/of binnen de beleggingsportefeuille van het fonds.

Immers, naast vaste kosten voor het vermogensbeheer, zijn met het beheer van de beleggingen ook transactiekosten gemoeid. Transactiekosten worden direct of indirect ten laste van het rendement van de beleggingen gebracht omdat deze zijn verwerkt in de aan- en verkoopprijzen van de beleggingsinstrumenten en zijn zodoende niet gespecificeerd in het jaarverslag. Transactiekosten bestaan afhankelijk van over welke beleggingssoort het gaat uit expliciete broker fees en/of indirecte bid/ask spreads en eventuele taxes and

charges. Het laatste is afhankelijk van de beleggingssoort en het land waar de onderliggende belegging genoteerd is.

Het totaal van de beide kostensoorten, vast en variabel, wordt de Total Cost of Ownership (TCO) genoemd. De Pensioenfederatie heeft daarover in februari 2016 een update van haar document 'Aanbevelingen Uitvoeringskosten' uitgebracht. Desalniettemin dient de lezer zich er echter van bewust te zijn dat er in internationale context nog geen eenduidige definitie van TCO bestaat.

De periodieke 'vaste' kosten zoals managementvergoeding en service fees zijn ten aanzien van het mandaat gebaseerd op de vermogensbeheerovereenkomst en ten aanzien van beleggingen in beleggingsfondsen op de juridische documentatie van de betreffende beleggingsfondsen. Ten aanzien van beleggingsfondsen is als vertrekpunt gebruik gemaakt van de TCO zoals die in de Essentiële Beleggersinformatie (verkort prospectus) is gerapporteerd door de fondsbeheerder. De variabele kosten binnen, op basis van discretionaire mandaten, beheerde portefeuilles en/of op het door het 'look-through' principe verkregen informatie uit de BNP Paribas (BNPP) beleggingsfondsen worden gebaseerd op de werkelijke transactievolumes gedurende het jaar exclusief administratieve boekingen, eventuele in-kind leveringen, dubbelstellingen, etc.

De hierboven beschreven werkwijze geeft een goed zicht op de integrale beleggingskosten los van het feit of deze kosten 'geboekt' zijn of niet.

Daar waar mogelijk probeert onze vermogensbeheerder door haar inkoopkracht om de vaste kosten in beleggingsfondsen te reduceren door een korting te krijgen op de management fee van de aanbieder. Doordat wij relatief veel in actief beheerde beleggingsfondsen hebben belegd zijn deze kosten relatief hoog vergeleken met andere pensioenfondsen.

Wij betalen een vaste vergoeding aan vermogensbeheerder BNP Paribas Investment Partners. De vermogensbeheerder heeft een fixed fee ontvangen van € 180 duizend exclusief BTW op jaarbasis. De dienstverlening die we hiervoor ontvangen van BNP Paribas Investment Partners bestaat uit:

- a. Uitvoeren van het overall portefeuillebeheer (tactische asset allocatie, selecteren en monitoren externe managers, etc.) zoals vastgelegd in het beleggingsmandaat.
- b. Het gevraagd en ongevraagd adviseren van de beleggingsadviescommissie op elk denkbaar onderdeel van de beleggingsportefeuille (strategische asset allocatie, actief/passief beheer, rentehedge, etc.).
- c. Het leveren van managementrapportages, risicorapportages, look-through rapportages, DNB- en administratieve rapportages.
- d. Op kwartaalbasis participeren in de vergaderingen van de beleggingsadviescommissie.

3. Risicoparagraaf

Het bestuur heeft het beleid met betrekking tot integraal risicomanagement (hierna: IRM) vastgelegd. Het doel van IRM is om bij te dragen aan de realisatie van de strategische doelstellingen van het fonds. Het document geeft weer hoe het fonds het beleid op het gebied van IRM heeft vormgegeven. Het IRM-beleid is het beleidskader voor de toepassing en toetsing van de beleidsvorming en –uitvoering. Dit gebeurt op strategisch en operationeel niveau.

Jaarlijks stelt het bestuur de risicohouding vast, of als er een wijziging van missie, visie en/of strategie plaatsvindt. Daarbij hanteert het bestuur de 5-punts-schaal conform het RAVC[®]-model (Risk Appetite Value Chain model[®]).

Het fonds hanteert, naast een algehele risicohouding voor het bestuur, vier domeinen waarvoor de risicohouding wordt vastgesteld, namelijk: besturingsfilosofie, reputatiemanagement, product & uitvoering en kapitaalmanagement. In mei 2019 heeft het bestuur haar risicohouding vastgesteld. De risicohouding van het bestuur varieert afhankelijk van het risicodomein van Nul (1) tot Gebalanceerd (3) / Opportuun (4). De risicohouding van het bestuur in zijn geheel kan als Kritisch (2) worden gedefinieerd. Bij voorkeur neemt het bestuur geen risico. Indien het nemen van risico bij kan dragen aan het behalen van de doelstellingen van het fonds, is het bestuur bereid het nemen van meer risico in de besluitvorming te overwegen.

Het bestuur stelt minimaal eens per 3 jaar of bij grote wijzigingen van haar missie, visie en strategie de strategische doelstellingen vast. Het bestuur toetst jaarlijks de noodzaak om de strategische doelstellingen bij te stellen, of zoveel eerder bij een risicotrigger.

Daarnaast valideert het bestuur jaarlijks haar risicobereidheid in relatie tot de risicohouding en doelstellingen. De risicobereidheid is uitgedrukt in risicobereidheidsprincipes. De strategische doelstellingen en risicobereidheidsprincipes van het fonds vormen de kaders waarbinnen de strategische en operationele risicomanagementcycli worden ingericht en uitgevoerd.

Het bestuur heeft de volgende strategische risico's gedefinieerd:

Strategische risico's	
1	Het risico dat de dekkingsgraad niet het niveau bereikt om de ambitie om opgebouwde aanspraken in voldoende mate te realiseren.
2	Het niet (volledig) kunnen voldoen aan alle governance vereisten, zoals de bezetting van de fondsorganen, door toenemende geschiktheidseisen in combinatie met de beschikbaarheid van potentiële kandidaten uit de krimpende populatie.
3	De concentratie van kennis over bepaalde (deel)gebieden bij bestuursleden en de kans dat dat wegvalt als de betreffende bestuursleden hun termijn niet verlengen.
4	Het risico dat de werkgever de uitvoeringsovereenkomst opzegt.
5	Het risico dat het bestuur in relatief korte tijd meerdere keren een beroep doet op de bijstortingsverplichting van de werkgever uit hoofde van de uitvoeringsovereenkomst.
6	De aanhoudend lage rente en/of rendement waardoor het fonds niet binnen de wettelijke termijn voldoende herstelt en de aanspraken moet korten.
7	De beperkte beschikbare capaciteit van het bestuur waardoor het niet toekomt aan omvangrijkere / diepgaande werkzaamheden die het bestuur zeer wenselijk acht (onderzoek naar een passende administrateur, vermogensbeheerder).
8	Het wegvallen van de bestuursondersteuning met discontinuïteit en het wegvallen van kennis tot gevolg.
9	DNB eist liquidatie en CWO van SPAN als kwetsbaar fonds op een financieel ongunstig moment.

Periodiek voert het fonds een Eigen Risicobeoordeling (ERB) uit. De ERB is een proces dat uitmondt in een document dat een beschrijving geeft van het risicoprofiel van het fonds, een beoordeling van de financieringsbehoeften en een beoordeling van de risico's rondom indexatie.

De ERB zal minimaal eens in de 3 jaar worden uitgevoerd en opgesteld, tenzij er sprake is van een strategische risicotrigger. De frequentie van 3 jaar sluit aan bij de frequentie waarmee het fonds een ALM-studie uitvoert op basis waarvan het strategisch beleid wordt bepaald. In het kader van efficiëntie wordt de ERB opgesteld in samenhang met elke ALM-studie. Het fonds zal in 2020 een ALM laten uitvoeren.

De operationele risico's zijn de risico's die het nakomen van de operationele doelstellingen in de weg staan. Op jaarlijkse basis worden deze minimaal twee keer geëvalueerd d.m.v. een risicoanalyse. Alle risico's zijn in hoofdlijnen vastgelegd in een apart document. In 2019 zijn deze risico's op hun voortgang verder besproken in bestuursvergaderingen en als zodanig vastgelegd in de notulen.

Onderstaand treft u een nadere toelichting aan op de voornaamste risico's volgens FIRM, die door het bestuur zijn onderkend, evenals het beleid van het bestuur voor het mitigeren van de risico's:

- Financiële Risico's
 - Matching-/Renterisico
 - Marktrisico
 - Kredietrisico
 - Verzekeringstechnisch risico
- Niet Financiële Risico's
 - Omgevingsrisico
 - Operationeel risico
 - Uitbestedingsrisico
 - IT-risico
 - Integriteitsrisico
 - Juridisch risico

Thematische risicoanalyses

Het bestuur van het fonds voert periodiek risicoanalyses uit op specifieke thema's. Bij de bepaling van de thema's en de frequentie laat het fonds zich leiden door haar initiële risico-inschatting en/of de vereisten uit wet en regelgeving. Ook voor de thematische risicoanalyses geldt dat deze worden uitgevoerd door de gehele procesketen van het fonds. Het fonds wil jaarlijks minimaal 1 thematische risicoanalyse uitvoeren.

Het fonds onderscheidt ten minste de volgende thematische risico analyses:

- De Systematische integriteitsrisicoanalyse (SIRA).
- IT – en cybersecurity risicoanalyse.
- Uitbesteding.

Eind 2019 heeft het fonds opdracht gegeven voor de uitvoering van een SIRA. Hierbij zijn 13 integriteitsrisico's beoordeeld op hun bruto en netto risico. Dit houdt in dat, per risico, het bruto risico wordt ingeschat dat het risico zich voor kan doen als ook het netto risico rekening houdend met de mitigerende beheermaatregelen.

Keten-risicoanalyse

Voor de identificatie van de operationele risico's voert het fonds een keten-risicoanalyse uit op de voornaamste procesketens. Gezien de eindverantwoordelijkheid van het fonds voor de integere en beheerste bedrijfsvoering van de activiteiten van het fonds, ongeacht of deze zijn uitbesteed, voert het fonds deze integraal uit.

Bij de identificatie en definiëring van de risico's beschrijft het fonds de risico's zo specifiek mogelijk in termen van oorzaak, onzekerheid en gevolg en de beheersmaatregelen om het netto risico te mitigeren. Om vast te stellen of het fonds 'In Control' is wordt periodiek getoetst of de beheersing van de risico's zodanig effectief is dat het risico binnen de risicobereidheid blijft.

Financiële Risico's

Matching-/Renterisico

Het Matching-/Renterisico is het risico als gevolg van onvoldoende afstemming van activa en passiva op het gebied van rente, valuta, inflatie en liquiditeit.

Het fonds heeft een langetermijnvisie op het matching-/renterisico. Door het fonds wordt dit risico als een van de drie grootste risico's beoordeeld.

- Het bestuur heeft bewust gekozen om het renterisico slechts gedeeltelijk af te dekken door te beleggen in LDI-fondsen. Gezien de lage rente en de verwachting dat op langere termijn de beleggingen herstel zullen laten zien, is het geld aangewend voor het verkrijgen van rendement in plaats van het afdekken van risico. Het bestuur monitort en bespreekt het risico, en evt. acties, maandelijks op de bestuursvergadering. De renteaanpak wordt maandelijks geëvalueerd op de bestuursvergadering. Omdat de rente stabiel laag is, is het risico niet verder toegenomen. Het risico wordt door het fonds toch als aanzienlijk ingeschat, zowel op kans als impact. In 2020 zal het fonds een renteafdekking door middel van instapindicatoren verder uitwerken.
- Het fonds belegt ongeveer een derde in niet-Euro valuta, en loopt daarmee een valutarisico. Het bestuur heeft besloten het valutarisico niet af te dekken, vanwege de beheersing van de Investment Manager van aanwezige risico's, de verwachte uitmiddeling op lange termijn, het verbonden kostenaspect en de verwachting dat de afdekking van het valutarisico geen extra rendement oplevert voor het fonds. Hierdoor acht het fonds het risico hiervan beperkt. In november 2018 heeft de actuaaris het risico berekend: voor USD, GBP en Yen is impact op het vereist eigen vermogen 1,1% en voor alle

ontwikkelde landen 1,9%. Hoewel de kans als aanzienlijk wordt ingeschat, is de impact als matig beoordeeld. Het fonds monitort dit risico periodiek.

- Het inflatierisico wordt klein geschat, refererend naar de ALM. Deze analyse bevestigt dat het inflatierisico relatief laag blijkt te zijn.
- Het liquiditeitsrisico is niet groot, en per kwartaal wordt er een liquiditeitsoverzicht gemaakt. Alle beleggingen vinden plaats in liquide markten en er zijn verder geen beleggingen in producten die een liquiditeitsbeslag vragen zoals swaps en valutatermijncontracten. Bovendien heeft het fonds een stand-by kredietfaciliteit van € 250 duizend waarmee het risico verder wordt beperkt.

Marktrisico

Marktrisico is het risico als gevolg van blootstaan aan wijzigingen in marktprijzen van financiële instrumenten binnen de beleggingsportefeuille. Dit is het tweede risico dat door het fonds als een van de drie grootste risico's wordt beoordeeld ook vanwege de hoge marktvolatiliteit. Wijzigingen in marktomstandigheden hebben altijd directe invloed op het beleggingsresultaat, omdat alle beleggingen worden gewaardeerd op reële waarde waarbij wijzigingen onmiddellijk worden verwerkt in het saldo van baten en lasten. Diversificatie van de portefeuille door beleggingen in fondsen en spreiding over meerdere fondsen dempt het marktrisico. Het fonds belegt in meerdere fondsen met regio-spreiding en valuta-spreiding.

Het fonds verwacht voor het marktrisico te worden beloond in de vorm van een extra rendement. Het marktrisico vormt daarmee voor het fonds een belangrijke bron om zijn (voorwaardelijke) indexatieambities te kunnen realiseren. Het fonds beheerst het marktrisico, de prijsvolatiliteit, doordat het fonds een beleggingsadviescommissie (intern) heeft die de markt trackt en bestuur adviseert, externe consultants raadpleegt indien gewenst en doordat het fonds belegt in beleggingsfondsen en niet rechtstreeks in vastgoed, aandelen of complexe producten. Hiernaast past de vermogensbeheerder in principe automatische rebalancing toe zodra bandbreedte wordt overschreden op fondsniveau. Het bestuur geeft opdracht tot verdere rebalancing na advies van de beleggingsadviescommissie. Verder wordt elke 3 maanden de stresstest gereviewd.

Het fonds belegt alleen in liquide fondsen en de LDI kan binnen 1 week verkocht worden. Hiermee mitigeert het fonds de kans en impact van de marktliquiditeit. Door de diversificatie met regio- en valutaspreiding van de fondsen acht het fonds het concentratie- en correlatierisico beperkt.

Bovendien wordt de performance van de vermogensbeheerder maandelijks geëvalueerd en vindt er overleg plaats met de vermogensbeheerder op kwartaalbasis. Nadat het bestuur in 2017 besloten had te stoppen met de automatische tactische assetallocatie vanwege de geconstateerde geringe toegevoegde waarde, is in 2018 besloten om een nieuw mandaat te implementeren. Het aantal fondsen is gedaald, en er wordt meer belegd in vastrentende waarden, passend bij de risicohouding en uitgangspunten.

De in 2017 uitgevoerde ALM-studie geeft hier de aanvullende onderbouwing voor. Het doel van de ALM-studie was om een beleggingsbeleid vast te stellen passend bij de doelstellingen en risicobereidheid, met daarbij een afbouw van rentedekking te onderzoeken. De conclusie van de uitgevoerde ALM-studie en daaropvolgende analyses en discussies is dat er een tendens is om het risico af te bouwen. In de ALM-studie waren de volgende risico- en rendementsmaatstaven onderzocht:

- de ontwikkeling van de (beleids)dekkingsgraad;
- het pensioenresultaat;
- de kans op korten en toeslagverlening.

Gezien de huidige dekkingsgraad zal het rendement primair worden gebruikt om de buffer te vullen. Uit de ALM-studie van 2017 is gebleken dat met een basisverdeling van 65% vastrentende waarden en 35% aandelen over de lange termijn gezien een gemiddeld rendement van 2,9% haalbaar is.

Het bestuur heeft beoordelingscriteria vastgesteld voor de beleggingsmix vanuit de risicobereidheid. Die vertalen zich in pensioenresultaat, kortingskans en bijstortingskans.

Voor het pensioenresultaat zijn grenzen in de haalbaarheidstoets vastgelegd (mediaan pensioenresultaat minimaal 95%, maximale afwijking in slecht weer 25%). Verder staan er grenzen voor het VEV in de ABTN, namelijk minimaal 20,5% en maximaal 26,5%.

Verder is vastgelegd dat de kortingskans en bijstortingskans maximaal gelijk mogen zijn aan die op basis van de huidige mix.

In 2020 zal een nieuwe ALM uitgevoerd worden, waarbij de bovenstaande overwegingen zullen worden getoetst.

In 2017 is er een deelnemersenquête gehouden. Onderwerpen waren de risicobereidheid, maatschappelijk verantwoord beleggen en de communicatie door het pensioenfonds. De meting van risicobereidheid en

mening over maatschappelijk verantwoord beleggen geeft geen aanleiding om het beleid van het fonds bij te stellen.

Met betrekking tot maatschappelijk verantwoord beleggen, is in 2019 geconstateerd dat een beleggingsfonds een klein percentage aandelen van producenten van clustermunie in zich had. Het fonds Vanguard, een indexvolgend aandelenfonds, had een belang van onder de 5% in bedrijven die op de door de AFM verspreide lijst staan. Omdat het een indexfonds betreft, was dit wettelijk gezien toegestaan. De unanieme mening echter was dat het bestuur niet in clustermunie wil beleggen en daarom heeft het bestuur de keuze gemaakt om over te stappen naar het alternatief Vanguard SRI fonds, waarbij dus niet meer in clustermunie wordt belegd.

Kredietrisico

Kredietrisico is het risico dat een tegenpartij verplichtingen niet kan nakomen. Kredietrisico dat wordt gelopen op de verschillende beleggingsmarkten waarin het pensioenfonds actief is, is beperkt, omdat er alleen wordt belegd in beursgenoteerde beleggingsfondsen. Vanwege het feit dat volledig in fondsen is belegd, heeft het pensioenfonds geen actief beleid in verband met het kredietrisico.

De premienota's voor kosten plus opslag worden op tijd gestuurd en er wordt gecontroleerd of deze voldaan zijn. De waarschijnlijkheid op default bij sponsor wordt niet groot geacht, en indien deze zou optreden, kan en moet het fonds de regeling in lijn brengen met de door sponsor dan wel of niet betaalde premie. Hiernaast wordt de betaling van de rekeningen door de sponsor nauw gemonitord.

Het kredietrisico bedroeg in het vierde kwartaal van 2019 6,4% van het vereist eigen vermogen, wat in lijn is met het gehele mandaat.

Het risico van een bank default wordt als laag ingeschat door saldo bij banken minimaal te houden. Verder heeft het fonds nog saldi staan op de bankrekeningen bij de KASBANK (CACEIS) en ABNAMRO. Gezien de hoogte van deze saldi acht het bestuur het risico hiervan gering.

Verzekeringstechnische risico's

Onder verzekeringstechnisch risico wordt verstaan het risico dat uitkeringen niet gefinancierd kunnen worden als gevolg van onjuiste of onvolledige aannames en grondslagen.

Het belangrijkste actuariële risico van het fonds is het langlevensrisico (het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de technische voorzieningen). Als gevolg hiervan is dan de pensioenvermogensopbouw niet toereikend voor de uitkering van de pensioenverplichting.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt rekening gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen. Voor mannen en vrouwen worden de sterftekansen ontleend aan de AG-prognosetafel AG 2018. De AG-overlevings tafels worden een maal per 2 jaar geüpdatet.

Omdat deze tafel gebaseerd is op de bevolkingssterfte, is daarbij nog een correctie gemaakt op basis van specifieke karakteristieken van het fonds met betrekking tot de deelnemerspopulatie om zo te komen tot voor het fonds prudente verzekeringstechnische grondslagen.

De uitruiltabellen, zoals gepubliceerd in het AT&T Pensioenreglement zijn gebaseerd op de AG-prognosetafels AG 2018, met dezelfde sterftekanscorrectie als bij de voorziening, seksneutraal gemaakt met de verhouding Mannen/Vrouwen 90/10.

De technische voorziening is gebaseerd op de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen:

- De technische voorzieningen worden berekend op basis van de rentetermijnstructuur, zoals maandelijks wordt gepubliceerd door De Nederlandsche Bank.
- De overlijdenskansen zijn ontleend aan de prognosetafels AG 2018.
- De ervaringssterfte is vastgesteld op basis van de specifieke karakteristieken van deelnemerspopulatie van het fonds en zijn inkomensafhankelijk gemaakt.
- De technische voorziening van het nabestaandenpensioen is vastgesteld op het onbepaalde partnersysteem. Na de pensioendatum wordt de voorziening vastgesteld op basis van het bepaalde partnersysteem.
- Gehuwdheidsfrequenties: vóór de pensioenleeftijd (65 jaar) wordt uitgegaan van cijfers van het CBS 2016, inclusief samenwonend.
- Leeftijdsverschil man – vrouw: 3 jaar, waarbij man ouder dan vrouw aangehouden wordt.
- Vaststelling leeftijd: De leeftijden worden in maanden en jaren nauwkeurig bepaald.
- Voor de kosten wordt uitgegaan van 2% excassokosten plus € 1.155 (einde 2019).

Het risico op arbeidsongeschiktheid is niet meer van toepassing op het fonds omdat de regeling per 2014 gesloten is.

Catastrofes/calamiteiten hebben veel impact maar de kans dat dit zich voordoet wordt relatief laag geacht. Meer deelnemers werken gespreid en van huis. Pensioenadministratie en vermogensbeheer zijn uitbesteed en niet alle afhankelijk van pensioenbestuur/medewerkers.

Niet Financiële Risico's

Omgevingsrisico

Onder omgevingsrisico wordt verstaan het risico als gevolg van veranderingen op het gebied van concurrentieverhoudingen, belanghebbenden, reputatie en ondernemingsklimaat. Dit is het derde en grootste risico dat door het fonds als zodanig beoordeeld wordt.

Veranderingen in wetgeving kunnen een risico vormen maar de impact zal in vele gevallen niet beperkt zijn tot enkel het pensioenfonds maar leidend tot een veranderend pensioenklimaat in geheel Nederland (zoals de verhoging van de pensioenleeftijd). Doordat het fonds een gesloten fonds is, hebben sommige veranderingen in wetgeving een mindere impact.

Veranderingen in "governance" (commissies, rapportages naar toezichthouders, toezicht, analyses en studies, met de daar bijbehorende proces-en systeem aanpassingen etc.) trekken relatief een grote wissel op tijd en budget voor een klein slapend pensioenfonds en vormen daarmee een relatief groot risico. Het bestuur houdt zich op de hoogte van veranderingen in wet- en regelgeving (bijgestaan door externen), en zorgt ervoor te voldoen aan de minimale eisen. Vanuit kosten oogpunt, en omdat het fonds relatief klein is, worden prioriteiten, nut en noodzaak wel uitvoerig gewogen. Het risico hiervan wordt als aanzienlijk ingeschat, maar door de inzet van consultants voor uitvoering van een deel van de taken en het actief monitoren van veranderingen door zowel bestuur als bestuursbureau wordt de impact als matig beoordeeld.

Potentiële claims vormen aan de ene kant een relatief groot risico omdat een enkel geval op een klein deelnemersbestand relatief veel impact heeft. Aan de andere kant heeft het pensioenfonds nog nooit een formele klacht ontvangen. Het bestuur/administratie is vroegtijdig betrokken bij eventuele fouten of omissies die optreden. Verder heeft het bestuur een aansprakelijkheidsverzekering, draagt het zorg voor heldere documentatie over het besluitvormingsproces, heeft het een diepgravende controle uitgevoerd op individuele aanspraken in 2019 en heeft het een kleine afstand tot individuele deelnemers.

Het risico op reputatieschade wordt door het fonds bewaakt door regelmatig over de actuele situatie te communiceren met deelnemers (nieuwsbrieven, website), volgt het de uitvoering van het communicatieplan, en laat het zich beoordelen door een visitatiecommissie.

Operationele risico's

Operationeel risico is het risico samenhangend met ondoelmatige of onvoldoende doeltreffende procesinrichting en procesuitvoering. Dit risico wordt gemitigeerd door het documenteren van de processen, het identificeren van de bij de uitvoering van die processen optredende risico's evenals van de met het oog daarop getroffen beheersmaatregelen.

Bij het fonds is geen sprake van structurele gegevensverwerking. Zo doet het fonds zelf geen rechtstreekse betalingen en kunnen deze ook niet door het fonds verricht worden. Van dubbelfuncties is bij het fonds geen sprake. Verder worden processen regelmatig bijgesteld en verbeterd, ontvangt het jaarlijks een ISAE-verklaring van haar uitvoerder, waarmee er tevens kwartaaloverleggen plaatsvinden. Naast de SLA-rapportage en mutatieoverzichten heeft er in 2019 een controle plaatsgevonden met betrekking tot de correctheid van alle gegevens. In 2020 zal er een interne audit plaatsvinden met betrekking tot de administratie. De kans op het risico dat de doelmatigheid en doeltreffendheid van het verwerkingsproces wordt beïnvloed, wordt beperkt ingeschat. Het kan echter een aanzienlijke impact hebben op o.a. administratie van gegevens, doorberekening van premies en klantenservice.

Continuïteit van bestuursbezetting is in principe een risico dat door het bestuur wordt beoordeeld als een operationeel risico. Het vinden of houden van bestuursleden die zowel voldoende tijd als relevante kennis hebben, blijft een uitdaging. Bij een mogelijke onderbezetting, zou het bestuur kunnen aanlopen tegen het gegeven dat besluiten niet rechtsgeldig genomen kunnen worden. Hiernaast zou in het geval van mindere kennis en kunde van het bestuur, het collectief onder druk komen te staan, waarbij besluiten op basis van een onvoldoende kennisniveau genomen zouden kunnen worden. Een risico dat de reputatie van het fonds kan schaden als blijkt dat door capaciteit- of kennistekort de deelnemers worden geconfronteerd met mogelijk negatieve financiële gevolgen. Mocht dit risico zich voordoen dan kan het bestuur besluiten tot overgaan van inhuren van externe expertise, met een negatief gevolg van hogere kosten.

Met de invoering van de AVG-wetgeving heeft het fonds een privacybeleid opgesteld, een privacyverklaring opgenomen op haar website en ook verwerkt in de deelnemerscommunicatie. Privacygevoelige informatie wordt zoveel mogelijk geanonimiseerd. Hiermee voldoet het fonds aan de gestelde vereisten in de wet. Dit risico wordt door het fonds als beperkt ingeschat.

Zoals eerder aangegeven zijn pensioenadministratie en vermogensbeheer uitbesteed en niet afhankelijk van bestuur of medewerkers. Hierdoor wordt de kans dat het getroffen wordt door een catastrofe als laag ingeschat, hoewel de impact aanzienlijk kan zijn.

Uitbestedingsrisico

Onder uitbestedingsrisico wordt verstaan het risico dat de continuïteit, integriteit en/of kwaliteit van de uitbestede werkzaamheden wordt geschaad. Voor het fonds houdt het uitbestedingsrisico vooral het risico in dat de externe beheerders, de vermogensbeheerder en de administrateur, niet handelen conform de opgestelde en overeengekomen overeenkomsten en mandaten. Om dit risico te beheersen volgt het fonds de externe partijen aan de hand van rapportages en voortgangsbesprekingen. Zowel pensioenadministratie als vermogensbeheer kunnen vrijwel direct weggehaald worden bij de huidige uitbestede partijen. Voorts zijn met de externe uitvoerders overeenkomsten en SLA's gesloten, daarnaast zijn beleggingsrichtlijnen afgesproken en afspraken gemaakt over periodiek af te geven SLA-rapportages en ISAE 3402 type II verklaringen. Hoewel het risico op continuïteit beperkt wordt ingeschat qua kans, zou dit toch een aanzienlijke impact zou kunnen hebben. Door bovenstaande maatregelen wordt dit gemitigeerd, echter zal het fonds in 2020 een exitstrategie gaan definiëren.

Het vermogensbeheer van het pensioenfonds is uitbesteed aan BNP Paribas. Van BNP heeft het fonds een ISAE 3402 rapport ontvangen in 2019. Het rapport heeft betrekking op de controle op de van toepassing zijnde investment management gerelateerde activiteiten bij de verschillende legal entiteiten. Deze activiteiten omvatten de volgende diensten: "order initiation, order execution, investment compliance, transaction processing, portfolio monitoring, data administration, third parties monitoring, client reporting, and the management of the information systems relating to those processes".

BNP wordt door de grote Amerikaanse kredietbeoordelaars (S&P, Moody's, Fitch) beoordeeld met een A+(stable), Aa3(stable) en AA-(stable). Hiermee wordt het door het fonds geïdentificeerde continuïteitsrisico voldoende gewaarborgd. Verder wordt het portfoliomanagement uitgevoerd volgens gemaakte afspraken, accuraat en tijdig. Ook ten aanzien van derden worden afspraken op een juiste manier uitgevoerd volgens vastgelegde afspraken. Dit geldt tevens voor het proces ten aanzien van het doorvoeren van wijzigingen, ook hier zijn geen afwijkingen geconstateerd. Het gehele rapport wijst erop dat BNP volgens vastgelegde afspraken haar kwaliteit, continuïteit en integriteit op juiste manier uitvoert. De accountant heeft een positief oordeel gegeven en heeft een bevinding geconstateerd, waarbij een binnen een steekproef, de KPI niet gehaald kon worden door een vertraging van een maandelijkse rapportage met betrekking tot de Global monitoring van factsheets. Na verruiming van steekproef werden er geen bevindingen geconstateerd. Het rapport heeft voor het bestuur verder geen aanleiding gegeven om nadere verklaringen van BNP te vragen als vermogensbeheerder van het fonds.

Voor de administratieve dienstverlening van onze pensioenregeling hebben wij van onze uitvoerder RiskCo een ISAE 3402 rapportage ontvangen, voor de periode 1 oktober 2018 tot en met 30 september 2019. Hiernaast heeft de uitvoerder een zogenaamde Bridgeletter verstrekt voor het laatste kwartaal van 2019. Daar RiskCo nog gebruik heeft gemaakt van de IT-services van AON, hebben wij tevens voor dit deel een SOC I rapport (in overeenstemming met ISAE 3402) van AON ontvangen, en ook hierbij een Bridgeletter voor het laatste kwartaal van 2019. Dit conform wat in het vorig jaarverslag was gerapporteerd. Een helder overzicht is verstrekt omtrent de splitsing van de verantwoordelijkheden. Het fonds zal verder blijven toezien op deze overgang en heeft geen aanleiding om verder verklaringen ten aanzien hiervan op te vragen.

In de ISAE is aangegeven dat er geen afwijkingen zijn geconstateerd ten aanzien van de volledigheid en correctheid van de UPO's. Wel is aangegeven dat voor 6 deelnemers van een specifieke klant de UPO's niet conform de tijdslijnen gepubliceerd waren. Dit betreft echter niet deelnemers van ons fonds. Dit aspect is door het fonds in haar risicomanagement geïdentificeerd als een belangrijk risico, en met de ISAE voldoet de uitvoerder aan het managen hiervan. Dit is ook van toepassing voor de uitkeringen, ook hier worden in de ISAE geen afwijkingen geconstateerd, conform het belang voor het fonds.

De verstrekte SOC van AON geeft aan dat er een bevinding was geconstateerd met betrekking tot de toegang tot het data center. Hierbij was geconstateerd dat van de controle op de toegang geen bewijs was bewaard. Dit had te maken met een wijziging van toegangssoftware voor pasjes. Hoewel hier geen bewijs van bewaard was gebleven, was de toegang beperkt tot alleen geautoriseerde medewerkers. Verder zijn er geen afwijkingen geconstateerd op de IT-dienstverlening ten aanzien van de pensioenadministratie.

APK SPAN

Eind 2017 heeft RiskCo de pensioenadministratie van AON Hewitt overgenomen. Voordat de administraties van de overgenomen pensioenfondsen in de systemen van RiskCo worden overgezet, wordt de datakwaliteit van de pensioenadministraties onderzocht. Om deze datakwaliteit te controleren wordt per fonds een Administratieve Periodieke Keuring (APK) uitgevoerd. Bij de APK is de data uit het bronsysteem gecontroleerd voor de periode 1 januari 2014 tot en met 31 december 2018.

In totaal zijn er over de betreffende periode twaalf bevindingen geconstateerd. Deze zijn in de loop van 2019 allemaal opgelost. Hierbij zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Waar er aantoonbaar te weinig pensioen was toegekend (en mogelijk uitgekeerd) is dit alsnog toegekend en met terugwerkende kracht uitgekeerd. Daarbij is wel gekeken naar de hoogte van het bedrag en de voorziening, met name als het gaat om uitkeren met terugwerkende kracht.
- Waar er aantoonbaar te veel pensioen is toegekend, is dit rechtgezet. In basis is er echter niet teruggevorderd als te veel was uitgekeerd, tenzij de ontvanger redelijkerwijs kon weten dat de uitkering te hoog was. Ook hierbij is gekeken naar de hoogte van het bedrag en de voorziening (als basisregel: minimaal € 1.000 voorziening) voor het bepalen van de doelmatigheid.
- In basis is geprobeerd het aantal correctiegevallen te beperken met gebruikmaking van hiervoor geformuleerde richtlijnen.

Van alle punten samen was het totaal effect op de verplichtingen een verhoging van circa € 300K. Dit is inclusief circa € 230K aan nabetalingen.

Van KASBANK (CACEIS) heeft het bestuur tevens een ISAE 3402 type II rapport ontvangen over de periode 1 januari 2019 tot en met 31 december 2019. Aan de hand van dit rapport kan het bestuur een oordeel vellen over de kwaliteit van de Kas Bank als bewaarnemers van de effecten van SPAN en krijgt het inzicht in de punten waarvan Kas Bank zelf van mening is dat deze verbeterd moeten worden. Ook blijkt uit deze rapportage welke punten goed worden uitgevoerd door Kas Bank. De risico's die door het fonds ten aanzien van uitbestedingen zijn geïdentificeerd liggen op het gebied van continuïteit, integriteit en kwaliteit. Met betrekking tot de KASBANK (CACEIS) dient vermeld te worden dat het fonds niet in individuele beleggingen participeert maar slechts in fondsen. Hiermee wordt het voornaamste risico gemitigeerd.

De afhankelijkheid van de Kas Bank wordt door het fonds als beperkt ingeschat. Het bestuur heeft verder kennisgenomen van de bevindingen van het ISAE 3402 rapport. Het door de Kas Bank opgezette interne controlesysteem geeft het bestuur voldoende vertrouwen in de integriteit en kwaliteit van de door de Kas Bank beheerde processen. In 2019 zijn er twee bevindingen geconstateerd. In het ISAE geconstateerde resultaat binnen 'Currency Overlay' dit betreft het monitoren van de tijdigheid en accuraatheid van 'Foreign Exchange' transacties. Het is gebleken dat van de 30 gecontroleerde tickets er 1 niet gesloten was. KASBANK (CACEIS) heeft geconstateerd dat er geen impact als gevolg hiervan was, omdat er geen transacties hadden plaatsgevonden.

Binnen de "Access Management" is geconstateerd dat voor een vertrokken medewerker de toegang niet tijdig was verwijderd. En dat voor een intern verplaatste medewerker de goedkeuring van de accountwijziging na de overgang van rechten had plaatsgevonden. Van misbruik is geen sprake gebleken. Beide bevindingen geven voor het bestuur geen aanleiding om nadere verklaringen van Kas Bank te vragen als bewaarnemers van de effecten van het fonds.

IT-Risico

Onder IT-Risico wordt verstaan het risico dat bedrijfsprocessen en informatievoorziening onvoldoende integer, niet continue of onvoldoende beveiligd worden ondersteund door IT.

Pensioen-, beleggings- en financiële administratie zijn volledig ondergebracht bij administrateur en vermogensbeheerder, en vallen dus onder uitbestedingsrisico. AT&T medewerkers die tevens bestuurslid zijn maken gebruik van het bedrijfsnetwerk, wat ook toegankelijk is vanuit een andere dan de kantoorlocatie (in geval van calamiteiten). Verder heeft het bestuur een alternatieve IT-infrastructuur met e-mail en documentopslag. Ter aanvulling, AT&T is een bedrijf waarbij IT-processen 'Business as Usual' zijn. Het fonds heeft inmiddels een IT-Beleid opgesteld.

Het fonds maakt gebruik van Microsoft managed platform (OS365) voor document-management, welke professioneel ondersteund wordt. VDX monitort actief websiteversies en past security updates automatisch toe. Er vindt een automatische update plaats van nieuwe versies van de website.

Het bestuur heeft geen toegang tot een van de systemen met deelnemersgegevens, de IT voor de uitvoering is volledig uitbesteed aan de administrateur.

Het risico op cybercrime en datalekken wordt intern gemitigeerd door de gebruikte platformen. Het fonds heeft een IT-Beleid, maar zal in 2020 een IT Risk Assessment laten uitvoeren. Dit omdat de kans beperkt wordt geacht maar de impact zou aanzienlijk kunnen zijn.

Integriteitsrisico

Het integriteitsrisico betreft het risico dat de integriteit van het fonds wordt beïnvloed door niet integere of onethische gedragingen.

Het bestuur heeft eind 2019/begin 2020 een systematische integriteitsrisicoanalyse (SIRA) laten uitvoeren als onderdeel van het integriteitsbeleid. Dit houdt in dat, per risico, het bruto risico wordt ingeschat dat het risico zich voor kan doen als ook het netto risico rekening houdend met de mitigerende beheermaatregelen.

Met betrekking tot de 13 verschillende onderscheiden integriteitsrisico's zijn belangenverstremgeling, externe fraude en cybercrime als risico's waarbij de bruto impact als gemiddeld wordt ingeschat met uitzondering van cybercrime waarbij dit als hoog wordt beoordeeld. Door het naleven van het integriteitsbeleid en de gedragscode door het fonds als ook door aangestelde partijen, het uitbestedingsbeleid en de jaarlijkse accountantscontrole wordt de netto impact van de eerste twee risico's als laag ingeschat. Daar de impact van cybercrime als gemiddeld wordt ingeschat zal, zoals eerder aangegeven, in 2020 een IT Risk Assessment worden uitgevoerd.

Verder wordt het fonds gescreend door DNB. Het bestuur belegt in fondsen en niet rechtstreeks in aandelen, waarbij het vermogensbeheer is uitbesteed en daardoor is handelen met voorwetenschap niet van toepassing. Het fonds heeft geen directe toegang tot de fondsrekeningen.

Hiernaast kent het fonds een gedragscode die van toepassing is op alle leden van het bestuur, het verantwoordingsorgaan, de beleggingsadviescommissie en het bestuursbureau. De gedragscode is in 2016 geactualiseerd. Daarnaast is een incidentenregeling en een klokkenluidersregeling opgesteld. In 2016 heeft het fonds een analyse gemaakt van het risico op belangenverstremgeling. Als onderdeel daarvan zijn de nevenfuncties van bestuur en bestuursbureau geïnventariseerd en in 2019 geactualiseerd.

Juridisch Risico

Onder juridisch risico wordt verstaan het risico samenhangend met veranderingen in, en naleving van wet- en regelgeving.

Het fonds wordt in juridische veranderingen geadviseerd door een actuaaris en het houdt zelf de wijzigingen in wet- en regelgeving bij. Stukken van het fonds worden regelmatig beoordeeld of geëvalueerd door externen (DNB, of intern toezicht, of anderszins). Eventuele hiaten of vragen worden in bestaande contracten/documenten opgenomen of separaat toegevoegd. Contracten met pensioenuitvoerder en vermogensbeheer zijn doorgelicht door diverse experts (bestuur pensioenfonds, actuaaris, compliance officer/jurist werkgever), waarbij risico's zoveel mogelijk zijn afgedekt.

Er is geen sprake van claimcultuur; zelfs geen formele klachten per einde 2019. Vragen van deelnemers of pensioengerechtigden worden in een zo vroeg mogelijk stadium behandeld en opgelost. Een bestuursaansprakelijkheidsverzekering is afgesloten.

4. Informatie over de verwachte gang van zaken

Op 27 februari jl. werd de eerste patiënt met COVID-19 in Nederland gediagnosticeerd, en inmiddels is de ziekte helaas wijdverspreid over de gehele wereld. Hoewel ieder land voor zich haar eigen maatregelen neemt om deze ziekte te beheersen, is het duidelijk dat de uitbraak van het coronavirus impact zal hebben op de mondiale, Europese en Nederlandse economie. De maatregelen genomen door de diverse regeringen worden afhankelijk van de ontwikkelingen aangepast, maar economische consequenties zijn inmiddels merkbaar, ook in Nederland.

De precieze impact op de Nederlandse economie en ook op SPAN zal afhangen van de snelheid waarmee het coronavirus onder controle komt in binnen- en buitenland, wat op dit moment niet met zekerheid te voorspellen is. De gevolgen van het Coronavirus voor SPAN zijn behandeld als gebeurtenissen na balansdatum die geen nadere informatie verschaffen over de feitelijke situatie per balansdatum. Derhalve heeft SPAN geen (cijfermatige) aanpassingen gedaan in de jaarrekening.

Wat wel geconstateerd kan worden is dat er een grote impact is op de dekkingsgraad bij alle pensioenfondsen en ook bij het SPAN. Het bestuur verwacht dat zij binnen afzienbare termijn de sponsor zal informeren over deze ontwikkeling, wanneer deze onder de 100% zal komen. Dit vanwege het gegeven dat er op dat moment een bijstortingsverplichting ontstaat. Echter zal het SPAN de onzekere ontwikkelingen nauwgezet volgen en blijven rapporteren, daar de dekkingsgraad per 31 december uiteindelijk bepalend zal zijn voor de situatie. Naar inzicht van het fonds, zullen de ontwikkelingen door de pandemie, geen gevolgen hebben op de continuïteit van de sponsor.

Omdat het fonds een gesloten fonds is, zijn er geen consequenties met betrekking tot premiebetalingen.

De negatieve impact op de economie komt niet alleen tot uiting in de ontwikkeling van de beleggingen, maar is breder zoals de renteontwikkeling en de prijs van olie. Vooralsnog kan het fonds voldoen aan haar verplichtingen, en ziet het ook geen aanleiding om haar (beleggings) beleid aan te passen.

Er is voor het fonds geen noodzaak om fysiek bij elkaar te komen. De bezetting noch processen bij het fonds of de uitbestedingspartijen geven aanleiding om haar beleid aan te passen. Van de uitbestedingspartijen heeft het fonds de aanpak tijdens deze pandemie ontvangen. Deze vormen vooralsnog geen aanleiding om wijzigingen door te voeren.

Gegeven het bovenstaande voorziet het fonds geen continuïteitsprobleem.

Begin 2020 hebben er ontwikkelingen bij de pensioenuitvoeringsorganisatie van het pensioenfonds plaatsgevonden die een ernstige impact kunnen hebben op de continuïteit van de dienstverlening van de pensioenuitvoeringsorganisatie. Het pensioenfonds heeft hierover overleg gehad met De Nederlandsche Bank.

Vanuit de klanten, die gebruik maken van de dienstverlening van de pensioenuitvoeringsorganisatie is nadat de problemen bij de pensioenuitvoeringsorganisatie bekend werden een werkgroep opgericht om gezamenlijk op te trekken. In de werkgroep vindt momenteel overleg en onderzoek plaats hoe de continuïteit van de uitvoering van de pensioenregelingen kan worden gewaarborgd. Hiervoor worden verschillende scenario's uitgedacht. Ook vanuit de pensioenuitvoeringsorganisatie wordt aandacht besteed aan continuïteit van de dienstverlening.

De impact van de huidige ontwikkelingen bij de pensioenuitvoeringsorganisatie op de continuïteit van de dienstverlening kan op dit moment nog niet bepaald worden. Het pensioenfonds heeft voor zover mogelijk maatregelen getroffen om de continuïteit van de pensioenen in boekjaar 2020 te waarborgen.

5. Bestuursaangelegenheden

Samenstelling bestuur

In verband met de Wet Versterking Bestuur Pensioenfonds (zie ook de paragraaf over Pension Fund Governance) is een van de bestuurszetels toegewezen aan de gepensioneerden.

Deskundigheidsplan en opleiding

Het geschiktheidsplan is in 2019 geëvalueerd en herzien. Het fonds heeft de "Handreiking geschikt pensioenfondsbestuur" van de Pensioenfederatie als uitgangspunt gekozen voor het opstellen van het geschiktheidsplan. Op basis van de in de voorgaande "Aanbevelingen deskundig en competent pensioenfondsbestuur" opgenomen "Kenmerken van het standaard pensioenfonds" heeft het bestuur geconcludeerd dat het een minder complex pensioenfonds is dan het standaard pensioenfonds. De kenmerken van het fonds zijn op grond hiervan vastgelegd in het profiel van het fonds. Hiervan is vervolgens het algemeen profiel van het bestuur afgeleid en nader uitgewerkt in het profiel van de individuele bestuursleden. Het geschiktheidsplan sluit hierbij aan.

In het kader van de invoering van IORP hebben twee bestuursleden in 2019 de benodigde opleidingen gevolgd. Hiernaast hebben twee leden van de beleggingsadviescommissie met succes een opleiding gevolgd ten aanzien vermogensbeheer op het niveau B(+). Een lid van het verantwoordingsorgaan heeft een opleiding 'Besturen van een Pensioenfonds' afgerond in 2019.

Ieder bestuurslid zal aanvang 2020 het geschiktheidsplan evalueren op de verdeling van taken en eigen geschiktheidsniveau, met daaraan gekoppeld de opleidingsvraag.

Sleutelfuncties bij pensioenfonds

In verband met de implementatie van de IORP II richtlijn moet een pensioenfonds over de volgende drie sleutelfuncties beschikken:

- De risicomanagement functie;
- De actuariële functie;
- De interne audit functie.

De sleutelfuncties zijn als volgt belegd:

- Actuarieel: bij de certificerend actuaris;
- Risicomanagement: bij het bestuurslid met risicobeheer in portefeuille;
- Interne audit: bij een bestuurslid.

Bestuursleden die een sleutelfunctie bekleden, hebben de relevante opleidingen gevolgd. Het bestuur heeft nog geen terugkoppeling ontvangen van DNB naar aanleiding van de interviews voor de beide functies. De werkzaamheden verbonden aan de risicomanagementfunctie en interne auditfunctie worden vervuld door externe partijen. Deze partijen rapporteren aan de sleutelfunctiehouder. De sleutelfunctiehouder rapporteert aan het volledige bestuur. Indien nodig rapporteert de sleutelfunctiehouder aan de visitatiecommissie en/of aan DNB.

De werkzaamheden verbonden aan de risicomanagementfunctie worden uitgevoerd door Sprenkels & Verschuren B.V. De werkzaamheden verbonden aan de interne auditfunctie worden uitgevoerd door In Audit B.V.

Gedragcode

Het bestuur heeft in 2016 haar gedragscode geactualiseerd. Daarnaast is een incidentenregeling en een klokkenluidersregeling opgesteld. De gedragscode wordt jaarlijks ondertekend door het bestuur, het verantwoordingsorgaan, de beleggingsadviescommissie en het bestuursbureau. Doel van deze gedragscode is het waarborgen en handhaven van het vertrouwen in SPAN door belanghebbenden, evenals het voorkomen van integriteitsrisico's. De gedragscode kent daartoe algemene gedragsregels voor verbonden personen en aanvullende gedragsregels voor insiders.

Deze gedragscode is gebaseerd op de Model Gedragscode 2015 van de Pensioenfederatie. Het bestuur heeft geen incidenten geconstateerd met betrekking tot het niet naleven van de gedragscode in 2019.

Financieel crisisplan

Eind 2019 is het financieel crisisplan (onderdeel van de ABTN) geëvalueerd en geactualiseerd. Het bestuur onderscheidt verschillende fases in een crisissituatie.

De eerste fase vangt aan wanneer de beleidsdekkingsgraad daalt tot onder het niveau van het vereist eigen vermogen. In deze fase zullen de sturingsmaatregelen zoals beschreven in de ABTN op de gebruikelijke manier worden uitgevoerd. Deze situatie wordt niet verder uitgewerkt in dit financieel crisisplan.

De tweede fase vangt aan wanneer de beleidsdekkingsgraad daalt tot onder het niveau van het minimaal vereist eigen vermogen. De te nemen maatregelen zijn afhankelijk van de economische verwachtingen voor de korte en lange termijn. Er worden geen toeslagen verleend. Als deze situatie vijfmaal wordt vastgesteld en

de actuele dekkingsgraad ook nog onder het vereiste minimale vermogen ligt, zal worden gekort. Mocht er gedurende deze periode van vijf jaar geen uitzicht op verbetering zijn, dan kan het bestuur besluiten om eerder te korten.

De derde fase vangt aan wanneer de actuele dekkingsgraad daalt onder het niveau van de kritische dekkingsgraad, onder de 100%, zoals beschreven in de ABTN.

De maatregelen die het fonds ter beschikking staan zijn het toeslagenbeleid, het kortingsbeleid en beleggingsbeleid. In de ABTN worden verder de mate van inzetbaarheid, de effecten daarvan en communicatie toegelicht.

Geschillencommissie

Indien een geschil ontstaat tussen het pensioenfonds en een belanghebbende bij het pensioenfonds, zoals vermeld in artikel 21 van de statuten, dient de belanghebbende zich te wenden tot het bestuur van het pensioenfonds. Indien het bestuur en de belanghebbende niet tot een oplossing van het geschil komen, geldt de SPAN klachten- en geschillenprocedure zoals die is vastgesteld op 15 juli 2015.

Er zijn in het afgelopen jaar geen geschillen en/of klachten binnengekomen bij het bestuur.

Toezichthouder

Het afgelopen jaar zijn er aan het pensioenfonds geen dwangsommen of boetes opgelegd. Er zijn door DNB geen aanwijzingen aan het fonds gegeven, noch is een bewindvoerder aangesteld of is bevoegdheidsuitoefening van organen van het fonds gebonden aan toestemming van de toezichthouder.

Het herstelplan is door DNB formeel goedgekeurd op 23 mei 2019. SPAN heeft ook een haalbaarheidstoets ingediend.

In december 2018 heeft SPAN de DNB toezichtskalender 2019 ontvangen. Deze is nog verder toegelicht in een periodiek overleg met DNB in maart 2019. DNB heeft op 26 augustus 2019 laten weten geen verdere opmerkingen te hebben over de inrichting van het sleutelfunctiehouderschap.

SPAN heeft geparticipeerd in een onderzoek naar de vastlegging van de risicohouding van premiereregelingen. De opmerkingen die DNB daarover gemaakt heeft, hebben geleid tot een nadere concretisering van de risicohouding en de vastlegging daarvan die in het tweede kwartaal van 2020 gefinaliseerd zal worden.

In het eerste kwartaal van 2020 heeft DNB een on-site onderzoek uitgevoerd met betrekking tot de beheersing van de transitie van de pensioenadministratie. De bevinding die DNB heeft gedaan is dat de beheersing van de risico's rondom de migratie van de pensioenadministratie onvoldoende is aangetoond. Het definitieve rapport is overgedragen aan de accountmanager van DNB, waarmee SPAN zal de eventuele vervolgcacties zal gaan bespreken. De beoordeling is uitgegaan van de situatie tijdens de onderzoeksperiode januari 2020. In het volgende jaarverslag zal verder ingegaan worden op de overeengekomen vervolgcacties die gedurende 2020 zullen worden gedefinieerd.

SPAN heeft dit jaar ook gegevens geleverd aan de AFM in het kader van de Wet Verbeterde Premiereregeling.

De URM-informatie is niet tijdig door RiskCo op het pensioenoverzicht geplaatst, maar pas per 20 december 2019. In de tussentijdse periode hadden betrokkenen de mogelijkheid om de URM-informatie bij RiskCo op te vragen. Daarvan is geen gebruik gemaakt. Het niet tijdig plaatsen van de URM-informatie heeft SPAN gemeld aan de AFM. Als reactie op de melding is in februari 2020 een normoverdragende brief van de AFM ontvangen.

Kwetsbaarheidsanalyse

In 2017 heeft SPAN haar kwetsbaarheidsanalyse geëvalueerd. De volgende aandachtsgebieden zijn hierbij benoemd.

De regeling is gesloten

Er is een doorlopende uitvoeringsovereenkomst met de werkgever. Overleg heeft geen aanleiding gegeven om te veronderstellen dat de werkgever de uitvoeringsovereenkomst wil opzeggen, tevens zal dit ook alleen in overleg kunnen. De werkgever verplicht zich om jaarlijks de kosten van het fonds te voldoen en heeft daarnaast een bijstortingsverplichting als de dekkingsgraad lager is dan 100%. In de ABTN is vastgelegd dat als de situatie zich voordoet dat de werkgever de kosten niet meer betaalt, het bestuur het bestaansrecht van het fonds heroverweegt.

Het fonds heeft met ingang van ultimo 2014 een extra kostenvoorziening opgenomen gebaseerd op de toekomstige cashflows gedurende een periode van 3 jaar, inclusief de kosten van liquidatie.

Financiële situatie/ beleggingsbeleid

In juni 2019 heeft een herziening plaatsgevonden ten aanzien van de haalbaarheidstoets. Deze laat zien dat de uitkomsten binnen de gedefinieerde grenzen liggen.

- Mediaan pensioenresultaat 96,6% (Min. 95%)
- 5e percentiel pensioenresultaat 73,0%
- Relatieve afwijking = 24,4% (Max. 25%)

SPAN bevindt zich in een reservetekort. Het herstelplan (geactualiseerd in 2019) laat zien dat herstel binnen 10 jaar mogelijk is.

Draagvlak en governance

Het beëindigen van de opbouw betekent niet dat het fonds geen aandacht meer vergt. De meeste werkzaamheden (en bijbehorende kosten) lopen gewoon door. Omdat er geen opbouw meer plaatsvindt, zal de rechtenadministratie minder tijd vergen. De overige zaken op de bestuursagenda blijven echter even relevant en de eisen vanuit het (intern) toezicht zullen eerder toe- dan afnemen. Dit is in contrast met de aandacht die de werkgever en werknemers zullen hebben voor een gesloten fonds. Naarmate de opbouw in de nieuwe regeling aan gewicht wint, zal de focus meer op deze regeling komen te liggen, en wordt het naar verwachting moeilijker om personen te vinden die geschikt zijn voor een functie in het bestuur of het verantwoordingsorgaan.

Naast het bestuur hebben het verantwoordingsorgaan en de beleggingsadviescommissie een volledige bezetting. Voor bestuursleden geldt echter dat er voldoende geschiktheid aanwezig moet zijn voorafgaand aan toetreding tot het bestuur. Dit is altijd nog mogelijk gebleken door middel van een opleidings- en inwerktraject. Mocht dat niet het geval zijn, dan kan gekozen worden voor een extern bestuurslid. Dit leidt echter tot verhoging van de kosten en verdere vermindering van de betrokkenheid van de werkgever bij het fonds.

Beleidsplan 2017 -2020

In de komende periode zal het pensioenfonds naar verwachting blijven bestaan, tenzij zich relevante ontwikkelingen voordoen waardoor een overdracht naar een andere uitvoerder een interessante optie wordt. Minimaal tweemaal per jaar worden de toekomstmogelijkheden actief tegen het licht gehouden. De stand van zaken bij de uitvoerder wordt continu gemonitord, onder andere door middel van een kwartaaloverleg. Als dat nodig zal blijken, zal het bestuur een nieuwe uitvoerder zoeken met behulp van een consultant.

Uitbesteding

De pensioenadministratie was uitbesteed aan Aon Hewitt, per 1 december 2017 zijn deze activiteiten door RiskCo overgenomen. SPAN heeft een systematiek van SLA-rapportage en per kwartaal een werkoverleg.

De beleggingen voor risico van de deelnemers zijn ondergebracht in beleggingsfondsen bij BNP Paribas Investment Partners. Voor deze beleggingen zijn profielen vastgesteld. De beleggingen van individuele deelnemers volgen deze profielen. Er is geen mogelijkheid om voor individuele fondsen te kiezen.

Het uitbestede vermogen bij BNP Paribas Investment Partners wordt maandelijks gevolgd door het bestuur en de beleggingsadviescommissie. Hierbij worden de prestaties van BNP Paribas Investment Partners afgezet tegen benchmarks en vergelijkbare fondsen. Tevens worden er regelmatig andere marktpartijen uitgenodigd om het bestuur en beleggingsadviescommissie meer inzicht te geven in alternatieven en als referentiepunt voor de prestaties van BNP Paribas Investment Partners. Elk kwartaal is er overleg met BNP Paribas over de behaalde resultaten, de vooruitzichten en specifieke vragen.

Het fonds wordt ondersteund door middel van een Bestuursbureau. In een overeenkomst met Edmond Halley BV zijn naast de algemene van belang zijnde contractuele afspraken, de aard, inrichting en omvang van de werkzaamheden van het Bestuursbureau overeengekomen.

Begin 2016 heeft het bestuur besloten een tender uit te schrijven voor de actuariële dienstverlening. Op grond van de Code Pensioenfondsen moet de actuaaris iedere 4 jaar geëvalueerd worden, en hiernaast heeft het bestuur besloten om striktere scheiding van advisering en certificering aan te brengen door deze uit te laten voeren door twee verschillende bureaus. Het resultaat van deze tender is dat per juli 2016 het bestuur een contract is aangegaan met Sprekels & Verschuren voor actuariële advisering en met Triple A voor certificering.

Externe accountant

Aan het einde van 2019 heeft het bestuur de dienstverlening van alle externen, waaronder de accountant, geëvalueerd. Uit deze evaluatie is naar voren gekomen dat de accountant naar tevredenheid opereert. Conform het beleid wordt deze dienstverlening iedere vier jaar geëvalueerd.

Communicatie

In maart 2019 is een geactualiseerd communicatiebeleid vastgesteld op basis van de bepalingen in de Wet Pensioencommunicatie. Het fonds heeft een website waar informatie gevonden kan worden met betrekking tot

de stand van zaken, statuten en reglementen, financiële informatie, brochures, formulieren, het persoonlijk pensioenkapitaal (PPK), specifieke gebeurtenissen en een archief. Aan deze website is Pensioen 1-2-3 toegevoegd.

In 2019 zijn nieuwsbrieven gestuurd in de maanden februari en september. Daarin is onder andere aandacht besteed aan de financiële situatie van het fonds, het indexatiebesluit en de verwachting met het verloop in de afgelopen 10 jaar, het ESG beleid, wijzigingen op de website, het Uniform Pensioenoverzicht, jaarverslag, de rente en het effect op het pensioenfonds en informatie over het Pensioenakkoord.

Met de verwijzingen naar de website, informeert het fonds de deelnemers waar aanvullende informatie terug te vinden is. Op de website is onder andere terug te vinden een uitleg over de mogelijke ontwikkeling van het pensioen in verschillende economische omstandigheden, de zogenaamde URM, naast het communicatiebeleid. Er zijn verder geen aanvullende onderzoeken geweest onder haar deelnemers in 2019.

Haalbaarheidstoets

Het bestuur heeft de volgende ondergrenzen vastgesteld voor het pensioenresultaat:

Ondergrens verwacht pensioenresultaat bij feitelijke financiële situatie	95%
Maximale afwijking bij feitelijke situatie in slechtweerscenario	25%

De in 2019 uitgevoerde haalbaarheidstoets voldeed aan deze ondergrenzen. Dat is een indicatie dat het beleid aansluit bij de gekozen ambitie.

6. Pensioenparagraaf

Binnen het pensioenfonds bestaan de volgende regelingen:

1. Het AT&T Pensioenreglement. Dit reglement is per 31-12-2013 beëindigd. Hierin bevinden zich alleen gepensioneerden en slapers.
2. Het Pensioenreglement (oud). Dit reglement is per 31-12-2005 beëindigd. Hierin bevinden zich alleen gepensioneerden en slapers.
3. Het Flex Pensioenreglement. Dit reglement is per 31-12-2005 beëindigd. Hierin bevinden zich alleen gepensioneerden en slapers.

Het AT&T Pensioenreglement

Met ingang van 1 januari 2014 is er voor alle werknemers van AT&T een andere pensioenovereenkomst van toepassing die niet door het pensioenfonds wordt uitgevoerd. De opbouw in het pensioenfonds is voor werknemers van AT&T met ingang van deze datum beëindigd.

Algemene ontwikkelingen in de pensioensector in 2019

Waar in het onderstaande gesproken wordt over de Pensioenwet kan in voorkomende gevallen ook de Wet verplichte beroepspensioenregeling aan de orde zijn.

1. Wetgeving

1.1 Pensioenwet en aanverwante regelgeving

Verzamelwet Pensioenen 2019

Deze wet is een verzameling van zeer uiteenlopende pensioenzaken. De wet is op 11 december 2018 aangenomen door de Eerste Kamer en is op 1 januari 2019 in werking getreden. Hieronder is een opsomming gemaakt van de onderwerpen waar de wetswijzigingen betrekking op hebben die in deze verzamelwet zijn opgenomen:

- Automatische waardeoverdracht en afkoop van hele kleine pensioenen;
- Gegevenslevering DNB;
- Overbruggingspensioen;
- Medezeggenschap kleine ondernemingen;

Verder wordt in deze verzamelwet nader geëxpliciteerd dat het bestuur altijd verantwoordelijk blijft voor vermogensbeheer, ook al is dat uitbesteed.

Waardeoverdracht

De 25-jaarsrente per 30 september 2019 is gelijk aan 0,290%. Deze rente is bepalend voor de wettelijke tarieven bij individuele waardeoverdrachten in 2020. Deze rente is circa 1,3%-punt gedaald ten opzichte van 2018. Vanwege het gesloten karakter van het pensioenfonds vinden er uitsluitend uitgaande waardeoverdrachten plaats, in zeer beperkte aantallen.

Uniforme Rekenmethodiek (URM)

In 2018 zijn ministeriële regelingen gepubliceerd met de uniforme rekenmethodiek (URM) die gebruikt moet worden voor het berekenen van de scenario's van het te bereiken pensioen. Deze scenario's moeten worden getoond op Mijnpensioenoverzicht.nl vanaf 30 september 2019 en op het Uniform Pensioenoverzicht (UPO) dat in 2020 wordt verstuurd. In deze regelingen zijn drie rekenmethoden omschreven: de generieke methode, rekenmethode 1 en rekenmethode 2.

Het tonen van verschillende uitkomsten van het pensioen met behulp van scenariobedragen helpt om de risico's individueel inzichtelijk en voor de deelnemer relevant te maken. De Pensioenwet schrijft daarom voor dat pensioenuitvoerders de indicatie van het pensioen voor de deelnemer inzichtelijk maken in drie pensioenbedragen, gebaseerd op een optimistisch, verwacht en pessimistisch scenario. Deze rekenmethodieken zijn zowel van belang voor de communicatie van pensioenuitvoerders als voor de vaststelling van de risicohouding bij premieovereenkomsten, premieregelingen en variabele uitkeringen. De scenariobedragen houden niet alleen rekening met de door de pensioenuitvoerder toekomstig te verlenen toeslagen en eventuele kortingen maar ook met de toekomstige inflatie in de scenario's.

De generieke rekenmethode is een rekenmethode voor alle soorten pensioenovereenkomsten. Rekenmethode 1 en 2 zijn niet toepasbaar voor premieovereenkomsten. De pensioenuitvoerder kiest de rekenmethode die passend is gegeven de kenmerken van de pensioenuitvoerder en de pensioenregelingen die worden uitgevoerd.

Het fonds hanteert de generieke rekenmethode. De informatie is sinds 20 december 2019 beschikbaar voor gewezen deelnemers via www.mijnpensioenoverzicht.nl.

1.2 Overige wet- en regelgeving

Wet temporisering verhoging AOW-leeftijd

De AOW-leeftijd is in 2019 66 jaar en 4 maanden.

Als onderdeel van het pensioenakkoord over de vernieuwing van het pensioenstelsel is in juli 2019 het wetsvoorstel aangenomen inzake de temporisering van de stijging van de AOW-leeftijd. Deze wet is per 1 januari 2020 in werking getreden. In de onderstaande tabel zijn de AOW-leeftijden opgenomen tot en met 2025. Daarna zal de AOW-leeftijd niet 1 jaar stijgen per jaar dat we langer leven, maar 8 maanden. De AOW-leeftijd blijft wel gekoppeld aan de levensverwachting, maar in minder mate.

Jaar	AOW-leeftijd
2019	66 jaar en 4 maanden
2020	66 jaar en 4 maanden
2021	66 jaar en 4 maanden
2022	66 jaar en 7 maanden
2023	66 jaar en 10 maanden
2024	67 jaar
2025	67 jaar

Introductie sleutelfuncties bij pensioenfondsen

Op 13 januari 2017 is de Europese IORP II richtlijn in werking getreden. Deze richtlijn moest door pensioenfondsen uiterlijk op 13 januari 2019 geïmplementeerd zijn. Het doel van de richtlijn is het bevorderen van de verdere ontwikkeling van de 2^e pijler pensioen in de EU.

In verband met de implementatie van de IORP II richtlijn moet een pensioenfonds over de volgende drie sleutelfuncties beschikken:

- De risicomanagement functie;
- De actuariële functie;
- De interne audit functie.

Bij de inrichting mag rekening worden gehouden met de omvang en interne organisatie van het pensioenfonds, en met de omvang, de aard en de complexiteit van de werkzaamheden van het pensioenfonds. Het identificeren van de sleutelfuncties mag niet tot al te belastende vereisten voor een pensioenfonds leiden.

Er dient onderscheid gemaakt te worden tussen:

- De personen die sleutelfuncties vervullen: diegenen die betrokken zijn bij de uitvoering van de sleutelfuncties;
- De houders van een sleutelfunctie: diegenen die eindverantwoordelijk zijn voor de uitoefening van de taken die vallen onder een sleutelfunctie.

Houders van sleutelfuncties rapporteren materiële bevindingen en aanbevelingen aan het bestuur:

- Als de houder van een sleutelfunctie ook bestuurslid is, moeten materiële bevindingen en aanbevelingen ook aan de Raad van Toezicht of de visitatiecommissie gerapporteerd worden;
- Als het bestuur geen afdoende maatregelen treft, is de houder van de sleutelfunctie verplicht hiervan melding te doen bij DNB.

Onder Bestuursaangelegenheden is terug te vinden hoe het fonds aan deze invulling vorm heeft gegeven.

2. Financiële positie pensioenfondsen

Dekkingsgraad pensioenfondsen

De gemiddelde dekkingsgraad van de Nederlandse pensioenfondsen is over heel 2019 gedaald van 104% naar 103%. De beleidsdekkingsgraad voor een gemiddeld pensioenfonds, gebaseerd op de gemiddelde dekkingsgraad van de afgelopen twaalf maanden, daalde in 2019 van 108% naar 103%. Deze eindstand voor 2019 is lager dan het gemiddelde wettelijke vereiste minimum van 104,3%. Door deze ontwikkeling van de (beleids)dekkingsgraad in 2019 was er sprake van een kortingsdreiging. Minister Koolmees bracht redding met een jaar uitstel: geen korting in 2020 zolang de dekkingsgraad minimaal 90% is. Kortingen per 1 januari 2021 blijven echter een realistisch scenario, tenzij er volgend jaar wederom sprake is van aanpassing van de kortingsregels.

Onder Financiële informatie is de positie van het fonds terug te vinden.

3. Overige ontwikkelingen

Pensioenakkoord vernieuwing pensioenstelsel

Na jaren van onderhandelen presenteerde de sociale partners op 5 juni 2019 een principeakkoord onder voorwaarde dat de achterbannen van de betrokken werknemersvakverenigingen akkoord zouden gaan. Alle achterbannen zijn in juni 2019 akkoord gegaan waardoor het Pensioenakkoord definitief is geworden. Het kabinet en sociale partners hebben gezamenlijk afspraken gemaakt over de vernieuwing van het stelsel van arbeidsvoorwaardelijke pensioenen en de AOW-leeftijd. De SER heeft op 5 juni 2019 een ontwerpadvies uitgebracht. Het kabinet heeft aangegeven dit advies over te nemen.

In het akkoord zijn afspraken gemaakt over:

- Ontwikkeling van de AOW-leeftijd en pensioenrichtleeftijd;
- Vervroegde uittreding;
- Een nieuw, meer toekomstbestendig pensioenstelsel;
- Afschaffen doorsneesystematiek;
- Opname 10% van de pensioenwaarde op de pensioendatum;
- Nabestaandenpensioen;
- Arbeidsongeschiktheidsverzekering voor ZZP'ers.

De doelen van de hervorming van het pensioenstelsel zijn de volgende:

- Eerder perspectief bieden op een koopkrachtig pensioen, waarbij pensioen eerder verhoogd (verlaagd) wordt bij positieve (negatieve) rendementen;
- Pensioen transparanter en persoonlijker maken;
- Betere aansluiting bij ontwikkelingen in maatschappij en arbeidsmarkt.

Een stuurgroep bestaande uit vertegenwoordigers van sociale partners en het kabinet houdt toezicht op de nadere uitwerking van het principeakkoord. Pensioenuitvoerders, toezichthouders en onafhankelijke deskundigen worden bij de uitwerking betrokken. Minister Koolmees heeft aangegeven dat voor de zomer van 2020 de Tweede Kamer geïnformeerd wordt over de voortgang en de bevindingen van deze stuurgroep. Het wetsvoorstel waarin de mogelijkheid wordt geregeld om 10% van de pensioenwaarde op de pensioendatum op te nemen en extra mogelijkheden voor vervroegde uittreding is in concept gereed er zal per 2021 in werking treden.

Ministeriële regeling over beperken pensioenverlagingen

Op 19 november 2019 stuurde minister Koolmees zijn brief over tijdelijke maatregelen ter voorkoming van pensioenverlagingen aan de Tweede Kamer. Deze maatregelen zijn in december 2019 vormgegeven in een ministeriële regeling. De minister heeft in overleg met DNB besloten dat onder voorwaarden het volgende geldt:

- De hersteltermijn om het vereist eigen vermogen te bereiken is verlengd van tien naar twaalf jaar;
- Pensioenfondsen wier (beleids)dekkingsgraad op het zesde meetmoment op 31 december 2019 onder de minimaal vereiste dekkingsgraad ligt, hoeven in 2020 geen korting hoeven door te voeren op grond van het minimaal vereist eigen vermogen.

De volgende voorwaarden zijn gekoppeld aan bovenstaande twee punten:

- Als de actuele dekkingsgraad van een pensioenfonds dat van deze regeling gebruik wil maken, lager is dan 90%, dient het pensioenfonds een onvoorwaardelijke korting door te voeren zodat de actuele dekkingsgraad direct stijgt tot 90%. Deze onvoorwaardelijke korting naar 90% mag gespreid worden doorgevoerd gedurende maximaal de termijn die wordt gebruikt voor het herstelplan;
- Een pensioenfonds dient te onderbouwen waarom het gebruik wil maken van de verlengde hersteltermijnen of de vrijstelling van het zesde meetmoment. Evenwichtige belangafweging speelt daarbij een belangrijke rol;
- Ten slotte moet het pensioenfonds de deelnemers en pensioengerechtigden informeren over het gebruik en de onderbouwing van het genomen besluit.

Onder Financiële informatie is de positie van het fonds terug te vinden. Hieruit blijkt dat de bovenstaande regelingen niet van toepassing waren voor het fonds.

Wetsvoorstel Wet pensioenverdeling bij scheiding 2021

Op 16 september 2019 is het wetsvoorstel Wet pensioenverdeling bij scheiding 2021 ingediend. In het wetsvoorstel wordt conversie het uitgangspunt in plaats van verevening. De beoogde inwerkingtredingsdatum is 1 januari 2021.

- De pensioenuitvoerder gaat, op basis van een melding van de ingeschreven scheiding vanuit de Basisregistratie Personen (BRP), over tot verdeling van het pensioen door middel van conversie tenzij de ex-echtgenoten binnen 6 maanden stukken overleggen waarin afwijkende/andere afspraken zijn overeengekomen. Zij kunnen laten weten dat zij nog 6 maanden extra nodig hebben om die afspraken te maken.
- De helft van het tijdens de huwelijkse periode opgebouwde ouderdomspensioen en de helft van het tijdens de huwelijkse periode opgebouwde partnerpensioen worden omgezet in een zelfstandige

aanspraak op ouderdomspensioen voor de tot verdeling gerechtigde echtgenoot. Over de manier waarop dit berekend wordt, wordt nog overlegd.

- Partners kunnen in onderling overleg hier dus nog steeds van afwijken. Bijvoorbeeld een: verevening in plaats van conversie in een aantal uitzonderingssituaties; andere periode van verdeling dan de huwelijkse periode (bijvoorbeeld periode samenwoning voorafgaande aan het huwelijk wordt meegenomen); ander deel dan de helft van de opbouw tijdens de huwelijkse periode.
- Net zoals onder de WVPS geldt de WPS 2021 **niet** voor ongehuwd samenwonenden. Zij kunnen wel overeenkomen dat het pensioen wordt verdeeld conform de WPS 2021, mits de uitvoerder bereid is daaraan mee te werken.

Pensioenuitvoerders zullen hun juridische documenten, hun communicatie over pensioenen en hun administratieve processen op het moment dat het wetsvoorstel in de Eerste Kamer is aangenomen moeten aanpassen.

Commissie Parameters

De Pensioenwet schrijft bij de berekening van premies en het opstellen van herstelplannen het gebruik van een aantal parameters voor. De parameters worden om de vijf jaar opnieuw gezien door een speciaal daartoe in het leven geroepen commissie en vastgesteld door de minister. De vorige set parameters werd vastgesteld per 1 januari 2015 en een herziening vindt nu plaats per 1 januari 2020.

Op 11 juni 2019 publiceerde de Commissie Parameters haar advies. Het kabinet neemt het advies over en dat betekent dat met ingang van 1 januari 2020 de nieuwe parameters van kracht zijn.

Vanaf 2021 wordt de UFR-systematiek gewijzigd. Die wijziging betekent in de praktijk een verlaging van de rentecurve. Dit zal ook effect hebben op herstelplannen van pensioenfondsen: het Vereist Eigen Vermogen wordt minder snel bereikt als alle omstandigheden verder gelijk blijven.

Toezicht

Voor 2019 had AFM de volgende speerpunten vastgesteld:

- Toezicht op nieuwe partijen en markten door Brexit;
- Voorkomen van onverantwoord gebruik van technologie en data;
- Aanpak van niet-passende financiële producten;
- Aandacht voor duurzaamheid in de financiële sector;
- Aanpak van marktrisico's in de kapitaalmarkten;
- Duurzame verbetering van de kwaliteit van accountantscontroles;
- Tegengaan van witwassen en andere financieel-economische criminaliteit.

De AFM heeft als missie voor 2020-2022: "De AFM maakt zich sterk voor eerlijke en transparante financiële markten. Als onafhankelijk gedragstoezichthouder dragen wij bij aan duurzaam financieel welzijn in Nederland". Om deze missie te laten heeft de AFM drie organisatiebrede prioriteiten gekozen:

- Proactief: Problemen bij financiële instellingen worden het meest effectief aangepakt door ze te voorkomen;
- Data gedreven: Een data gedreven werkwijze is voor de AFM een belangrijke voorwaarde voor een proactieve toezichtaanpak;
- Invloedrijk: Doordat de markten internationaal meer zijn verweven, wil de AFM haar internationale positie versterken en voert haar inspanning op dat gebied op.

Voor 2020 focust AFM op de volgende vijf trends:

- Digitalisering;
- Marco-economische ontwikkelingen;
- Veranderingen in (Europese) regelgeving;
- Geopolitieke ontwikkelingen;
- Overgang naar een duurzame economie.

Toezichthouder DNB heeft voor 2019 op de volgende gebieden onderzoeken verricht bij pensioenfondsen in het kader van haar toezichttaak:

- EIOPA IORP stresstest 2019 (inclusief uitvraag klimaatrisico's);
- Onderzoek datakwaliteit;
- Onderzoek informatiebeveiliging;
- Onderzoek IORP II: functioneren risicomanagement en sleutelfunctiehouders Risk en Internal Audit;
- Verandervermogen: onderzoek naar strategische risicobeheersing;
- Financiële positie pensioenfondsen en voorbereiding op mogelijke kortingen;
- Onderzoek kosten PPI's;
- Onderzoek Wet Verbeterde Premiereregeling.

Voor 2020 heeft DNB de volgende speerpunten:

- De financiële opzet;
- De voorbereiding van pensioenfonds op de pensioenhervorming;
- De datakwaliteit;
- ESG- en cyberrisico's;
- De invulling en werking van de sleutelfunctie
- Het toezicht gericht op pensioenuitvoeringsorganisaties.

Mutatieoverzicht deelnemers

Per ultimo 2019 bedroeg het aantal deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden 502 (zie tabel 1)

Tabel 1 – Bestand Stichting Pensioenfonds AT&T Nederland (aantallen)

Aantallen	Deel - nemers	Gewezen deelnemers	Ingegane pensioenen				TOTAAL 2019	TOTAAL 2018
			Ouderdoms pensioen	Partner pensioen	Wezen pensioen	Arbeids ongeschikten		
Stand per 1 januari	0	424	64	11	4	1	504	504
Mutaties bij	0	0	10	2	0	0	12	5
Mutaties af	0	13	1	0	0	0	14	5
Stand per 31 december	0	411	73	13	4	1	502	504

Tabel 2 – Verdeling rechthebbenden naar geslacht

Aantallen	Deel - nemers	Gewezen deelnemers	Ingegane pensioenen				TOTAAL 2019	TOTAAL 2018
			Ouderdoms pensioen	Partner pensioen	Wezen pensioen	Arbeids ongeschikten		
Mannen	0	330	64	0	4	0	398	402
Vrouwen	0	81	9	13	0	1	104	102
Stand per 31 december	0	411	73	13	4	1	502	504

Tabel 3 – Verdeling rechthebbende naar reglement

Aantallen	Deel - nemers	Gewezen deelnemers	Ingegane pensioenen				TOTAAL 2019	TOTAAL 2018
			Ouderdoms pensioen	Partner pensioen	Wezen pensioen	Arbeids ongeschikten		
Flex+ AT&T Pensioenreglement	0	375	31	5	3	1	415	417
Het Pensioenreglement (oud)	0	36	42	8	1	0	87	87
Stand per 31 december	0	411	73	13	4	1	502	504

7. Beleggingsparagraaf

Algemeen

Door het fonds is in een apart document een beleggingsstrategie opgesteld waarvan hieronder de hoofdlijnen uiteengezet worden. Hierbij hanteert het fonds de hieronder schematisch weergegeven beleidscyclus. De start van deze cyclus vindt plaats bij het vaststellen van de doelstellingen en uitgangspunten. Vervolgens wordt het strategisch beleggingsplan ingevuld. Dit wordt geïmplementeerd en uitbesteed. Daarnaast worden maatregelen voor risicobeheersing vastgesteld. Vervolgens is er een proces van uitvoering, monitoring en daarna evaluatie en waar nodig bijsturen. De strategie is in 2018 opnieuw beoordeeld en wordt in de eerste helft van 2020 geactualiseerd. Bij het schrijven van dit jaarverslag was de actualisatie nog niet gereed.

Beleggingsbeleid in het belang van de deelnemers

In de ABTN is de doelstelling van het beleggingsbeleid van SPAN vastgelegd. Tevens zijn er strategische doelstellingen geformuleerd in het belang van de deelnemers:

- Het beleggingsbeleid is primair erop gericht om te kunnen voldoen aan de verplichtingen;
- Daarnaast wordt ernaar gestreefd om op de lange termijn te kunnen voldoen aan de verplichtingen plus volledige toeslagen;
- Het beleggingsbeleid is erop gericht een reservetekort te voorkomen;
- Het beleggingsbeleid is gericht op het reduceren van het risico door het toepassen van een diversificatiestrategie en het (gedeeltelijk) afdekken van het renterisico.

In het voorjaar van 2017 heeft het bestuur een ALM¹-studie uitgevoerd ter onderbouwing van het toekomstig te voeren strategisch beleggingsbeleid. Hierbij is tevens geconstateerd dat het huidige strategische beleggingsbeleid past bij de doelstelling en risicobereidheid van het fonds.

Waarborging van risico's, kwaliteit en veiligheid

Het bestuur is eindverantwoordelijk voor het gehele beleggingsproces, en neemt beslissingen van beleidsmatige en strategische aard. Bij de beslissingen wordt het bestuur geadviseerd door de beleggingsadviescommissie, de ondersteunende actuaris en de vermogensbeheerder. Onder het strategische beleggingsbeleid wordt verstaan:

- de vaststelling van het doel en de stijl van het beleggingsbeleid;
- de samenstelling van de strategische beleggingsportefeuille en de bijbehorende bandbreedtes;
- de benchmarks en de selectie en aanstelling van de vermogensbeheerder(s).

Maandelijks wordt door de beleggingsadviescommissie een risicoanalyse gedaan welke met het bestuur wordt besproken.

Hiernaast belegt het fonds in diverse beleggingsfondsen, wordt het beleggingsmandaat minimaal een keer per jaar beoordeeld, en evalueert het bestuur jaarlijks de kwaliteit van de uitvoering en de gemaakte kosten.

¹ Asset-liability management

Uitvoering renterisico

Het beleid van het fonds is om afhankelijk van de rentestand en visie over de te verwachten ontwikkelingen, het risico van een mogelijke verlaging van de rente op te vangen door een deel van de vastrentende waarden te beleggen in LDI-fondsen.

Conform de huidige duration-matching¹ portefeuille wordt tot 25% van het renterisico afgedekt middels beleggingen in LDI² fondsen.

Verhandelbaarheid van beleggingen

Door het pensioenfonds wordt voornamelijk belegd in liquide beleggingsfondsen. Verder wordt het liquiditeitsrisico beheerst door een liquiditeitsplanning te maken en de voor uitkeringen benodigde liquide middelen eenmaal per kwartaal aan de beleggingsportefeuille te onttrekken.

Derivaten voor risico-reducerende doeleinden

De beleggingen van SPAN in derivaten zijn beperkt tot renteswaps³ in de LDI-portefeuille. De beleggingen in renteswaps dragen bij tot een vermindering van het renterisico.

Het gebruik van derivaten binnen de fondsen in de rendementsportefeuille wordt buiten beschouwing gelaten.

Marktw waardering instrumenten

De beleggingen worden gewaardeerd tegen marktw waardering. Slechts indien de actuele waarde van een belegging niet betrouwbaar kan worden vastgesteld vindt waardering plaats op basis van gearmordiseerde kostprijs. Participaties in beleggingsinstellingen die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor dat soort beleggingen. Beleggingen voor risico pensioenfonds en voor risico deelnemers worden op dezelfde wijze gewaardeerd.

Strategisch beleggingsplan

Het bestuur volgt de ontwikkelingen op het gebied van duurzaam beleggen. De keuze van beleggingen zal echter primair voor rendement zijn. Gezien de huidige hoge marktw waarderingen en de lage rente door het beleid van de ECB⁴ wordt er voor een defensieve beleggingsportefeuille gekozen.

Voor het bepalen van het benodigde rendement gaan we uit van de kasstromen van eind 2016, oftewel het actuele vermogen en de verplichtingen per jaar van zowel de gepensioneerden als van de slapers. Uit deze gegevens blijkt dat bij een inflatie van 2% het benodigde rendement om aan alle verplichtingen te kunnen voldoen 2,9% is.

Gezien de huidige dekkingsgraad zal het rendement primair worden gebruikt om de buffer te vullen. Uit de ALM-studie van 2017 is gebleken dat met een basisverdeling van 65% vastrentende waarden en 35% aandelen over de lange termijn gezien een gemiddeld rendement van 2,9% haalbaar is. Er wordt voor een gedeeltelijke renteafdekking van 25% gekozen. Het afschaffen van de renteafdekking zou tot een ca. 4% stijging van het Vereist Eigen Vermogen leiden. Dit wordt onwenselijk geacht.

Zoals eerder vermeld, belegt het pensioenfonds in beleggingsfondsen. Daar waar de verwachting is dat er door actief te beleggen meer rendement is te behalen zal voor een fonds met een actief beleid worden gekozen. Is de kans op een hoger rendement gering, dan valt de keuze op indexfondsen. Over het algemeen zal in efficiënte markten gekozen worden voor een passief beleid, tenzij er in het kader van de verhouding rendement – risico – kosten aanleiding is om voor een actief beleid te kiezen.

Op dit moment zal elke verandering in de beleggingsportefeuille zodanig worden uitgevoerd dat het risico, gemeten in het Vereist Eigen Vermogen, niet stijgt.

ESG

Het fonds voert een passief ESG (Environmental, Social and corporate Governance) beleid. Dat wil zeggen dat bij nieuwe investeringen en/of herbeleggingen, bij gelijk risicoprofiel en bij gelijke rendementsverwachting, een ESG-fonds de voorkeur krijgt.

Op dit moment is de kennis en mankracht niet aanwezig om een actief ESG-beleid te voeren.

ESG-fondsen zouden op de lange termijn een gelijk zo niet hoger rendement behalen. Bij sommige fondsen zullen de risico's echter ook fondsen hoger zijn omdat bedrijven in nieuwe onzekere technologieën of producten investeren.

Om voor de langere termijn meer inzicht in risico en rendement te verkrijgen wordt in de maandelijkse vergelijking van de SPAN beleggingsfondsen met peer beleggingsfondsen ook de ESG-rating van de beleggingsfondsen bijgehouden.

¹ Het in overeenstemming brengen van de gewogen gemiddelde looptijd van de vastrentende waarden met de gewogen gemiddelde looptijd van de pensioenverplichtingen.

² Liability Driven Investment

³ Een swap is een overeenkomst tussen twee partijen tot het uitwisselen van betalingen gedurende de looptijd van de swap. Deze betalingen worden verricht over een afgesproken onderliggende waarde (de „notional“). Deze notional zelf wordt niet afgerekend. Bij een standaard renteswap wordt een vaste rente (de swaprente) vastgesteld bij aanvang van de overeenkomst, terwijl de variabele rente periodiek gekoppeld is aan een specifieke marktrente.

⁴ European Central Bank

Assetmix

Er zijn twee beleggingsportefeuilles met ieder een eigen mandaat:

- Een rendementsportefeuille.
- Een duration-matching portefeuille; hierin is vanaf januari 2008 ongeveer 25% van het renterisico afgedekt middels beleggingen in BNP Paribas LDI Solution compartimenten conform de duration van de verplichtingen.

De huidige strategische mix voor de rendementsportefeuille is 35% zakelijke waarden en 55% vastrentende waarden. De beleggingsportefeuille volgens het mandaat en de mate waarin hier afgeweken mag worden ziet er als volgt uit:

Rendementsportefeuille	Norm gewicht (%)	Limieten (%)		Passief Actief	Benchmark ¹
		25	50		
Aandelen	35	25	50		
Large cap Europe	5	2	8	P	MSCI Europe ex Contrvrsl Weapons NR Euro
Large cap World	5	2	8	P	MSCI World NR USD
Large cap World	5	2	8	A low vol.	MSCI World NR EUR
Small cap Europe	5	2	8	A	MSCI Europe Small Cap NR USD
Equity Pacific excl. Japan	7	4	10	A	MSCI AC Asia Ex Japan NR USD
Emerging Markets Equities Global	8	5	11	A	MSCI EM NR USD
Alternatieve beleggingssoorten	10	7	13		
Global convertibles	10	7	13	A	TReuters Global Hedged CB T
Vastrentende waarden	55	40	70		
Government Euro	10	7	13	P	JPM GBI EMU TR EUR
Government USA	10	7	13	P	BBgBarc US Gov Float Adj TR USD
Investment grade Euro	5	2	8	A	BBgBarc Euro Agg Corps TR EUR
Investment grade USA	5	2	8	A	Barclays Interm Corp TR
High yield Euro	5	2	8	A	ICE BofAML Euran Ccy HY Constnd TR HEUR
High yield US	5	2	8	A	ICE BofAML US HY Constnd TR USD
Emerging MKT local debt	5	2	8	A	JPM GBI-EM Global Diversified TR USD
Emerging MKT USD	10	7	13	A	JPM EMBI Global Diversified TR USD

Tactische posities worden alleen binnen de fondsen ingenomen. De hiervoor aangegeven bandbreedtes zijn om de normale marktwaardeveranderingen van de fondsen op te vangen. Rebalancing van de rendementsportefeuille richting strategische normweging vindt enkel plaats op maandbasis indien de actuele positie van een beleggingsfonds zich buiten de toegestane bandbreedte bevindt. Eenmaal per jaar worden door het bestuur in overleg met de beleggingsadviescommissie de normwegingen en marges beoordeeld en indien nodig aangepast.

¹ Een objectieve vergelijkingsmaatstaf voor het beoordelen van de performance (met name bij actief beheer) van een vermogensbeheerder tegenover een brede markt gerelateerde portefeuille.

Het doel van de Duration Matching Portefeuille is het renterisico, als gevolg van de bestaande mismatch tussen de rentegevoeligheid van de voorzieningen en de rentegevoeligheid van de beleggingen, te reduceren. De duration-matching portefeuille is als volgt verdeeld. Zoals te zien heeft BNP een verschuiving aangebracht in de verdeling naar een LDI categorie van 0 -10 jaar, en een LDI categorie van 10 - 20 jaar.

	Feitelijke allocatie	
	2019	2018
LDI 0 - 10 years	0,7%	0,8%
LDI 10 - 20 years	26,0%	27,7%
LDI 20 - 25 years	36,1%	36,2%
LDI 25 - 35 years	33,9%	32,2%
LDI 35 – 50 years	3,3%	2,9%
Cash	0,1%	0,1%

De mate van rente afdekking per 31 december 2019 (DNB-rentetermijnstructuur) was 27,0% (2018: 26,0%).

8. Actuariële paragraaf

In de pensioenreglementen is beschreven dat ieder jaar per 1 januari alle pensioenaanspraken en –rechten van gewezen deelnemers en pensioengerechtigden kunnen worden aangepast en tevens op welke wijze dit geschiedt.

Het bestuur heeft de ambitie om deze pensioenaanspraken en - rechten jaarlijks te indexeren met de stijging van het prijsindexcijfer volgens de afgeleide consumentenprijsindex (CPI) alle huishoudens (2006=100), gepubliceerd door het Centraal Bureau van de Statistiek (CBS), over de periode van 12 maanden gerekend over september tot en met september direct voorafgaande aan de verhogingsdatum.

De indexatie (voor zover nog niet toegekend) is voorwaardelijk en wordt gefinancierd uit de overrendementen. Er wordt geen bestemmingsreserve voor indexatie gevormd. Het bestuur volgt daarbij het beleid dat op basis van de beschikbare reserves een beslissing zal worden genomen of er al dan niet volledig geïndexeerd gaat worden.

Premiebijdragen

Met ingang van 1 januari 2014 bouwen de medewerkers van AT&T geen pensioen meer op volgens het AT&T Pensioenreglement en dus ook niet meer bij het pensioenfonds. Op grond van de Pensioenwet zijn de kosten die behoren tot de kostendekkende premie alleen die kosten die behoren bij een aangroei en die zijn voor het fonds dus gelijk aan nul.

Vergoeding uitvoeringskosten

In de uitvoeringsovereenkomst is een vergoeding van de uitvoeringskosten, met een opslag van 30%, vastgelegd. Bijstorting door of terugbetaling aan de werkgever is hierin ook opgenomen, conform de Nederlandse wetgeving. De werkgever blijft de kosten van het fonds vergoeden.

(alle bedragen x €1.000)

Ontvangen premie voor kosten

2019	2018
€	€
499	416

Ontwikkeling van de dekkingsgraad

De actuele dekkingsgraad is in boekjaar 2019 licht gestegen van 105,8% per eind 2018 naar 106,4% per eind 2019. Dit ondanks de fluctuaties gedurende het jaar. De beleidsdekkingsgraad, het 12-maands gemiddelde van de actuele dekkingsgraad, is in boekjaar 2019 gedaald van 110,7% per eind 2018 naar 104,3% per eind 2019. In de volgende grafiek wordt de ontwikkeling van de actuele dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad over de afgelopen 36 maanden weergegeven.

Solvabiliteit

Wettelijk is het 'vereist eigen vermogen' zodanig vastgesteld dat met de wettelijk vastgestelde zekerheidsmaat van 97,5% wordt voorkomen dat het pensioenfonds binnen één jaar over minder middelen beschikt dan nodig om te kunnen voldoen aan de onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Met andere woorden, de kans dat

het pensioenfonds zich één jaar later in een situatie van onderdekking bevindt, is kleiner dan of gelijk aan 2,5%.

Het vereist eigen vermogen voor het totale pensioenfonds heeft betrekking op de technische voorziening voor risico fonds en de technische voorziening voor risico deelnemers. In onderstaande tabel worden de solvabiliteitsvereisten van het fonds per 31 december 2019 weergegeven.

Solvabiliteitsvereisten

	Als % van de TV
Minimaal vereist eigen vermogen	3,9%
Vereist eigen vermogen (strategisch mix)	21,7%
Vereist eigen vermogen (feitelijke mix)	21,3%

Het vereist eigen vermogen is berekend volgens het standaardmodel. Voor de toetsing van de financiële positie wordt het vereist eigen vermogen ultimo 2019 vastgesteld op basis van de strategische beleggingsmix. Per 31 december 2019 bedraagt de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds 104,3%. De beleidsdekkingsgraad bevindt zich daarmee onder de vereiste dekkingsgraad per deze datum. Derhalve verkeert het pensioenfonds per 31 december 2019 in een situatie van een vermogenstekort.

Resultaat in boekjaar 2019

In het boekjaar 2019 is een positief resultaat behaald van 2.739. Dit resultaat is voornamelijk ontstaan door de ontwikkeling van het vermogen. In onderstaande tabel wordt een uitsplitsing van het resultaat naar de diverse bronnen gemaakt.

Resultaat naar bron (alle bedragen x €1.000)

Resultatenbron	2019	2018
Beleggingen/marktrente	2.255	-/- 9.464
Premie	0	0
Waardeoverdrachten	58	-/- 8
Kosten	159	130
Uitkeringen en afkopen	-/- 28	10
Kanssystemen (overlijden)	178	-/- 388
Andere oorzaken:		
- Wijziging actuariële grondslagen en kostenvoorziening	-/- 114	1.385
- Andere oorzaken	231	-/- 32
Resultaat	2.739	-/- 8.367

Nadere toelichting van het resultaat (alle bedragen x €1.000)

Het beleggingsresultaat wordt bepaald door het behaalde beleggingsrendement te vergelijken met de toevoeging voor interest aan de technische voorziening. Daarnaast wordt eveneens de wijziging van de technische voorziening als gevolg van de wijziging van de rentetermijnstructuur betrokken in het resultaat. Het saldo op de post beleggingen/marktrente is positief.

- Over het boekjaar 2019 is een positief beleggingsrendement van € 25.753 (excl. kosten vermogensbeheer) behaald voor het fonds. Waarvan voor risico deelnemers deze -/- € 775 waren.
- Wijziging van de TV als gevolg van wijziging rentetermijnstructuur van -/- € 22.841.
- De vermogensbeheerkosten bedragen daarnaast € 218 in 2019.
- Daartegenover staat dat op de technische voorziening een winst van € 336 is behaald.

Tezamen levert dit een positief resultaat op van € 2.739 voor het totale fonds.

- In de pensioenregelingen van het fonds vindt sinds 2014 geen pensioenopbouw meer plaats. Het resultaat op premie is derhalve nul voor boekjaar 2019.
- Over het boekjaar 2019 is een positief resultaat geboekt op de post kosten. Hoewel er geen pensioenopbouw meer plaatsvindt in het fonds, doet de werkgever wel jaarlijks een dotatie die gelijk is aan de uitvoeringskosten in het boekjaar minus de vrijval van de excasso-opslag uit de technische voorziening als gevolg van uitkeringen, vermeerderd met een opslag van 30%. De ontvangen bijdragen voor kosten, inclusief de opslag van 30%, in combinatie met de vrijval van kosten uit de technische voorziening zijn hoger dan de daadwerkelijk gemaakte kosten. Hierdoor ontstaat er een resultaat op kosten ter grootte van € 159 positief.
- Het resultaat op overlijden is, zeker bij kleine populaties, onderhevig aan schommeling.
- Op langlevens is in boekjaar 2019 een verlies gemaakt. Dit houdt in dat de werkelijke sterfte lager was dan is aangenomen in de overlevingsgrondslagen.

- Op kortleven is een winst gemaakt in 2019. Dit houdt in dat er minder nabestaandenpensioen is ingegaan dan was aangenomen in de grondslagen.
- In september 2020 zal het Actuarieel Genootschap naar verwachting een nieuwe AG-prognosetafel publiceren.
- In 2019 zijn de actuariële grondslagen niet aangepast.
- De extra kostenvoorziening is per eind 2019 herijkt naar de meest recente inzichten. De kostenvoorziening is voor 2020 vastgesteld op 2,0% van de technische voorzieningen voor administratie- en excassokosten plus een bedrag van € 1.155 ter grootte van drie jaar uitvoeringskosten. Omdat de verwachte jaarlijkse kosten hoger zijn dan vorig jaar, is het vaste bedrag in de kostenvoorziening gestegen ten opzichte van de kostenvoorziening 2018 (€1.041). Hierdoor is er een negatief resultaat ter grootte van € 114 ontstaan.
- Het resultaat op mutaties en correcties ad € 231 positief wordt veroorzaakt door de splitsing van het partnerpensioen in wel en niet uitruikbaar partnerpensioen (€ 326 positief) en overige mutaties en correcties (€ 95 negatief).

9. Rapportage over Pension Fund Governance

Wet Versterking Bestuur Pensioenfonds

Het fonds heeft gekozen voor een paritair bestuur waarin twee zetels worden bezet door vertegenwoordigers van de werkgever, een zetel door een vertegenwoordiger van de (gewezen) deelnemers en een zetel door een vertegenwoordiger van de pensioengerechtigden.

Het pensioenfonds heeft op de volgende wijze invulling gegeven aan medezeggenschap binnen het pensioenfonds:

- Instelling verantwoordingsorgaan
- Instelling intern toezicht
- Aanstelling compliance officer
- Beleggingsadviescommissie

Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan is samengesteld uit vertegenwoordigers van de (gewezen) deelnemers, gepensioneerden en de werkgever. Het verantwoordingsorgaan vergadert eenmaal per kwartaal samen met het bestuur. Bij belangrijke wijzigingen, zoals omschreven in de ABTN en het reglement van het verantwoordingsorgaan, vraagt het bestuur advies aan het verantwoordingsorgaan.

Op 31-12-2019 is het verantwoordingsorgaan als volgt samengesteld:

Naam	Functie
J. Alonso Mosquera	Voorzitter benoemd namens de (gewezen) deelnemers
M. Kemper	Secretaris benoemd namens de (gewezen) deelnemers
H. Lammers	Benoemd namens de (gewezen) deelnemers
F. Vennik	Benoemd namens de gepensioneerden
E. Lohr	Benoemd namens de werkgever

In 2017 is de frequentie van het overleg met het bestuur aangepast naar eenmaal per kwartaal. Deze frequentie past beter bij de gesloten status van het fonds. Als ontwikkelingen daar aanleiding toe geven, kan extra overleg gepland worden.

Het bestuur stelt het verantwoordingsorgaan in de gelegenheid advies uit te brengen over elk voorgenomen besluit tot:

- Het nemen van maatregelen van algemene strekking;
- Wijziging van de statuten en reglementen van het pensioenfonds;
- Vaststelling van het jaarverslag, de jaarrekening, de actuariële en bedrijfstechnische nota;
- Vaststelling herstelplan;
- Vermindering van de verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten indien daaraan toepassing wordt gegeven;
- Het vaststellen en wijzigen van het toeslagbeleid/indexatiebeleid;
- Gehele of gedeeltelijke overdracht van de verplichtingen van het pensioenfonds of de overname van verplichtingen door het pensioenfonds;
- Liquidatie, fusie of splitsing van het pensioenfonds;
- Het omzetten van het pensioenfonds in een andere rechtsvorm;
- Samenvoeging van het pensioenfonds met een ander pensioenfonds;
- Het sluiten, wijzigen of beëindigen van een uitvoeringsovereenkomst;
- Het terugstorten van premie of geven van premiekorting;
- Het vaststellen en wijzigen van de vergoedingsregeling voor bestuursleden;
- Het wijzigen van het beleid ten aanzien van het verantwoordingsorgaan;
- De vorm, inrichting en samenstelling van het intern toezicht;
- Het vaststellen en wijzigen van een interne klachten- en geschillenprocedure;
- Het vaststellen en wijzigen van het communicatie- en voorlichtingsbeleid.

Het Verantwoordingsorgaan heeft in het kader van zijn taakuitoefening kennisgenomen van het jaarverslag en de jaarrekening, en daar een oordeel over gegeven.

Intern toezicht

Het intern toezicht is georganiseerd door middel van een visitatiecommissie. Deze commissie zal ieder jaar tenminste de volgende taken uitvoeren; het beoordelen van beleids- en bestuursprocedures, bestuursprocessen en de checks en balances binnen het fonds; het beoordelen van de wijze waarop het fonds wordt aangestuurd; het beoordelen van de wijze waarop door het bestuur wordt omgegaan met de risico's op de langere termijn. Het intern toezicht betreft de Code Pensioenfonds bij de uitvoering van deze taak.

Compliance officer

Het bestuur van het pensioenfonds heeft mr. S. Soussi, medewerker van AT&T, benoemd als compliance officer. De voornaamste taken van de compliance officer omvatten:

- Het toezien op de totstandkoming van een adequate inrichting van de compliance functie zoals het opzetten van een Compliance Program, inclusief een Compliance Charter,
- Zorgdragen voor de implementatie en naleving van de SPAN Compliance richtlijnen met als doel het vormen van een oordeel en het treffen van adequate maatregelen,
- Ondersteunen van de correcte en tijdige afhandeling van klachten op het gebied van compliance,
- Minimaal jaarlijks, of vaker indien zich incidenten voordoen, vastleggen van de bevindingen in een Compliance Officer Report.

De compliance officer heeft geen zaken kunnen constateren die buiten de gedragscode of de wettelijke regelingen vielen.

Beleggingsadviescommissie

De verantwoordelijkheid van de beleggingsadviescommissie is het bestuur te adviseren over beleggingsaangelegenheden in brede zin. Dit betreft zowel advies over het algemene beleggingsbeleid als over meer specifieke zaken, waaronder het gebruik van derivaten en de afweging tussen actief en passief beleggen. De beleggingsadviescommissie bestaat eind 2019 uit de volgende personen:

R. de Heij, M. Spoelstra, V. Duijn en H.J. Schuver.

De beleggingsadviescommissie heeft de volgende taken:

- het opstellen van het beleggingsplan;
- het monitoren van de activiteiten van de vermogensbeheerders;
- het monitoren van een beleggingsbeleid ten opzichte van de strategische benchmark. De strategische benchmark vertaalt de beleidsuitgangspunten naar concrete beleggingsdoelstellingen en vergelijkingsmaatstaven voor het rendement.

Code Pensioenfondsen

Door aanpassing van de Pensioenwet aan de Wet Versterking Bestuur Pensioenfondsen is de Code Pensioenfondsen verankerd in het wettelijke kader. In 2018 is de Code herzien, en is nu gegroepeerd op acht thema's: 'Vertrouwen waarmaken', 'Verantwoordelijkheid nemen', 'Integer handelen', 'Kwaliteit nastreven', 'Zorgvuldig benoemen', 'Gepast belonen', 'Toezicht houden en inspraak waarborgen' en 'Transparantie bevorderen'. Daartoe zijn nu 65 normen vastgesteld.

Missie, visie en strategie

Doelstellingen

Het algemene uitgangspunt van het te voeren beleid is om de pensioentoezeggingen na te komen.

De pensioentoezegging is een hybride overeenkomst, een combinatie van een uitkeringsovereenkomst en een premieovereenkomst in de zin van de Pensioenwet. Het beleid is zodanig ingericht dat onder een breed scala van omstandigheden deze toezegging kan worden nagekomen. Het fonds heeft aan deze toezegging kunnen voldoen.

Voor de uitkeringsovereenkomst hebben we de ambitie een inkomensgerelateerd en waardevast pensioen voor onze deelnemers te verzorgen. De ingelegde gelden worden beheerd met een op een hoog en stabiel rendement gericht transparant beleggingsbeleid. Zoals aangegeven onder Financiële informatie heeft het fonds niet kunnen indexeren en daarmee niet kunnen voldoen aan inkomensgerelateerd en waardevast pensioen.

Wij beleggen weloverwogen en beheersen de beleggingsrisico's onder andere door spreiding van de beleggingen.

Deskundigheid

Wij voeren de aan ons toevertrouwde taken deskundig en professioneel uit op een adequate, correcte, weloverwogen en zorgzame wijze. Wij zijn aanspreekbaar op ons gedrag en onze besluiten. Bij inschakeling van externe partijen moeten ook die aan onze normen voldoen.

Transparantie

Wij communiceren helder en open over de regeling, de financiële positie van het fonds en de risico's die daaraan verbonden zijn voor de belanghebbenden bij het fonds. Wij willen ook helder en open verantwoording afleggen over de invulling van de aan ons opgedragen taak, het beleid dat wij voeren en de resultaten daarvan.

Het beleid van het pensioenfonds is gericht op een integere bedrijfsvoering. De verantwoordelijkheid hiervoor is vastgelegd in artikel 143 van de Pensioenwet. Dit houdt in ieder geval het volgende in:

- het beheersen van bedrijfsprocessen en bedrijfsrisico's;
- integriteit;
- de soliditeit van het pensioenfonds, waaronder wordt verstaan: het beheersen van financiële risico's en het beheersen van andere risico's die de soliditeit van het pensioenfonds kunnen aantasten;
- het beheersen van de financiële positie op de lange termijn door periodiek een continuïteitsanalyse te maken.

Rapportage over de normen uit de Code Pensioenfondsen

In 2017 heeft het fonds een deelnemersenquête gehouden waarin naar voren kwam dat de meerderheid van zowel de gewezen deelnemers als de gepensioneerden een (zeer) positief beeld heeft van het fonds. Men is onder andere positief vanwege de inzet van bestuur, de goede resultaten en de communicatie. Dit geeft aan dat er veel vertrouwen is onder de belanghebbenden en dat dit daarmee tevens bijdraagt aan het vertrouwen in het stelsel.

In navolging van het overleg tussen de Monitoringcommissie en de Pensioenfederatie wordt van pensioenfondsen gevraagd over een aantal normen altijd te rapporteren. Deze rapportagenormen (5, 31, 33, 47, 58, 62, 64 en 65) zijn in onderstaand overzicht opgenomen.

Met inachtneming van bovenstaande zal het fonds hieronder tevens toelichten waar zij afwijkt in de naleving van de code en deze afwijking vervolgens toelichten en/of motiveren.

In de onderstaande tabel zijn de te rapporteren normen opgenomen en toegelicht.

Nummer	Norm	Wordt voldaan aan deze norm	Toelichting
5	Verantwoording afleggen over gevoerd beleid, uitkomsten en keuzes	Ja	Het bestuur rapporteert in het Bestuursverslag over de diverse onderdelen van haar gevoerde beleid en keuzes, zoals het financiële beleid, risicobeleid en beleggingsbeleid.
28	Evaluatie met externe partij	Ja	Zie onder deze tabel bij Norm 28
30	Evaluatie VO	Nee	Heeft VO tot nu toe niet gedaan, dit punt wordt opgenomen door het VO in 2020
31	Diversiteit en complementariteit samenstelling fondsorganen in beleid	Ja	Zie onder deze tabel bij Norm 31 en 33
33	Stappenplan Diversiteitsbeleid	Nee	Zie onder deze tabel bij Norm 31 en 33
34	Zittingsduur	Nee	Het bestuur heeft gekozen als startdatum voor de benoemingsprocedure de start van de implementatie van de Code Pensioenfondsen, wat 2014 is. Achtergrond van deze keuze ligt tevens in het gegeven dat voor ons kleine fonds het bijzonder moeilijk is om nieuwe en geschikte kandidaten te vinden voor o.a. het verantwoordingsorgaan. Dit geeft het fonds enig spijt bij de termijnen van de zittende leden.
39	Benoemingsprocedures	Nee	VO heeft conform PW adviesrecht op vorm en samenstelling van het intern toezicht, maar doet geen bindende voordracht. Leden van het VO kunnen door het bestuur worden ontslagen op verzoek van het VO (na zorgvuldige procedure). Het is een omissie van het fonds geweest om het VO om een bindende voordracht te vragen tav benoeming lid VC en ontslag lid VO.
47	Intern toezicht betreft deze code bij uitoefening	Ja	Zowel in de uitvraag van het intern toezicht als de rapportage van het bestuur wordt aandacht besteed aan de Code Pensioenfondsen
58	Publiekelijk inzicht geven in missie, visie en strategie	Ja	Zie in jaarverslag onder Financiële Informatie en Pension Fund Governance
62	Vastleggen en beschikbaar maken overwegingen verantwoord beleggen	Ja	Zie onder Risicoparagraaf
64	Vastleggen naleving interne gedragscode en evaluatie bestuur	Ja	Zie onder Bestuursaangelegenheden. Jaarlijks wordt de interne gedragscode door alle betrokkenen ondertekend. Zie voor evaluatie bestuur hieronder bij norm 28.
65	Adequate afhandeling klachten- en geschillenprocedure	Ja	Zie onder Bestuursaangelegenheden. Er waren geen klachten en/of geschillen

Samenstelling bestuur per 31-12-2019

Naam	Geslacht	Geboortejaar
V. den Hertog	M	1962
W. Loots	M	1946
B. Bongenaar	M	1968
T. Valkenburgh	M	1944

Samenstelling verantwoordingsorgaan per 31-12-2019

Naam	Geslacht	Geboortejaar
J. Alonso Mosquera	M	1971
M. Kemper	M	1961
H. Lammers	M	1953
F. Vennik	M	1947
E. Lohr	M	1972

Norm 28

In navolging van deze norm heeft het bestuur besloten om een bestuursevaluatie te laten plaatsvinden in het begin van 2020. Deze evaluatie is uitgevoerd door een HR-manager binnen de werkgever die geen betrokkenheid heeft met het fonds, anders dan dat zij een slaper is. Zij kan dus beschouwd worden als een externe partij. Hierbij is onder meer de handreiking zelfevaluatie pensioenfonds gebruikt.

Het oordeel van deze evaluatie is dat het bestuur op het juiste niveau zit. Een punt van aandacht voor de voorzitter is om er voor zorg te dragen dat taken niet te lang blijven liggen.

Norm 31 en 33

Hierboven is een weergave gegeven van de samenstelling van de organen van het fonds. Bij de vervulling van vacatures zorgt het bestuur er zoveel mogelijk voor dat het betreffende orgaan complementair is samengesteld en een redelijke afspiegeling vormt van de belanghebbenden.

Daarbij is het streven dat het betreffende orgaan een goede mix is van mannen en vrouwen en jongeren en ouderen en daarin ook het bestand afspiegelt. De gemiddelde leeftijd van het bestand gewezen deelnemers en gepensioneerden is echter per 1-1-2019 54,9 jaar. Slechts 1% van het bestand is jonger dan 40 jaar. Het percentage vrouwen in het bestand per 1-1-2019 is 18,6%.

Waar er in 2018 twee dames uit onze populatie zich hadden aangemeld als toehoorders bij het VO, heeft een daarvan inmiddels de werkgever verlaten. De ander heeft zich teruggetrokken vanwege de verhouding tussen de tijdsbesteding en het tempo van kennisverwerving. Gesprekken zijn gaande om toch te kijken naar een passende rol voor haar bij een van de organen.

In de Code Pensioenfonds wordt t.a.v. deze norm gesteld dat "deelname van personen met uiteenlopende achtergronden en verschillende vaardigheden zorgt voor een meervoudig perspectief" en "zo bijdraagt aan de kwaliteit van het totale pensioenfondsbestuur". Onder de norm zelf wordt zelfs specifiek gesteld dat er tenminste een vrouw en een man in moeten zitten en ook nog zowel boven als onder de 40 jaar.

Het fonds onderschrijft dat een meervoudig perspectief bij kan dragen aan de kwaliteit van het fonds. De leden van fondsorganen moeten echter ook de betrokkenen vertegenwoordigen, en binnen de kring van betrokkenen is de diversiteit volgens de definitie van de Code beperkt aanwezig. Binnen de mogelijkheden die het fonds heeft, denkt het fonds ruimschoots te voldoen aan een meervoudig perspectief. Dat ligt op terreinen als de functie van bestuurders, opleidingsrichting, interessegebieden, gezinssamenstelling, geboorteregio, introversie vs. extraversie. De typen volgens het Belbin model en volgens Spiral Dynamics kunnen hierbij het een en ander zeggen over een meervoudig perspectief dan puur op gender en leeftijd. Gezien het bovenstaande en de samenstelling en grootte van het fonds, acht het fonds het niet opportuun hier een specifiek beleid op te formuleren. Wel zal het fonds jaarlijks haar organen op deze norm evalueren, en beoordelen of eventuele mogelijkheden zich voordoen.

Het bestuur,

Den Haag, 29 juni 2020

V. den Hertog, voorzitter

W. Loots, secretaris

Stichting Pensioenfonds AT&T Nederland

Verslag Visitatiecommissie

1. Inleiding

Het bestuur van Stichting Pensioenfonds AT&T Nederland (hierna: Fonds) heeft VCHolland en daarmee de leden van de visitatiecommissie (hierna: VC), na advies van het Verantwoordingsorgaan (hierna: VO) van het Fonds, de opdracht gegeven tot de uitvoering van een visitatie bij het Fonds.

De visitatiecommissie heeft tot (wettelijke) taak toezicht te houden op (de totstandkoming van) het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het Fonds. Binnen dit kader vormt de VC zich een beeld van de wijze waarop het Fonds de Code Pensioenfonds naleeft.

De VC is ten minste belast met het toezien op een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur en legt verantwoording af over de uitvoering van de taken aan het VO en de werkgever, en in het jaarverslag.

Het intern toezicht vervult zijn taak zodanig dat het bijdraagt aan het effectief en slagvaardig functioneren van het Fonds en aan een beheerste en integere bedrijfsvoering.

VCHolland heeft voor de uitvoering van visitaties een werkwijze ontwikkeld die uiteindelijk uitmondt in een rapportage over de bevindingen en het oordeel van de VC. De beoordelingsperiode van deze visitatie strekt zich uit tot de begin 2020 voor de VC beschikbare informatie met betrekking tot het kalenderjaar 2019.

2. Oordeel/Bevindingen

Samenvattend oordeel:

De VC heeft kunnen vaststellen dat het Fonds in 2019 in algemene zin heeft voldaan aan een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging. Er is sprake van een effectief en slagvaardig optreden van het bestuur en een beheerste en integere bedrijfsvoering.

Gedurende 2019 heeft het Fonds veel aandacht besteed aan het implementeren van de taken, verantwoordelijkheden en rapportage van nieuw benoemde sleutelfunctiehouders ingevolge de IORP II wet- en regelgeving. Daarnaast is een grote stap gezet in het vastleggen van beleidsdocumentatie, zoals het integraal risicomanagementbeleid en het ICT-beleid.

Samenvattend oordeel Code Pensioenfonds

De Code Pensioenfonds is ingedeeld in acht hoofdthema's. In de hierna opgenomen tabel wordt inzichtelijk gemaakt op welke wijze deze hoofdthema's zich verhouden tot de onderwerpen waarop de VC haar toezicht heeft gericht.

De VC heeft kennisgenomen van de eigen beoordeling van het Fonds met betrekking tot de naleving van de Code. Deze is naar het oordeel van de VC voldoende. De VC beveelt het Fonds aan er zorg voor te dragen dat de rapportage en uitleg van de uitzonderingen volledig is, en dat de onderwerpen waarover het Fonds wettelijk of volgens de Code is gehouden te rapporteren, toereikend is. De VC merkt op dat beoordeling of goedkeuring van het jaarverslag 2019 niet tot haar mandaat heeft behoord.

	Functioneren VC	Algemeen, opvolging aanbevelingen	Governance	Geschiedheid	Beleggingen	Risico's	Communicatie
Vertrouwen waarmaken		2, 5	1, 3, 4, 5, 9		6, 7	8	
Verantwoordelijkheid nemen			10, 11, 12, 13, 14			12	
Integer handelen		22	15, 16, 17, 18, 19, 20, 21				
Kwaliteit nastreven	28		23, 24, 25	26, 27, 28, 29, 30			
Zorgvuldig benoemen			34, 39, 40	31, 32, 33, 35, 36, 37, 38			
Gepast belonen			41, 42, 43, 44, 45				
Toezicht houden en inspraak waarborgen	46, 48	47, 50	51, 52, 53, 54, 55, 56, 57				
Transparantie bevorderen		58, 59, 61, 62, 64	65		62		60, 61, 63

De gerapporteerde uitzonderingen zien op de hoofdthema's Kwaliteit nastreven en Zorgvuldig benoemen en de belangrijkste aanbevelingen van de VC zien op deze hoofdthema's. Naar het oordeel van de VC zijn de gerapporteerde uitzonderingen en de onderstaand gerapporteerde bevindingen niet van zodanige aard dat hiermee in materiële zin inbreuk wordt gemaakt op het naleven van genoemde hoofdthema's.

a. Opvolging bevindingen en aanbevelingen

De VC is van mening dat het bestuur op een zorgvuldige en gestructureerde wijze invulling geeft aan het proces van opvolging van eerdere aanbevelingen van de VC. De aanbevelingen en de wijze van opvolging worden besproken met het VO. Voor zover de aanbevelingen nog niet zijn opgevolgd zijn acties geïnitieerd ter opvolging. Dit geldt tevens voor aanbevelingen van certificerend actuaaris, accountant, sleutelfunctiehouders en VO. De VC stelt nog wel voor om de periodieke rapportage van (materiële) bevindingen door de sleutelfunctiehouder risicobeheer aan het bestuur in gang te zetten, om een adequate opvolging te borgen.

b. Algemene gang van zaken

De VC heeft kunnen vaststellen dat de ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving door het Fonds goed worden gevolgd. Waar nodig worden acties tijdig geïnitieerd. Het Fonds is een gesloten pensioenfonds. Het bestuur is zich goed bewust van de daaraan verbonden kwetsbaarheden. Eind september 2019 heeft een workshop toekomstscenario's plaatsgevonden onder begeleiding van een extern adviseur waarin een tiental toekomstscenario's is besproken en triggers zijn vastgesteld wanneer besluitvorming over de toekomst van het Fonds dient plaats te vinden. Hierbij is het zelfstandig voortbestaan van het Fonds als basisscenario aangehouden. Vooralsnog is het bestuur van mening dat het Fonds voor de korte en middellange termijn nog steeds een bestaanszekerheid heeft mede gezien de afspraken met de werkgever zoals deze in de uitvoeringsovereenkomst zijn vastgelegd. Er bestaat ook geen acuut continuïteitsprobleem bij het Fonds. Het bestuur stelt daarbij de evenwichtige belangenafweging centraal. Het Fonds heeft ultimo 2019 een reservetekort waarvoor een door DNB goedgekeurd herstelplan is ingediend. Hoewel het herstel achter loopt is naar de mening van het bestuur herstel binnen de wettelijke gestelde termijnen nog mogelijk. De resultaten van de haalbaarheidstoets in 2019 waren binnen de kaders van de criteria zoals vastgelegd bij de aanvangshaalbaarheidstoets. Naar de mening van de VC voldoet het Fonds aan de gestelde normen met betrekking tot de algemene gang van zaken.

c. Governance

In algemene zin zijn binnen het Fonds voldoende waarborgen aanwezig voor een goed pensioenfondsbestuur. Er is sprake van een afdoende beheersing van de integriteitsrisico's. Bij de besluitvorming wordt rekening gehouden met een evenwichtige belangenafweging. De VC doet in dit kader wel de aanbeveling om dit bij de besluitvorming in de verslaglegging goed vast te leggen. De inrichting van de organisatie en de bedrijfsprocessen is zodanig dat een beheerste en integere bedrijfsvoering is gewaarborgd. De voorgeschreven sleutelfuncties zijn deugdelijk ingericht, waarbij de VC nog wel aanbeveelt om deze nieuwe functies toe te voegen aan het holistische organogram met alle fondsorganen.

De relatie tussen bestuur en VO is goed en gebaseerd op een open dialoog. Het VO geeft daarbij blijk van een positief kritische opstelling. Het bestuur heeft het proces rond uitbestedingen adequaat georganiseerd. Het beloningsbeleid van de uitvoeringsorganisatie dient nog te worden getoetst aan het eigen beloningsbeleid.

d. Geschiktheid

De geschiktheid van de leden van de Fondsorganen is van een goed niveau. Het Fonds beschikt over een geschiktheidsplan en een deskundigheidsmatrix met een daarbij behorend opleidingsplan waar ook het VO bij wordt betrokken.

Permanente educatie wordt onder meer ingevuld door het houden van speciale themabijeenkomsten waarin specifieke onderwerpen worden behandeld.

Bestuurs- en VO-leden hebben voldoende tijd om hun taken en verantwoordelijkheden goed uit te kunnen voeren.

Door toegenomen activiteiten verkent het bestuur mogelijkheden om de werkdruk te verlagen.

Diversiteit heeft de aandacht van het bestuur bij de invulling van vacatures in de fondsorganen.

Het bestuur voert een periodieke zelfevaluatie uit, waarbij het afgelopen jaar een externe facilitator betrokken was.

De VC doet nog wel een aantal aanbevelingen om het geschiktheidsplan en opleidingsplan actueel te houden, om de uitvoering daarvan te monitoren en om een periodieke onafhankelijke toetsing van de bestaande deskundigheden uit te voeren.

e. Beleggingen

De VC volgt het Fonds in haar oordeel dat zij voldoet aan de normen met betrekking tot de totstandkoming van de beleggingsstrategie en de invulling daarvan. Het strategisch beleggingsbeleid van het Fonds sluit aan op de missie, visie en risicohouding van het Fonds. De VC doet een enkele aanbeveling inzake het actualiseren van beleggingsbeginselen, het nagaan van het beleggingsuniversum bij de keuze van beleggingscategorieën en het maken van investment cases en kaderstellingen als startpunt voor de selectie van vermogensbeheerder en fondsen. De uitvoering van het beleggingsproces en de monitoring daarvan is door middel van de overlegstructuur en beschikbare rapportages adequaat vormgegeven. Het bestuur geeft aan binnen haar mogelijkheden aandacht te schenken aan maatschappelijk verantwoord beleggen. Ten slotte wordt in het kader van de zorgplicht ingevolge de Wet verbeterde premieregeling het belang onderstreept van adequate beheersmaatregelen.

f. Risico's

Het Fonds heeft in algemene zin voldoende oog voor risicobeheer en voldoende zicht op de beheersing van de uitbestedingsrisico's. Het bestuur heeft recentelijk het integraal risicomanagement beleidsplan vastgesteld. De VC doet daarbij de aanbeveling om de vastgestelde risicocycclus, waaronder het monitoren van afwijkingen, het nagaan van de effectiviteit van beheersmaatregelen en het periodiek rapporteren van bevindingen en aanbevelingen door de sleutelfunctiehouder risicobeheer aan het bestuur te implementeren. Het Fonds stelt maatregelen vast om risico's van processen ter uitvoering van de wet verbeterde premieregeling te beheersen. Het Fonds heeft een uitgebreid ICT risicobeleid vastgelegd; de VC beveelt aan om de implementatie hiervan onder meer te borgen door het opzetten van periodieke monitoring van de realisatie van gestelde beleidsnormen.

g. Communicatie

Er is binnen het Fonds sprake van een adequate opzet en uitvoering van het communicatiebeleid. Het Fonds hanteert daarvoor een communicatieplan. Het bestuur houdt bij haar communicatiebeleid rekening met de resultaten van een eerder gehouden deelnemersenquête. Vergroting van het pensioenbewustzijn is ook een aandachtspunt in de communicatie. Pensioen 1-2-3 is volledig geïmplementeerd en de individuele informatie voldoet aan de gestelde normen.

De visitatiecommissie

Thijs Driessen

Herma Polee

Frank Rijksen

Reactie van het bestuur op verslag Visitatiecommissie

Na advies te hebben ingewonnen bij het verantwoordingsorgaan, heeft het bestuur de opdracht verstrekt aan VC Holland om de jaarlijkse visitatie uit te voeren. Als externe onafhankelijke partij dient het een oordeel te geven over en met bevindingen te komen ten aanzien van de (totstandkoming van) het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het Fonds. Zij dient toe te zien op een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. Dit in overeenstemming met de vereisten zoals deze door de wetgever zijn gesteld.

De commissie komt tot een samenvattend oordeel waarbij zij van mening is dat het fonds over een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging beschikt. Er is sprake van een effectief en slagvaardig optreden van het bestuur en een beheerste en integere bedrijfsvoering. Tevens geeft zij aan dat veel aandacht is besteed aan het implementeren van de taken, verantwoordelijkheden en rapportage van nieuw benoemde sleutelfunctiehouders ingevolge de IORP II wet- en regelgeving. Daarnaast is een grote stap gezet in het vastleggen van beleidsdocumentatie, zoals het integraal risicomangementbeleid en het ICT-beleid. In haar verslag doet de commissie een aantal bevindingen en aanbevelingen welke het fonds zal opvolgen om zoveel als mogelijk tot een verdere optimalisatie van de uitvoering van het besturen van het fonds te komen.

Het fonds constateert dat er ieder jaar een verdieping plaatsvindt ten aanzien van de opvolging van de Code Pensioenfondsen. Dit jaar is er een thematische hoofdingdeling gekomen waarop specifiek de aandacht gevestigd dient te worden. Het fonds zal de aanbeveling opnemen om duidelijker te documenteren waar en waarom er uitzonderingen zijn. Het fonds deelt de mening dat de gerapporteerde uitzonderingen en geconstateerde bevindingen niet in materiele zin inbreuk maken op de naleving van de thema's.

Het fonds zal de aanbeveling ten aanzien van het borgen van periodieke rapportages van (materiële) bevindingen door de sleutelfunctiehouder risicobeheer aan het bestuur mee terugnemen.

Sinds 2014 is het fonds een gesloten fonds waarbij het bestuur de kwetsbaarheden nauwlettend in het oog houdt. Met het belang van een evenwichtige belangenafweging, zal de continuïteit een aandachtspunt blijven. Vooral nog is er geen aanleiding om over te stappen naar een alternatieve uitvoeringsvorm. Hoewel het fonds zich per einde van 2019 in een reservetekort bevond, laat het door de DNB goedgekeurde herstelplan zien dat het fonds binnen de wettelijk termijnen aan de vereisten van herstel kan voldoen.

Met betrekking tot de governance zal het bestuur de aanbeveling meenemen om nog beter de evenwichtige belangenafweging te documenteren. Ook de nieuwe functies in het kader van IORP-wetgeving zullen opgenomen worden in haar organogram. Opvolging dient verder gegeven te worden aan de toetsing van het beloningsbeleid bij haar uitvoerders.

Permanente educatie zal ook dit jaar weer aan de orde komen binnen het fonds. Het bestuur maakt hierin echter wel bewuste keuzes, en vorig jaar lag deze op de educatie in het kader van IORP-functies. Het fonds ziet de aanbeveling om te gaan evalueren hoe zij het beste een onafhankelijke toetsing kan gaan uitvoeren ten aanzien van de deskundigheid.

De aanbevelingen ten aanzien van de beleggingen die de visitatiecommissie doet zal het fonds adresseren. De strategie wordt weer geëvalueerd, maar tevens begrijpt het fonds ook de opmerkingen ten aanzien van het beleggingsuniversum als startpunt voor selectie van de vermogensbeheerder en beleggingsfondsen. De zorgplicht ten aanzien van de wet verbeterde premiereregeling wordt opgenomen.

Met de implementatie van IORP is de sleutelfunctie risicobeheer gekomen. Je ziet dat er al veel opvolging is ten aanzien van verbetering van de implementatie van onder andere deze functie. Het bestuur is van mening dat dit verder zal evolueren, en daarmee zal het fonds meer en meer aan de gestelde eisen gaan voldoen. De aanbevelingen zal het fonds dan ook ter harte nemen.

Communicatie met haar stakeholders zal altijd een belangrijk aandachtspunt van het fonds blijven. Regelmatig evalueert het fonds haar plan, en gebruikt hierbij ook de input van het deelnemerspanel. Het bestuur verwacht dat het kan blijven voldoen aan de vereisten die hieraan gesteld zijn.

Het bestuur is de visitatiecommissie erkentelijk voor de evaluatie die zij heeft gedaan, en de bevindingen die zij geconstateerd heeft. Het fonds is van mening dat dit goed bijdraagt aan de verdere verbetering van haar functioneren. Tevens wil het bestuur de visitatiecommissie danken voor de open en prettige samenwerking in deze.

Het Bestuur.

Verslag Verantwoordingsorgaan

Geachte SPAN deelnemer,

Het Verantwoordingsorgaan Stichting Pensioenfonds AT&T Nederland (VO) heeft het functioneren van het SPAN in 2019 evenals het jaarverslag over 2019 geëvalueerd en steunt het SPAN in het gevoerde beleid.

Inleiding

Zoals gewoonlijk rond deze tijd van het jaar presenteert AT&T het Jaarverslag van de Stichting Pensioenfonds AT&T Nederland (SPAN). Dit document is een weergave van de activiteiten, keuzes en resultaten van het Fonds over het afgelopen jaar. Het bevat een zeer grote hoeveelheid informatie die de schrijvers getracht hebben op een begrijpelijke manier te verwoorden. Daarom is het wederom meer dan de moeite waard om het document door te nemen. De wereld van pensioenen is constant in beweging en opgedane kennis uit het verleden is geen garantie voor begrip van de materie in de toekomst.

Algemeen

Veel van de huidige financiële systemen zijn communicerende vaten. Loopt de ene leeg dan betekent het meestal dat er ergens anders iets vol loopt. Lage rentestanden zijn bijvoorbeeld aantrekkelijk voor mensen die financiering zoeken maar funest wanneer je wilt sparen. Dit hebben we afgelopen jaar ook bij het pensioenfonds gezien waar, met een hoger vermogen, dekkingsgraden toch onder druk kunnen komen te staan door toedoen van een lage rentestand.

Niet alleen de financiële systemen communiceren met elkaar. Ook de geopolitieke verhoudingen zijn van invloed op rendementen. De handelsoorlog tussen de Verenigde Staten en China heeft de groei van verschillende markten geremd terwijl het andere een steun in de rug heeft gegeven. Ook de Brexit kwestie hangt de internationale markt boven het hoofd. Hoe gaan de nieuwe situaties de systemen beïnvloeden? Wat worden de nieuwe situaties überhaupt?

En dan zijn er nog de gebeurtenissen die we niet voorzien hadden. Ja, we hebben een hoop ervaring met lage rentestanden en ja, dit is niet de eerste handelsoorlog die we tegenkomen. De pandemie waarmee we nu te maken is echter een gebeurtenis zonder geschiedenis die meer gevolgen zou kunnen hebben voor onze oude dag en zelfs de niet zo oude dag. Hoe zal ons leven eruitzien nadat deze situatie onder controle is gebracht? Daar is nog niet veel over te zeggen. Als VO hebben we gezien dat het fondsbestuur altijd de tegenwoordigheid van geest heeft gehad om naar de toekomst te kijken. Hoe kan het fonds rendabel blijven? Wat zijn de opties voor continuïteit? Hoe kunnen de kosten en de baten verbeterd worden? Onze waardering daarvoor hebben wij als VO steeds benoemd. Daarom willen wij het bestuur bij deze uitnodigen om goed naar de huidige situatie te kijken en al hun kennis, creativiteit en gochme te gebruiken om te zien of er in dit soort situaties ook een alternatief pad gekozen kan worden binnen de beschikbare manoeuvreerruimte van wet- en regelgeving. Immers, loopt er ergens iets leeg, dan loopt er ergens anders iets vol.

Dit verslag gaat uiteindelijk over 2019 en met de prestatie over dat jaar kunnen we als VO alleen maar tevreden zijn. Het bestuur heeft wederom laten zien dat het met veel inzet, kennis en enthousiasme het fonds goed beheert. Ondanks de grote tegenslagen en onzekerheden op de internationale markten heeft het fonds goed gepresteerd met resultaten die verplichtingen en continuïteit waarborgen. Dat geeft, met de huidige financiële middelen, blijk van een gedegen en gebalanceerd beleid.

Financieel beleid

In 2019 hebben zowel de zakelijke als de vastrentende waarden portefeuilles een positieve bijdrage geleverd aan het gezamenlijke netto beleggingsresultaat van 16,3%. Hoewel het vermogen van het SPAN hierdoor sterk is gestegen, zijn met name door de gedaalde rentestanden ook de verplichtingen van het pensioenfonds vergroot. Dit resulteert in een licht positieve ontwikkeling van de dekkingsgraad, die is gestegen van 105,5% (ultimo 2018) naar 106,4% per 31 december 2019.

De beleidsdekkingsgraad (gemiddelde dekkingsgraad van de laatste 12 maandeinden die o.a. wordt gebruikt bij het indexatiebeleid) is gedurende 2019 gedaald van 110,6% naar 104,3%. Daarmee bevindt het SPAN zich nog steeds in een reservetekort, aangezien de vereiste dekkingsgraad ultimo 2019 op 122% lag.

In 2019 is een nieuw herstelplan opgesteld en op 23 mei door de toezichthouder (DNB) goedgekeurd. In het herstelplan is geen sprake van korting van rechten van de deelnemers.

Dit alles in ogenschouw nemend steunt het VO het SPAN bestuur in het financiële beleid over 2019 en beschouwt de genomen maatregelen (inclusief het hierna genoemde indexatie- en beleggingsbeleid) als zijnde consistent met het herstelplan.

Indexatiebeleid

Het SPAN had ultimo 2019 een beleidsdekkingsgraad van 104,3%. Daarmee is geen sprake van een dekkingstekort, maar wel van een reservetekort ten opzichte van de vereiste dekkingsgraad van 122%. Het VO steunt de beslissing van het bestuur om, gelet op de huidige financiële positie van het fonds en in overeenstemming met het indexatiebeleid, per 1 januari 2020 geen indexatie toe te kennen.

Beleggingsbeleid

Het VO steunt de door het bestuur gehanteerde beleggingsbeginselen voor het uitvoeren van haar beleid en daarmee het dynamische mandaat voor de vermogensbeheerder, welke wordt aangepast op basis van verschillende scenario's van dekkingsgraad en trends in de financiële markten.

Het bestuur en de beleggingsadviescommissie hebben een gedetailleerd inzicht in de TER (Total Expense Ratio) van de door de vermogensbeheerder aangeboden beleggingsfondsen, evenals overige vaste en variabele kosten die betrekking hebben op het vermogensbeheer en zijn gepubliceerd in het jaarverslag.

De absolute kosten van het vermogensbeheer in 2019 zijn voor het fonds € 1.214 duizend (2018: € 1.105 duizend). Deze toename wordt vooral veroorzaakt door toegenomen regulering vanuit de overheid, zoals versterking van Governance vereisten, en komen voor rekening van de werkgever zoals in de uitvoeringsovereenkomst is vastgelegd. Het gemiddelde belegde vermogen van het fonds bedroeg € 169,2 miljoen. Hiermee komen de relatieve vermogenskosten op 0,66% van het gemiddelde belegde vermogen, hetgeen iets lager is ten opzichte van het voorgaande jaar (2018: 0,67%).

Het SPAN bestuur gebruikt de inkoopkracht van de vermogensbeheerder om de vaste kosten in beleggingsfondsen te reduceren (middels korting op de management fee van de aanbieder). Doordat SPAN relatief veel belegt in actief beheerde beleggingsfondsen zijn deze kosten relatief hoog vergeleken met de kosten van andere pensioenfondsen.

Het in 2019 behaalde nettorendement van +25,8% in de rendementsportefeuille is 0,19% hoger dan de marktindex. Het resultaat van +9,6% op de vastrentende portefeuille bleef echter 0,95% achter ten opzichte van de benchmark. Het totale jaarrendement van +16,3% blijft 0,73% achter vergeleken met de benchmark. Ondanks dit wisselende beeld deelt het VO de mening van het bestuur dat actief vermogensbeheer op de langere termijn waarde toevoegt en steunt de beleggingsfilosofie.

Het bestuur geeft aan dat zij kijkt naar de prestaties van de beleggingsfondsen ten opzichte van de relevante benchmarks, alsmede de totale kosten; in geval van underperformance kan een ander beleggingsfonds worden geselecteerd of over worden gegaan op een passieve beleggingsstrategie waarbij de totale kosten significant lager liggen. Dit is in voorkomende gevallen ook daadwerkelijk gebeurd, hetgeen ook zichtbaar is de aanwezigheid van index-trackers binnen de huidige selectie van beleggingsfondsen voor zowel de zakelijke als de vastrentende waarden. Daarnaast heeft het bestuur besloten om, hoewel wettelijk toegestaan, uit een indexvolgend beleggingsfonds te stappen dat een klein percentage aandelen van producenten van clustermunie bevatte. Het VO steunt het bestuur in deze vorm van maatschappelijk verantwoord beleggen.

Het bestuur heeft, naast de maandelijkse bestuursvergaderingen, regelmatig contact met de beleggingscommissie en laat de vermogensbeheerder op kwartaalbasis participeren in de vergaderingen van de beleggingsadviescommissie. Daarnaast verhogen leden van de beleggingsadviescommissie hun deskundigheidsniveau middels specifieke cursussen.

Het VO vindt dit positief, zeker gezien de huidige volatiliteit van de financiële markten en de complexiteit van de desbetreffende financiële onderwerpen.

Uitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten (volledig gedragen door de werkgever voor zowel "slapers" als gepensioneerden) zijn per deelnemer gestegen, van €662 in 2018 naar €783 in 2019. Hiermee wordt gebroken met de dalende trend en liggen de uitvoeringskosten weer op het niveau van 2017. Het VO acht deze kosten redelijk gezien de relatief beperkte omvang van het pensioenfonds (502 deelnemers ultimo 2019) en de toegenomen regulering vanuit de overheid.

Interne communicatie

Het SPAN heeft in maart 2019 haar communicatiebeleid aangepast aan de actuele stand van zaken overeenkomstig bepalingen in de Wet Pensioencommunicatie, en dit in haar communicatieplan vastgelegd.

Op regelmatige basis verzorgt het SPAN bestuur updates op haar website conform de wettelijke vereisten en overige gewenste aanpassingen. Aan deze website is bijvoorbeeld Pensioen 1-2-3 toegevoegd.

Het communicatiebeleid van het bestuur naar de deelnemers en de gepensioneerden, alsmede naar de fonds gerelateerde raden en commissies, is effectief en adequaat.
De communicatie naar de deelnemers en de gepensioneerden vindt plaats door middel van het versturen van, nieuwsbrieven en door informatie op de SPAN website te plaatsen. In 2019 zijn twee nieuwsbrieven verzonden, in februari en in september.

De informatie die het bestuur verstrekt bevat de gebruikelijke onderwerpen als de financiële positie van het fonds, de beleggingsstrategie van het fonds, indexatie ambitie en realisatie, en de bemensing van het bestuur en overige organen. Maar tevens zaken als “maatschappelijk verantwoord beleggen” (ook bekend als ESG) komen aan de orde. Een ander voorbeeld is een uitleg over de mogelijke ontwikkeling van het pensioen in verschillende economische omstandigheden (URM).

Daarnaast wordt ook behandeld hoe en wanneer het bestuur het beleid en de organisatie aanpast aan nieuwe regelgeving (bijv. IORP II) en hoe het SPAN omgaat met de aanbevelingen van de Visitatiecommissie.

Zodra de UPO's zijn goedgekeurd, worden zij verstuurd aan de deelnemers en de gepensioneerden. Deze UPO's worden tevens op het pensioenregister beschikbaar gesteld.

In 2019 heeft het SPAN bestuur een voorlichtingssessie georganiseerd. Hierin werden onderwerpen als IORP II en het Pensioenakkoord behandeld.

Daarnaast faciliteert het SPAN het zogenaamde deelnemerspanel ten einde ook vanuit de AT&T-populatie een terugkoppeling over het gevoerde beleid te verkrijgen. Tevens zijn twee van de 3-maandelijke vergaderingen van het VO en het SPAN openbaar geweest voor AT&T-werknemers, ter verbetering van de onderlinge communicatie en participatie.

De communicatie naar de fonds gerelateerde raden en commissies, zoals het VO en de beleggingscommissie, vindt plaats door middel van regulier overleg (eens per kwartaal), en via het versturen van informatie zoals aangepaste en nieuwe beleidsdocumenten, notulen en kwartaalverslagen per email.

Extern beleid

Een nieuw contract met RiskCo is getekend nadat overeenstemming was bereikt over de kosten.

Met de overgang naar RiskCo is ook overgestapt naar een nieuw administratiesysteem. In het nieuwe systeem zijn de jaren 2014 t/m 2017 opnieuw doorgerekend. Als resultaat zijn er een aantal verschillen gevonden die te maken hebben met de gevolgen van echtscheiding, waardeoverdracht et cetera. De verschillen lopen terug tot aan 2003. Aan de hand van oude reglementen is uitgezocht waar de verschillen vandaan kwamen en hoe deze gecorrigeerd konden worden.

De verschillen die door RiskCo zijn gevonden, zijn tijdens de overgang naar het nieuwe systeem met terugwerkende kracht gecorrigeerd. Enkele situaties hadden te maken met de nabestaande pensioenen.

Daar waar te weinig pensioen bleek te zijn uitgekeerd, is dit met terugwerkende kracht aangevuld. Daar waar aantoonbaar te veel pensioen was uitgekeerd, is dit niet teruggevorderd. In beide gevallen is wel gekeken welk effect de bedragen hadden op de voorziening. Na de correctie is de technische voorziening iets gestegen. Het VO is het eens met deze benadering.

Bezetting VO

De samenstelling van het VO, zoals vermeld in hoofdstuk 9 van dit jaarverslag, is in 2019 niet veranderd ten opzichte van het jaar 2018.

Tot slot wil het VO het bestuur en de beleggingscommissie bedanken voor de inzet in 2019 en AT&T als werkgever voor de flexibiliteit ten aanzien van de mensen die bij het SPAN betrokken zijn.

Den Haag, 8 mei 2020
Verantwoordingsorgaan Stichting Pensioenfonds AT&T Nederland

Reactie van het bestuur op verslag Verantwoordingsorgaan

De huidige pandemie die ronde de wereld gaat, laat zien dat er grote afhankelijkheden zijn, met allerlei dynamieken waar ook weer verschillend op gereageerd wordt. Op dit moment lijkt het erop of ieder land haar eigen beleid voert, en is er ondertussen een concurrentie ontstaan om deze pandemie te bestrijden of kansen te nemen. De ene richt zich op de korte termijn terwijl een ander een lange termijn visie heeft. Hoe het e.e.a. zich hierdoor verder zal gaan ontwikkelen valt moeilijk te duiden, ook hoe het dit zich zal laten vertalen naar rente en markten. Dit jaarverslag gaat echter over het voorgaande jaar. Het komende jaar zal hopelijk duidelijker worden waar we uiteindelijk zullen staan. Voornamelijk zal het fonds de ontwikkelingen nauw volgen en altijd het lange termijn belang van haar deelnemers voorop stellen. Het ingezette beleid zal doorgezet worden, en aanpassingen doorvoeren indien daar aanleidingen toe zijn. Het bestuur wil het VO daarom ook danken voor haar steun hierin.

De ontwikkelingen op de markten waren in het algemeen in 2019 positief te noemen, waar ook het fonds goede resultaten heeft kunnen halen. Het totale vermogen is dan ook bij SPAN, net zoals bij veel andere pensioenfondsen gestegen. Echter door de rentedalingen zijn tevens ook de verplichtingen toegenomen, waardoor het fonds nog steeds in een reservetekort zit. Naar verwachting zal op basis van het herstelplan, binnen 10 jaar het fonds uit haar tekort zijn. Met echter de huidige ontwikkelingen zal bekeken moeten worden of dit een bestendig plan zal zijn of niet. Voornamelijk zit het fonds niet in een situatie waar het op kortingen zal moeten gaan aansturen.

Per 1 januari 2020 is geen indexatie verleend omdat de beleidsdekkingsgraad van afgerond 104% ruim onder de gestelde norm uitkwam. Over de laatste 10 jaar is in de toegekende indexatie een achterstand opgelopen van 11,4%. Met het huidige vooruitzicht, lijkt deze tendens zich voort te zetten.

Hoewel de uitvoeringskosten van het fonds toegenomen zijn het afgelopen jaar door toenemende vereisten vanuit de wet en regelgeving, worden deze nog steeds gedekt door de uitvoeringsovereenkomst met de sponsor. Met het beleggingsbeleid en de daarin gevoerde strategie, waarbij er sprake is van relatief een grote diversiteit, naast het aantal categorieën, wordt er ook relatief veel belegd in externe fondsen. De hogere kosten hiermee gepaard gaande, verwacht het fonds goed te maken met een beter rendement. Echter wordt dit nauw gemonitord. Zo is er onder andere overgestapt naar andere fondsen of meer passieve fondsen. Ook hier worden kosten meegewogen in de afweging. Het fonds heeft ook een stap genomen om in zijn geheel uit een index volgend fonds te stappen, dat, hoewel binnen de wettelijke kaders, toch voor een klein deel in clustermunificatie zat. Het bestuur zal haar keuzes ten aanzien van haar beleggingen en de daaraan gerelateerde kosten, blijven verantwoorden aan het VO. Zij dankt het VO voor de steun in de gemaakte keuzes.

Communicatie rond het wel en wee van het fonds gebeurt niet alleen door middel van de door de regelgever opgelegde communicatie, maar ook op andere wijze, zoals aangegeven in dit verslag. Het blijft belangrijk voor het fonds om goed en helder te communiceren met haar achterban. Niet alleen om duidelijkheid te verschaffen over de status van het fonds, ook op individueel niveau, maar ook om meer toelichting en uitleg te geven. Communicatie over pensioenen blijft een lastig aspect, mede door de complexiteit van alle regelgevingen. Dit blijkt ook al weer uit de discussie rond Pensioen 1-2-3. Het fonds zal zich blijven inspannen om zo helder mogelijk te blijven communiceren, met ondersteuning van deelnemerspanel, maar ook terugkoppeling vanuit het VO.

Eind 2017 heeft RiskCo de pensioenadministratie van AON Hewitt overgenomen. Voordat de administraties van de overgenomen pensioenfondsen in de systemen van RiskCo worden overgezet, heeft er een onderzoek plaatsgevonden op de datakwaliteit van de pensioenadministraties. Dit heeft geresulteerd dat er een aantal verschillen waren geconstateerd welke allen zijn opgelost en in het algemeen in het voordeel van de deelnemers. Dit heeft een marginale invloed gehad op de voorziening. Het bestuur dankt het VO voor het vertrouwen in de genomen benadering.

Het is niet evident voor onze leden van het Verantwoordingsorgaan om tijd vrij te maken voor de taken die samenhangen met het Verantwoordingsorgaan. Het bestuur wil het Verantwoordingsorgaan dank ook danken voor haar inzet en feedback omtrent de complexe materie van pensioenen. De samenwerking geeft vertrouwen voor de toekomst van het fonds.

Het Bestuur.

Jaarrekening

Balans per 31 december 2019

Na bestemming van het saldo
van baten en lasten

(alle bedragen x €1.000)

Ref.	2019		2018	
	€	€	€	€
Activa				
Beleggingen voor risico Pensioenfonds				
4.				
	54.481		43.721	
	121.466		110.396	
	94		115	
		176.041		154.232
Beleggingen voor risico deelnemers				
5.				
	4.104		3.329	
		4.104		3.329
Overige activa				
6.				
	2		16	
		2		16
		180.147		157.577

		2019		(alle bedragen x €1.000)	
Ref.	€	€	€	€	2019
Passiva					
Stichtingskapitaal en reserves					
7.					
Algemene Reserve		10.816		8.078	
			10.816		8.078
Technische voorzieningen					
8.					
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds			165.026		145.982
Technische voorzieningen risico deelnemers					
9.					
			4.104		3.329
Overige schulden en overlopende passiva					
10.					
Overig		201		188	
			201		188
Totale passiva					
			180.147		157.577

Staat van baten en lasten over 2019

		<i>(alle bedragen x €1.000)</i>			
	Ref.	2019		2018	
		€	€	€	€
Baten					
Premiebijdragen	13.	499		416	
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	14.	24.760		-3.712	
Beleggingsresultaten risico deelnemers	15.	775		-21	
			26.034		-3.317
Lasten					
Pensioenuitkeringen	16.	2.655		2.396	
Pensioenuitvoeringskosten	17.	393		334	
Mutatie technische voorziening voor risico van het pensioenfonds	18.	19.044		2.256	
Mutatie technische voorziening voor risico deelnemers	19.	775		-21	
Saldo overdracht van rechten	20.	429		85	
			23.296		5.050
Saldo van baten en lasten			2.738		-8.367
<i>Bestemming van het saldo van baten en lasten</i>					
Algemene reserve			2.738		-8.367
Totaal saldo van baten en lasten			2.738		-8.367

Resultaatbestemming: Het saldo wordt toegevoegd aan de algemene reserve.

Kasstroomoverzicht over 2019

(alle bedragen x €1.000)

	2019		2018	
	€	€	€	€
Kasstroom uit pensioen activiteiten				
Ontvangen premies	499		416	
Betaalde pensioenuitkeringen	-2.651		-2.394	
Betaald in verband met overdracht van rechten	-419		-85	
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-394		-401	
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten		-2.965		-2.464
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten				
Verkopen en aflossingen van beleggingen	4.036		103.631	
Ontvangen directebeleggings opbrengsten	-4		-1	
Aankopen beleggingen	-884		-100.910	
Kosten vermogensbeheer	-218		-218	
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten		2.930		2.502
Netto kasstroom		-35		38
Mutatie Liquide middelen		-35		38
Het verloop van de liquide middelen is als volgt:				
Lopende bankrekening 31 december	2		16	
Beleggingsrekeningen 31 december	94		115	
31 december boekjaar totale liquide middelen	96		131	
1 januari boekjaar totale liquide middelen		131		93
Mutatie liquide middelen		-35		38

Toelichting op de balans en staat van baten en lasten

1. Algemene toelichting

1.1. Activiteiten

Het doel van Stichting Pensioenfonds AT&T Nederland is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden in verband met ouderdom en overlijden. Het pensioenfonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregelingen van de volgende aangesloten onderneming: AT&T Global Network Services Nederland B.V.

1.2. Toelichting op Kasstroomoverzicht

Voor de opstelling van het kasstroomoverzicht is de directe methode gehanteerd. Hierbij worden alle ontvangsten en uitgaven als zodanig gepresenteerd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en kasstromen uit beleggingsactiviteiten.

1.3. Verbonden Partijen

Als verbonden partij worden alle rechtspersonen aangemerkt waarover overheersende zeggenschap, gezamenlijke zeggenschap of invloed van betekenis kan worden uitgeoefend. Ook rechtspersonen die overwegende zeggenschap kunnen uitoefenen worden aangemerkt als verbonden partij.

Transacties van betekenis met verbonden partijen worden toegelicht voor zover deze niet onder normale marktvoorwaarden zijn aangegaan.

2. Grondslagen voor waardering van activa en passiva

2.1. Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW en de stellige uitspraken van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (RJ), uitgegeven door de Raad voor de Jaarverslaggeving. De jaarrekening is opgesteld in duizenden euro's.

Beleggingen en pensioenverplichtingen worden gewaardeerd op reële waarde. De overige activa en passiva worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld, vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs. In de balans en de staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen, waarmee wordt verwezen naar de toelichting.

2.2. Continuïteit

De jaarrekening van SPAN is opgesteld op basis van de continuïteitsveronderstelling, waarbij het bestuur van het pensioenfonds op basis van een impactanalyse - welke is opgesteld als gevolg van de Covid-19 virusuitbraak - concludeert dat het hanteren van deze veronderstelling op basis van de huidige inzichten voor de komende 12 maanden gerechtvaardigd is.

2.3. Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar.

2.4. Schattingen en veronderstellingen

Bij toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening vormt het bestuur van het pensioenfonds zich verschillende oordelen en maakt schattingen die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten. De effecten ten aanzien van de aanpassingen van sterftetafels, overlevingstafels en partnerfrequentie worden toegelicht onder 2.12 Technische Voorzieningen.

2.5. Opname van actief, verplichting, bate of last

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

2.6. Vreemde valuta

Functionele valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum.

Transacties, vorderingen en schulden

Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de koers op transactiedatum. Monetaire activa en passiva in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per balansdatum. De uit de afwikkeling en omrekening voortvloeiende koersverschillen komen ten gunste of ten laste van de staat van baten en lasten.

2.7. Beleggingen voor risico pensioenfonds

Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd op actuele waarde. Slechts indien de actuele waarde van een belegging niet betrouwbaar kan worden vastgesteld vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs.

Participaties in beleggingsinstellingen die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor dat soort beleggingen. Beleggingen voor risico pensioenfonds en voor risico deelnemers worden op dezelfde wijze gewaardeerd.

Zakelijke waarden

Aandelen en participaties in beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd op marktwaarde. Voor de marktwaarde wordt gebruik gemaakt van of beursgenoteerde beleggingsfondsen of van institutionele share class beleggingsfondsen per balansdatum.

Vastrentende waarden

Vastrentende waarden en participaties in beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd op marktwaarde. Voor de marktwaarde wordt gebruik gemaakt van of beursgenoteerde beleggingsfondsen of van institutionele share class beleggingsfondsen per balansdatum.

Commodities

Commodities zijn participaties in beleggingsinstellingen en zijn gewaardeerd op marktwaarde. Voor de marktwaarde wordt gebruik gemaakt van of beursgenoteerde beleggingsfondsen of van institutionele share class beleggingsfondsen per balansdatum.

Derivaten

Derivaten worden in de jaarrekening opgenomen en zijn gewaardeerd op marktwaarde. De marktwaarde is de beursnotering per balansdatum.

Vastgoedbeleggingen

Alle vastgoedbeleggingen zijn participaties in beleggingsinstellingen en zijn gewaardeerd op marktwaarde. Voor de marktwaarde wordt gebruik gemaakt van of beursgenoteerde beleggingsfondsen of van institutionele share class beleggingsfondsen per balansdatum.

De lopende interest op vastrentende waarden wordt gepresenteerd als onderdeel van de marktwaarde van de vastrentende waarden.

Beleggingen worden gedaan in fondsen en niet (direct) in de premie bijdragende onderneming. Het kan zijn dat fondsen onderliggend in de premie bijdragende onderneming beleggen, maar dit zou dan een gevolg kunnen zijn van de beleggingstrategie van een individuele fondsmanager. Verder worden er geen beleggingen uitgeleend door het fonds.

2.8. Beleggingen voor risico deelnemers

De grondslagen voor de waardering van de beleggingen voor risico van deelnemers zijn gelijk aan die voor de beleggingen die voor risico van het pensioenfonds worden aangehouden.

2.9. Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking, worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Vorderingen en overlopende activa worden onderscheiden van vorderingen in verband met beleggings-transacties.

2.10. Liquide middelen

Liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. Onder de liquide middelen zijn opgenomen die banktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel een looptijd korter dan twaalf maanden hebben. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen. Liquide middelen staan ter vrije beschikking van het fonds.

2.11. Stichtingskapitaal en reserves

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het eigen vermogen van het fonds, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen die in de balans zijn opgenomen.

2.12. Technische voorzieningen

Technische voorzieningen voor risico van het pensioenfonds

De technische voorziening (TV) voor risico van het pensioenfonds wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen op basis van de meest recente sterfteprognoses plus een correctie. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (indexatie)toezeggingen. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de actuele rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB. Het fonds maakt dus gebruik van alleen een nominale dekkinggraad.

Bij de berekening van de TV is uitgegaan van de pensioenreglementen en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of de opgebouwde pensioenaanspraken worden geïndexeerd. Alle per balansdatum bestaande indexatiebesluiten (ook voor indexatiebesluiten na balansdatum voor zover sprake is van *ex ante*-condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van de op te bouwen rechten waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt rekening gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen. Voor mannen en vrouwen worden de sterftekansen ontleend aan de AG -prognosetafels AG 2018.

Omdat deze tafels gebaseerd zijn op bevolkingssterfte, is daarbij nog een correctie gemaakt op basis van specifieke karakteristieken van deelnemerspopulatie om zo te komen tot voor het fonds prudente verzekeringstechnische grondslagen.

De uitrustabellen, zoals gepubliceerd in het AT&T Pensioenreglement zijn gebaseerd op de AG -prognosetafels AG 2018, met dezelfde sterftekanscorrectie als bij de voorziening, seksenneutraal gemaakt met de verhouding Mannen/Vrouwen 90/10.

De technische voorziening is gebaseerd op de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen:

- De technische voorzieningen worden berekend op basis van de rentetermijnstructuur, zoals maandelijks wordt gepubliceerd door De Nederlandsche Bank.
- De overlijdenskansen zijn ontleend aan de prognosetafels AG 2018.
- De ervaringssterfte is vastgesteld op basis van de specifieke karakteristieken van deelnemerspopulatie van het fonds en zijn inkomensafhankelijk gemaakt.
- De technische voorziening van het nabestaandenpensioen is vastgesteld op onbepaalde partnersysteem. Na de pensioendatum wordt de voorziening vastgesteld op basis van het bepaalde partnersysteem.
- Gehuwdheidsfrequenties: vóór de pensioenleeftijd (65 jaar) wordt uitgegaan van cijfers van het CBS 2016, inclusief samenwonend.
- Leeftijdsverschil man – vrouw: 3 jaar, waarbij man ouder dan vrouw aangehouden wordt.
- Vaststelling leeftijd: De leeftijden worden in maanden en jaren nauwkeurig bepaald.
- Voor de kosten wordt uitgegaan van 2% excassokosten plus € 1.155 (einde 2019).

2.13. Technische voorzieningen risico deelnemers

Dit betreft de voorziening uit hoofde van de beschikbare-premieregeling voor deelnemers. Het beleggingsrisico ligt bij de deelnemers. De voorziening voor rekening en risico deelnemers is gewaardeerd volgens dezelfde grondslagen die gelden voor de waardering van de corresponderende beleggingen voor risico deelnemers.

2.14. Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

2.15. Bepaling dekkingsgraad

De (nominale) dekkingsgraad van het fonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de kortlopende schulden te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans. Bij het berekenen van de reële dekkingsgraad van het fonds wordt ten behoeve van deze berekening de voorziening pensioenverplichtingen herrekend, rekening houdend met de verwachte loon- en prijsinflatie. (*art. 133b PW*). De beleidsdekkingsgraad van een pensioenfonds is de gemiddelde dekkingsgraad van de 12 maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling. (*art. 133a PW*)

3. Grondslagen voor bepaling van het resultaat

3.1 Algemeen

De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorzieningen pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

3.2 Premiebijdragen (van werkgever en werknemers)

Premiebijdragen zijn aan de periode toegerekend waarop zij betrekking hebben. Op basis van extrapolatie vindt een schatting plaats voor zover de van werkgever te ontvangen informatie niet is verkregen. De daarin begrepen dekking voor incassokosten wordt bij het actuariële resultaat op kosten verantwoord.

3.3 Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waarde wijzigingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. (In)directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten. Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Kosten vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer worden zowel de externe als de daaraan toegerekende interne kosten verstaan.

Verrekening van kosten

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen e.d.

3.4 Beleggingsresultaten risico deelnemers

De grondslagen voor bepaling van het resultaat betreffende beleggingsresultaten risico deelnemers zijn gelijk aan de grondslagen voor bepaling van het resultaat betreffende beleggingsresultaten risico pensioenfonds.

3.5 Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben. De pensioenuitkeringen zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

3.6 Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

3.7 Mutatie technische voorzieningen voor risico van het pensioenfonds

Pensioenopbouw

Bij de pensioenopbouw zijn aanspraken en rechten over het boekjaar gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de nominale marktrente op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. De interesttoevoeging wordt tegen de rekenrente primo berekend over de beginstand en de mutaties gedurende het jaar.

3.8 Mutatie pensioenverplichtingen voor risico deelnemers

De mutatie pensioenverplichtingen voor risico deelnemers betreft de wijzigingen in de waarde van de technische voorziening voor risico deelnemers.

3.9 Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen

De mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen betref de wijzigingen in de waarde van het herverzekeringsdeel technische voorzieningen.

3.10 Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdracht van rechten bevat het actuariële resultaat van de inkomende en uitgaande waardeoverdrachten en de toevoeging dan wel onttrekking van de voorziening pensioenverplichtingen.

3.11 Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

4. Beleggingen voor risico pensioenfonds

	Zakelijke waarden	Vast rentende waarden	Overige beleggingen	Totaal
	€	€	€	€
Stand per 1 januari 2019	43.721	110.396	115	154.232
Stand beleggingsrekening per 1 januari 2019	0	0	115	115
Stand per 1 januari 2019 (exclusief standen beleggingsrekening)	43.721	110.396	0	154.117
Aankopen	0	804	0	804
Verkopen	-510	-3.446	2	-3.954
Herwaardering- en verkoopresultaat	11.270	13.712	-2	24.980
Stand per 31 december 2019 (exclusief standen beleggingsrekening)	54.481	121.466	0	175.947
Stand beleggingsrekening per 31 december 2019	0	0	94	94
Stand per 31 december 2019	54.481	121.466	94	176.041
Stand per 1 januari 2018	58.527	101.806	23	160.356
Stand beleggingsrekening per 1 januari 2018	0	0	23	23
Stand per 1 januari 2018 (exclusief standen beleggingsrekening)	58.527	101.806	0	160.333
Aankopen	24.017	76.847	0	100.864
Verkopen	-36.371	-67.214	-2	-103.587
Herwaardering- en verkoopresultaat	-2.452	-1.043	2	-3.493
Stand per 31 december 2018 (exclusief standen beleggingsrekening)	43.721	110.396	0	154.117
Stand beleggingsrekening per 31 december 2018	0	0	115	115
Stand per 31 december 2018	43.721	110.396	115	154.232

Overige beleggingen

	2019	2018
	€	€
Stand Beleggingsrekening	94	115
Stand per 31 december	94	115

Methodiek bepaling marktwaarde

Bij de waardering van zowel de zakelijke als de vastrentende beleggingen van de stichting wordt gebruik gemaakt van institutionele share class beleggingsfondsen.

Overige toelichtingen

Door het pensioenfonds wordt niet belegd in de premie bijdragende onderneming. Als onderdeel van de gebruikte beleggingsfondsen wordt als beleid van het specifieke beleggingsfonds ruim onder de 5% belegd, tot een percentage van 0,16% aan indirecte beleggingen.

5. Beleggingen voor risico deelnemers

	2019	2018
	€	€
Stand per 1 januari	3.329	3.350
Uitkeringen en onttrekkingen	0	0
Beleggingsresultaten risico deelnemers	775	-21
Stand per 31 december	4.104	3.329

De beleggingen voor risico deelnemers betreffen beleggingen waarbij het beleggingsrisico niet bij het pensioenfonds ligt.

	Zakelijke waarden	Vast rentende waarden	Totaal
	€	€	€
Stand per 1 januari 2019	1.576	1.753	3.329
Aankopen	0	224	224
Verkopen	-64	-160	-224
Herwaardering- en verkoopresultaat	412	363	775
Stand per 31 december 2019	1.924	2.180	4.104

Methodiek bepaling marktwaarde

Bij de waardering van de beleggingen van de stichting wordt gebruik gemaakt van marktnoteringen.

6. Overige activa

Het pensioenfonds heeft een ongebruikte kredietfaciliteit bij ABNAMRO voor een totaalbedrag van € 250.

	2019	2018
	€	€
Saldo bankrekening	2	16
Stand per 31 december	2	16

De liquide middelen staan ter vrije beschikking van de stichting.

7. Stichtingskapitaal en reserves

	Algemene Reserve
	€
Stand per 1 januari 2018	16.445
Bestemming saldo van baten en lasten	-8.367
Stand per 31 december 2018	<u>8.078</u>
Stand per 1 januari 2019	8.078
Bestemming saldo van baten en lasten	2.738
Stand per 31 december 2019	<u>10.816</u>

De toezichthouder, DNB, heeft een gestandaardiseerde methode vastgesteld om te toetsen of er voldoende eigen vermogen aanwezig is: de standaardtoets. De standaardtoets meet voor een aantal risicofactoren het mogelijke (negatieve) effect (in euro's) op het eigen vermogen. Omdat de resultaten van de standaardtoets afhankelijk zijn van marktomstandigheden en het risicoprofiel van de aanwezige beleggingen, fluctueren ze in de loop van de tijd. Het vereiste eigen vermogen wordt door het pensioenfonds berekend met behulp van de standaardmethode. Hierbij wordt voor de samenstelling van de beleggingen uitgegaan van de feitelijke assetmix.

Met een beleidsdekkingsgraad eind 2019 van 104,3% ten opzichte van de vereiste dekkingsgraad van 121,8%, bevindt het fonds zich in reservetekort. De actueledekkingsgraad eind 2019 bevindt zich op 106,4%.

8. Technische voorzieningen

Technische Voorzieningen voor risico pensioenfonds

Het mutatieoverzicht van de technische voorzieningen voor risico van het pensioenfonds luidt als volgt:

	2019 €	2018 €
Stand per 1 januari	145.982	143.726
Toename		
Risicopremie langlevens	678	609
Ingang nabestaandenpensioen	393	0
Mutaties TV door wijziging marktrente	22.841	6.119
Opvoer technische voorziening onvindbaren	0	4
Correcties en overige mutaties	0	35
Flexibilisering	19	-/- 7
Mutaties kostenvoorziening	114	-/- 153
Afname		
Benodigde interest (2019: -/- 0,235%; 2018: -/- 0,260 %)	336	367
Risicopremie kortlevens	238	221
Vrijval door overlijden (langlevens)	646	0
Vrijval voorziening latent partnerpensioen door overlijden	365	0
Vrijval excasso kosten (2%)	53	48
Uitgaande waardeoverdrachten	487	77
Uitkeringen	2.627	2.406
Correcties en overige mutaties	249	0
Wijziging actuariële grondslagen	0	1.232
Stand per 31 december	165.026	145.982

De post overige mutaties en correcties ad -249 wordt veroorzaakt door de splitsing van het partnerpensioen in wel en niet uitruikbaar partnerpensioen (326 negatief) en overige mutaties en correcties (77 positief).

Voor een toelichting op overige verschillende posten wordt verwezen naar de toelichting op de verschillende posten uit de staat van baten en lasten.

Indexatieverlening

De indexatie van pensioenrechten en pensioenaanspraken wordt jaarlijks vastgesteld door het bestuur. De ambitie bestaat om jaarlijks de pensioenrechten en pensioenaanspraken aan te passen. De indexatie in een jaar is voorwaardelijk. De indexatie bedraagt maximaal de stijging van het prijsindex cijfer volgens de afgeleide consumentenprijsindex reeks CPI-alle bestedingen.

Indien er sprake is van een dekkingstekort zal er niet geïndexeerd worden. Bij een beleidsdekkingsgraad tussen de 110% en de 135% zal gedeeltelijk worden geïndexeerd, en bij een dekkingsgraad van meer dan 135% vindt volledige indexatie plaats. In het indexatiebeleid is verder nog een aanvullende clausule opgenomen indien de dekkingsgraad substantieel zal afwijken van de beleidsdekkingsgraad.

Het bestuur heeft besloten om geen indexatie toe te kennen per 1 januari 2020. De ambitie van het fonds is de afgeleide consumentenprijsindex (CPI) CPI-alle bestedingen (2006=100), gepubliceerd door het Centraal Bureau van de Statistiek (CBS), en deze was 1,64%.

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariel berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de technische voorzieningen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdompensioen en nabestaandenpensioen.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn opgerend met 0,235% negatief (2018: 0,260% negatief), zijnde afgerond € 336 negatief (2018: afgerond € 367 negatief). De rentetoevoeging is als volgt bepaald:

De oprentingspercentages zijn gebaseerd op de rente van het eerste jaar van de door de DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur (RTS)

Voor 2018 is dit de RTS per 1 januari 2018 en bedraagt 0,260% negatief.

Voor 2019 is dit de RTS per 1 januari 2019 en bedraagt 0,235% negatief.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Vooraf wordt een actuariële berekening gemaakt van de toekomstige pensioenuitvoeringskosten (vooral excassokosten) en pensioenuitkeringen die in de technische voorzieningen worden opgenomen. Deze post betreft de vrijval ten behoeve van de financiering van de kosten en uitkeringen van het verslagjaar.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente bij 9. Technische voorzieningen.

De technische voorziening is in onderstaande tabel grotendeels naar categorieën van deelnemers samengesteld. Dat geldt niet voor de extra kostenvoorziening, die is op globaal niveau bepaald:

	2019		2018	
	€	Aantallen	€	Aantallen
Pensioengerechtigden	52.660	91	44.849	80
Slapers	111.211	411	100.092	424
Extra Kostenvoorziening	1.155		1.041	
Stand per 31 december	165.026	502	145.982	504

APK SPAN

Eind 2017 heeft RiskCo de pensioenadministratie van AON Hewitt overgenomen. Voordat de administraties van de overgenomen pensioenfonds in de systemen van RiskCo worden overgezet, wordt de datakwaliteit van de pensioenadministraties onderzocht. Om deze datakwaliteit te controleren wordt per fonds een Administratieve Periodieke Keuring (APK) uitgevoerd. Bij de APK is de data uit het bronsysteem gecontroleerd voor de periode 1 januari 2014 tot en met 31 december 2018.

In totaal zijn er over de betreffende periode twaalf bevindingen geconstateerd. Deze zijn in de loop van 2019 allemaal opgelost.

Van alle punten samen was het totaal effect op de verplichtingen een verhoging van circa 300K. Dit is inclusief circa € 230K aan nabetalingen.

9. Technische voorzieningen risico deelnemers

	2019	2018
	€	€
Stand per 1 januari	3.329	3.350
Premiestortingen	0	0
Onttrekking	0	0
Waarde mutaties beleggingen voor risico deelnemers	775	-21
Stand per 31 december	4.104	3.329

10. Overige schulden en overlopende passiva

	2019	2018
	€	€
Pensioenuitkeringen – belastingafdrachten	70	65
Nog te betalen kosten	131	123
Stand per 31 december	201	188

Alle schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

11. Risicobeheer en derivaten

Het bestuur heeft het beleid met betrekking tot integraal risicomanagement (hierna: IRM) vastgelegd. Het doel van IRM is om bij te dragen aan de realisatie van de strategische doelstellingen van het fonds. Het document geeft weer hoe het fonds het beleid op het gebied van IRM heeft vormgegeven. Het IRM-beleid is het beleidskader voor de toepassing en toetsing van de beleidsvorming en –uitvoering. Dit gebeurt op strategisch en operationeel niveau.

Jaarlijks stelt het bestuur de risicohouding vast, of als er een wijziging van missie, visie en/of strategie plaatsvindt. Daarbij hanteert het bestuur de 5-punts-schaal conform het RAVC®-model (Risk Appetite Value Chain model®).

De operationele risico's zijn de risico's die het nakomen van de operationele doelstellingen in de weg staan. Op jaarlijkse basis worden deze minimaal twee keer geëvalueerd d.m.v. een risicoanalyse. Alle risico's zijn in hoofdlijnen vastgelegd in een apart document. In 2019 zijn deze risico's op hun voortgang verder besproken in bestuursvergaderingen en als zodanig vastgelegd in de notulen.

Welke beleidsinstrumenten het bestuur op welke manier zal hanteren wordt bepaald op basis van uitvoerige analyses van de te verwachten toekomstige ontwikkelingen van de verplichtingen en de ontwikkelingen op de financiële markten.

Op basis van de uitkomsten van deze analyses stelt het bestuur jaarlijks beleggingsrichtlijnen vast waarop het door het fonds uit te voeren beleggingsbeleid wordt gebaseerd. De beleggingsrichtlijnen zetten uiteen binnen welke grenzen en normen het beleggingsbeleid moet worden uitgevoerd, en richten zich op het beheersen van de belangrijkste (beleggings) risico's.

Matching-/renterisico

Het Matching-/renterisico is het risico als gevolg van onvoldoende afstemming van activa en passiva op het gebied van rente, valuta, inflatie en liquiditeit.

Het fonds heeft een lange termijn visie op het matching-/renterisico. Door het fonds wordt dit risico als een van de drie grootste risico's beoordeeld.

- Het bestuur heeft bewust gekozen om het renterisico slechts gedeeltelijk af te dekken door te beleggen in LDI-fondsen. Gezien de lage rente en de verwachting dat op langere termijn de beleggingen herstel zullen laten zien, is het geld aangewend voor het verkrijgen van rendement in plaats van het afdekken van risico. Het bestuur monitort en bespreekt het risico, en evt. acties, maandelijks op de bestuursvergadering. De renteaanpak wordt maandelijks geëvalueerd op de bestuursvergadering. Omdat de rente stabiel laag is, is het risico niet verder toegenomen. Het risico wordt door het fonds toch als aanzienlijk ingeschat, zowel op kans als impact. In 2020 zal het fonds een renteafdekking door middel van instapindicatoren verder uitwerken.
- Het fonds belegt ongeveer een derde in niet-Euro valuta, en loopt daarmee een valutarisico. Het bestuur heeft besloten het valutarisico niet af te dekken, vanwege de beheersing van de Investment Manager van aanwezige risico's, de verwachte uitmiddeling op lange termijn, het verbonden kosten aspect en de verwachting dat de afdekking van het valutarisico geen extra rendement oplevert voor het fonds. Hierdoor acht het fonds het risico hiervan beperkt. In november 2018 heeft de actuaire het risico opnieuw berekend, voor USD, GBP en Yen is impact op het vereist eigen vermogen 1,1% en voor alle ontwikkelde landen 1,9%. Hoewel de kans als aanzienlijk wordt ingeschat, is de impact als matig beoordeeld.

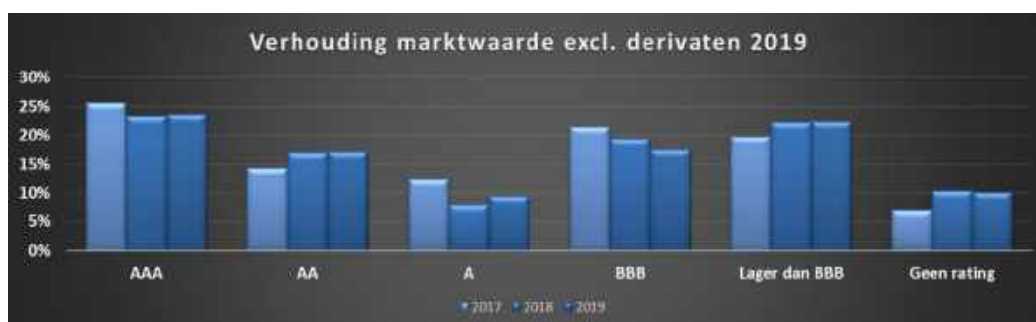
- Het inflatierisico wordt klein geschat, refererend naar de ALM. Deze analyse bevestigt dat het inflatierisico relatief laag blijkt te zijn.
- Het liquiditeitsrisico is niet groot, en per kwartaal wordt er een liquiditeitsoverzicht gemaakt. Alle beleggingen vinden plaats in liquide markten en er zijn verder geen beleggingen in producten die een liquiditeitsbeslag vragen zoals swaps en valuta termijncontracten. Bovendien heeft het fonds een stand-by kredietfaciliteit van € 250 duizend waarmee het risico verder wordt beperkt.

Marktrisico

Marktrisico is het risico als gevolg van blootstaan aan wijzigingen in marktprijzen van financiële instrumenten binnen de beleggingsportefeuille. Dit is het tweede risico dat door het fonds als een van de drie grootste risico's wordt beoordeeld ook vanwege de hoge marktvolatiliteit. Wijzigingen in marktomstandigheden hebben altijd directe invloed op het beleggingsresultaat, omdat alle beleggingen worden gewaardeerd op reële waarde waarbij wijzigingen onmiddellijk worden verwerkt in het saldo van baten en lasten. Diversificatie van de portefeuille door beleggingen in fondsen en spreiding over meerdere fondsen dempt het marktrisico. Het fonds belegt in meerdere fondsen met regio-spreiding en valuta-spreiding.

Als we kijken naar de fondsverdeling naar rating categorie zien we in het jaar 2019 nauwelijks een verschuiving heeft plaatsgevonden ten opzichte van het voorgaande jaar, behalve dat ieder fonds nu in een rating categorie valt. Het fonds gebruikt echter deze ratings niet als een direct sturingsmechanisme. Verschillen in rating kunnen veroorzaakt worden door uit te gaan van de rating van het beleggingsobject of de uitgevende instantie, of door uit te gaan van een andere rating agency of door de rating vast te stellen op een ander moment.

Sinds 2015 wordt door BNP een look-through methode gehanteerd. De bepaling van de vereiste solvabiliteit is gebaseerd op de gegevens van BNP, en daarmee deze methodiek. Hiermee is deze consistent met de waardering in de overige (BNP) fondsen en is de rating ook gebaseerd op een verifieerbaar proces. De verwachting van BNP is dat komend jaar de verschillen minder zullen zijn.

Het fonds verwacht voor het marktrisico te worden beloond in de vorm van een extra rendement. Het marktrisico vormt daarmee voor het fonds een belangrijke bron om zijn (voorwaardelijke) indexatieambities te kunnen realiseren. Het fonds beheerst het marktrisico, de prijsvolatiliteit, doordat het fonds een beleggingsadviescommissie (intern) heeft die de markt trackt en bestuur adviseert, externe consultants raadpleegt indien gewenst en doordat het fonds belegt in beleggingsfondsen en niet rechtstreeks in vastgoed, aandelen of complexe producten. Hiernaast past de vermogensbeheerder in principe automatische

rebalancing toe zodra bandbreedte wordt overschreden op fondsniveau. Het bestuur geeft opdracht tot verdere rebalancing na advies van de beleggingsadviescommissie. Verder wordt elke 3 maanden de stresstest gereviewd.

Het fonds belegt alleen in liquide fondsen en de vermogensbeheerder heeft aangegeven dat de LDI kan binnen 1 week verkocht worden op vaste dagen in de week. Hiermee mitigeert het fonds de kans en impact van de marktliquiditeit. Door de diversificatie met regio- en valutaspreiding van de fondsen acht het fonds het concentratie- en correlatierisico beperkt.

Bovendien wordt de performance van vermogensbeheerder maandelijks geëvalueerd en vindt er overleg plaats met vermogensbeheerder op kwartaalbasis. Nadat het bestuur in 2017 besloten had te stoppen met de automatische tactische assetallocatie vanwege de geconstateerde geringe toegevoegde waarde, is in 2018 besloten om een nieuw mandaat te implementeren. Het aantal fondsen is gedaald, en er wordt meer belegd in vastrentende waarden, passend bij de risicohouding en uitgangspunten.

De in 2017 uitgevoerde ALM-studie geeft hier de aanvullende onderbouwing voor. Het doel van de ALM-studie was om een beleggingsbeleid vast te stellen passend bij de doelstellingen en risicobereidheid, met daarbij een afbouw van rentedekking te onderzoeken. De conclusie van de uitgevoerde ALM-studie en daaropvolgende analyses en discussies is dat er een tendens is om het risico af te bouwen. In de ALM-studie waren de volgende risico- en rendementsmaatstaven onderzocht:

- de ontwikkeling van de (beleids)dekkingsgraad;
- het pensioenresultaat;
- de kans op korten en toeslagverlening.

Gezien de huidige dekkingsgraad zal het rendement primair worden gebruikt om de buffer te vullen. Uit de ALM-studie van 2017 is gebleken dat met een basisverdeling van 65% vastrentende waarden en 35% aandelen over de lange termijn gezien een gemiddeld rendement van 2,9% haalbaar is.

Het bestuur heeft beoordelingscriteria vastgesteld voor de beleggingsmix vanuit de risicobereidheid. Die vertalen zich in pensioenresultaat, kortingskans en bijstortingskans.

Voor het pensioenresultaat zijn grenzen in de haalbaarheidstoets vastgelegd (mediaan pensioenresultaat minimaal 95%, maximale afwijking in slecht weer 25%). Verder staan er grenzen voor het VEV in de ABTN, namelijk minimaal 20,5% en maximaal 26,5%.

Verder is vastgelegd dat de kortingskans en bijstortingskans maximaal gelijk mogen zijn aan die op basis van de huidige mix.

In 2020 zal een nieuwe ALM uitgevoerd worden, waarbij de bovenstaande onderbouwingen zullen worden getoetst.

In 2017 is er een deelnemersenquête gehouden. Onderwerpen waren de risicobereidheid, maatschappelijk verantwoord beleggen en de communicatie door het pensioenfonds. De meting van risicobereidheid en mening over maatschappelijk verantwoord beleggen geeft geen aanleiding om het beleid van het fonds bij te stellen.

Met betrekking tot maatschappelijk verantwoord beleggen, is in 2019 geconstateerd dat een beleggingsfonds een klein percentage aandelen van producenten van cluster munitie in zich had. Het fonds Vanguard, een indexvolgend aandelenfonds, had een belang van onder de 5%. Dit was wettelijk gezien toegestaan omdat het een indexfonds is. De unanieme mening echter was dat het bestuur niet in cluster munitie wil beleggen en daarom de keuze heeft gemaakt om over te stappen naar het alternatief Vanguard SRI, waarbij dus niet meer in cluster munitie wordt belegd.

Kredietrisico

Kredietrisico is het risico dat een tegenpartij verplichtingen niet kan nakomen. Kredietrisico dat wordt gelopen op de verschillende beleggingsmarkten waarin het pensioenfonds actief is, is beperkt, omdat er alleen wordt belegd in beursgenoteerde beleggingsfondsen. Vanwege het feit dat volledig in fondsen is belegd, heeft het pensioenfonds geen actief beleid in verband met het kredietrisico.

Het kredietrisico bedroeg in het vierde kwartaal van 2019 6,4% van het vereist eigen vermogen, wat in lijn is met het gehele mandaat.

De premienota's voor kosten plus opslag, deze worden op tijd gestuurd en er wordt gecontroleerd of deze voldaan zijn. De waarschijnlijkheid op default bij sponsor wordt niet groot geacht, en indien deze zou optreden, kan en moet het fonds de regeling in lijn brengen met de door sponsor dan wel of niet betaalde premie. Hiernaast wordt de betaling van de rekeningen door de sponsor nauw gemonitord.

Het risico van een bank default wordt als laag ingeschat door saldo bij banken minimaal te houden. Verder heeft het fonds nog saldi staan op de bankrekeningen bij de KASBANK (CACEIS) en ABNAMRO. Gezien de hoogte van deze saldi acht het bestuur het risico hiervan gering.

Verzekeringstechnische risico's

Onder verzekeringstechnisch risico wordt verstaan het risico dat uitkeringen niet gefinancierd kunnen worden als gevolg van onjuiste of onvolledige aannames en grondslagen.

Het belangrijkste actuariële risico van het fonds is het langlevensrisico (het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de technische voorzieningen). Als gevolg hiervan is dan de pensioenvermogensopbouw niet toereikend voor de uitkering van de pensioenverplichting.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt rekening gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen. Voor mannen en vrouwen worden de sterftetekansen ontleend aan de AG -prognosetafel AG 2018. De AG -prognosetafels worden een maal per 2 jaar geüpdatet.

Omdat deze tafel gebaseerd is op de bevolkingssterfte, is daarbij nog een correctie gemaakt op basis van specifieke karakteristieken van het fonds met betrekking tot de deelnemerspopulatie om zo te komen tot voor het fonds prudente verzekeringstechnische grondslagen.

De uitruiltabellen, zoals gepubliceerd in het AT&T Pensioenreglement zijn gebaseerd op de AG generatie sterftetafels AG 2018, met dezelfde sterftekanscorrectie als bij de voorziening, sekseneutraal gemaakt met de verhouding Mannen/Vrouwen 90/10.

De technische voorziening is gebaseerd op de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen:

- De technische voorzieningen worden berekend op basis van de rentetermijnstructuur, zoals maandelijks wordt gepubliceerd door De Nederlandsche Bank.
- De overlijdenskansen zijn ontleend aan de prognosetafels AG 2018.
- De ervaringssterfte is vastgesteld op basis van de specifieke karakteristieken van deelnemerspopulatie van het fonds en zijn inkomensafhankelijk gemaakt.
- De technische voorziening van het nabestaandenpensioen is vastgesteld op het onbepaalde partnersysteem. Na de pensioendatum wordt de voorziening vastgesteld op basis van het bepaalde partnersysteem.
- Gehuwdheidsfrequenties: vóór de pensioenleeftijd (65 jaar) wordt uitgegaan van cijfers van het CBS 2016, inclusief samenwonend.
- Leeftijdsverschil man – vrouw: 3 jaar, waarbij man ouder dan vrouw aangehouden wordt.
- Vaststelling leeftijd: De leeftijden worden in maanden en jaren nauwkeurig bepaald.
- Voor de kosten wordt uitgegaan van 2% excassokosten plus € 1.155 (einde 2019).

Het risico op arbeidsongeschiktheid is niet meer van toepassing op het fonds omdat de regeling per 2014 gesloten is.

Catastrofes/calamiteiten hebben veel impact maar de kans dat dit zich voordoet wordt relatief laag geacht. Meer deelnemers werken gespreid en van huis. Pensioenadministratie en vermogensbeheer zijn uitbesteed en niet alle afhankelijk van pensioenbestuur/medewerkers.

Operationele risico's

Operationeel risico is het risico samenhangend met ondoelmatige of onvoldoende doeltreffende procesinrichting en procesuitvoering. Dit risico wordt gemitigeerd door het documenteren van de processen, het identificeren van de bij de uitvoering van die processen optredende risico's evenals van de met het oog daarop getroffen beheersmaatregelen.

Bij het fonds is geen sprake van structurele gegevensverwerking. Zo doet het fonds zelf geen rechtstreekse betalingen en kunnen ook niet door het fonds verricht worden. Van dubbelfuncties is bij het fonds geen sprake. Verder worden processen regelmatig bijgesteld en verbeterd, ontvangt het jaarlijks een ISAE verklaring van haar uitvoerder, waarmee er tevens kwartaal overleggen plaatsvinden. Naast de SLA-rapportage en mutatieoverzichten, heeft er in 2019 een APK plaatsgevonden met betrekking tot de correctheid van alle gegevens. In 2020 zal er een audit plaatsvinden met betrekking tot de administratie. De kans op het risico dat de doelmatigheid en doeltreffendheid van het verwerkingsproces wordt beïnvloed, wordt beperkt ingeschat. Het kan echter een aanzienlijke impact hebben op o.a. administratie van gegevens, doorberekening van premies en klantenservice.

Continuïteit van bestuur bezetting is in principe een risico dat door het bestuur wordt beoordeeld als een operationeel risico. Het vinden of houden van bestuursleden die zowel voldoende tijd als relevante kennis hebben, blijft een uitdaging. Bij een mogelijke onderbezetting, zou het bestuur kunnen aanlopen tegen het gegeven dat besluiten niet rechtsgeldig genomen kunnen worden. Hiernaast zou in het geval van mindere kennis en kunde van het bestuur, het collectief onder druk komen te staan, waarbij besluiten op basis van een

onvoldoende kennisniveau genomen zouden kunnen worden. Een risico dat de reputatie van het fonds kan schaden als blijkt dat door capaciteit- of kennistekort de deelnemers worden geconfronteerd met mogelijk negatieve financiële gevolgen. Mocht dit risico zich voordoen dan kan het bestuur besluiten tot overgaan van inhuren van externe expertise, met een negatief gevolg van hogere kosten.

Met de invoering van de AVG-wetgeving heeft het fonds een privacy beleid opgesteld, een privacyverklaring opgenomen op haar website en ook verwerkt in de deelnemerscommunicatie. Privacygevoelige informatie wordt zoveel mogelijk geanonimiseerd. Hiermee voldoet het fonds aan de gestelde vereisten in de wet. Dit risico wordt door het fonds als beperkt ingeschat.

Zoals eerder aangeven zijn pensioenadministratie en vermogensbeheer uitbesteed en niet afhankelijk van bestuur of medewerkers. Hierdoor wordt de kans dat het getroffen wordt door een catastrofe als laag ingeschat, hoewel de impact aanzienlijk kan zijn.

Uitbestedingsrisico

Onder uitbestedingsrisico wordt verstaan het risico dat de continuïteit, integriteit en/of kwaliteit van de uitbesteede werkzaamheden wordt geschaad. Voor het fonds houdt het uitbestedingsrisico vooral het risico in dat de externe beheerders, de vermogensbeheerder en de administrateur, niet handelen conform de opgestelde en overeengekomen overeenkomsten en mandaten. Om dit risico te beheersen volgt het fonds de externe partijen aan de hand van rapportages en voortgangsbesprekingen. Zowel pensioenadministratie als vermogensbeheer kunnen vrijwel direct weggehaald worden bij de huidige uitbesteede partijen. Voorts zijn met de externe uitvoerders overeenkomsten en SLA's gesloten, daarnaast zijn beleggingsrichtlijnen afgesproken en afspraken gemaakt over periodiek af te geven SLA-rapportages en ISAE 3402 type II verklaringen. Hoewel het risico op continuïteit beperkt wordt ingeschat qua kans, toch een aanzienlijke impact zou kunnen hebben. Door bovenstaande maatregelen wordt dit gemitigeerd, echter zal het fonds in 2020 een exitstrategie gaan definiëren.

ISAE 3402 rapport type II

Voor de administratieve dienstverlening van onze pensioenregeling hebben wij van onze uitvoerder RiskCo een ISAE 3402 rapportage ontvangen, voor de periode 1 oktober 2018 tot en met 30 september 2019. Hiernaast heeft de uitvoerder een zogenaamde Bridgeletter verstrekt voor het laatste kwartaal van 2019. Daar RiskCo nog gebruik heeft gemaakt van de IT-services van AON, hebben wij tevens voor dit deel een SOC I rapport (in overeenstemming met ISAE 3402) van AON ontvangen, en ook hierbij een Bridgeletter voor het laatste kwartaal van 2019. Dit conform wat in het vorig jaarverslag was gerapporteerd. Een helder overzicht is verstrekt omtrent de splitsing van de verantwoordelijkheden. Het fonds zal verder blijven toezien op deze overgang en heeft geen aanleiding om verder verklaringen ten aanzien hiervan op te vragen. In de ISAE is aangegeven dat er geen afwijkingen zijn geconstateerd ten aanzien van de volledigheid en correctheid van de UPO's. Wel is aangegeven dat voor 6 deelnemers van een specifieke klant de UPO's niet conform de tijdslijnen gepubliceerd waren. Dit betreft echter niet deelnemers van ons fonds. Dit aspect is door het fonds in haar risicomanagement geïdentificeerd als een belangrijk risico, en met de ISAE voldoet de uitvoerder aan het managen hiervan. Dit is ook van toepassing voor de uitkeringen, ook hier worden in de ISAE geen afwijkingen geconstateerd, conform het belang voor het fonds.

De verstrekte SOC van AON geeft aan dat er een bevinding was geconstateerd met betrekking tot de toegang tot het data center. Hierbij was geconstateerd dat van de controle op de toegang geen bewijs was bewaard. Dit had te maken met een wijziging van toegangs-software voor pasjes. Hoewel hier geen bewijs van bewaarde was gebleven, was de toegang beperkt tot alleen geautoriseerde medewerkers. Verder zijn er geen afwijkingen zijn geconstateerd op de IT-dienstverlening ten aanzien van de pensioenadministratie.

Van KASBANK (CACEIS) heeft het bestuur tevens een ISAE 3402 type II rapport ontvangen over de periode 1 januari 2019 tot en met 31 december 2019. Aan de hand van dit rapport kan het bestuur een oordeel vellen over de kwaliteit van de Kas Bank als bewaarnemers van de effecten van SPAN en krijgt het inzicht in de punten waarvan Kas Bank zelf van mening is dat deze verbeterd moeten worden. Ook blijkt uit deze rapportage welke punten goed worden uitgevoerd door Kas Bank. De risico's die door het fonds ten aanzien van uitbestedingen zijn geïdentificeerd liggen op het gebied van continuïteit, integriteit en kwaliteit. Met betrekking tot de KASBANK (CACEIS) dient vermeld te worden dat het fonds niet in individuele beleggingen participeert maar slechts in fondsen. Hiermee wordt het voornaamste risico gemitigeerd.

De afhankelijkheid van de Kas Bank wordt door het fonds als beperkt ingeschat. Het bestuur heeft verder kennisgenomen van de bevindingen van het ISAE 3402 rapport. De door de Kas Bank opgezette interne controlesysteem geeft het bestuur voldoende vertrouwen in de integriteit en kwaliteit van de door de Kas Bank beheerde processen. In 2019 zijn er twee bevindingen geconstateerd. In het ISAE geconstateerde resultaat binnen 'Currency Overlay' dit betreft het monitoren van de tijdigheid en accuraatheid van 'Foreign Exchange' transacties. Het is gebleken dat van de 30 gecontroleerde tickets er 1 niet gesloten was. KASBANK (CACEIS) heeft geconstateerd dat er geen impact als gevolg hiervan omdat er geen transacties hadden plaatsgevonden. Binnen de "Access Management" is geconstateerd dat voor een vertrokken medewerker de toegang hadden niet tijdig was verwijderd. En dat voor een intern verplaatste medewerker de goedkeuring van de account wijziging na de overgang van rechten had plaatsgevonden. Van misbruik is geen sprake gebleken. Beide

bevindingen geven voor het bestuur geen aanleidingen om nadere verklaringen van Kas Bank te vragen als bewaarnemers van de effecten van het fonds.

Het vermogensbeheer van het pensioenfonds is uitbesteed aan BNP Paribas. Van BNP heeft het fonds een ISAE 3402 rapport ontvangen 2019. Het rapport heeft betrekking op de controle op de van toepassing zijnde investment management gerelateerde activiteiten bij de verschillende legal entiteiten. Deze activiteiten omvatten de volgende diensten: "order initiation, order execution, investment compliance, transaction processing, portfolio monitoring, data administration, third parties monitoring, client reporting, and the management of the information systems relating to those processes".

BNP wordt door de grote Amerikaanse kredietbeoordelaars (S&P, Moody's, Fitch) beoordeeld met een A+(stable), Aa3(stable) en AA-(stable). Hiermee wordt het door het fonds geïdentificeerde continuïteitsrisico voldoende gewaarborgd. Verder wordt het portfoliomanagement uitgevoerd volgens gemaakte afspraken, accuraat en tijdig. Ook ten aanzien van derden worden afspraken op een juiste manier uitgevoerd volgens vastgelegde afspraken. Dit geldt tevens voor het proces ten aanzien van het doorvoeren van wijzigingen, ook hier zijn geen afwijkingen geconstateerd. Het gehele rapport wijst erop dat BNP volgens vastgelegde afspraken haar kwaliteit, continuïteit en integriteit op juiste manier uitvoert. De accountant heeft een positief oordeel gegeven en heeft een bevinding geconstateerd, waarbij een binnen een steekproef, de KPI niet gehaald kon worden door een vertraging van een maandelijkse rapportage met betrekking tot de Global monitoring van factsheets. Na verruiming van steekproef werden er geen bevindingen geconstateerd. Het rapport heeft voor het bestuur verder geen aanleiding gegeven om nadere verklaringen van BNP te vragen als vermogensbeheerder van het fonds.

12. Verbonden partijen

Transacties met bestuurders

De bezoldiging van de bestuurders wordt nader toegelicht in hoofdstuk 23. De stichting heeft geen leningen verstrekt aan de (voormalige) bestuurders. Ook heeft de stichting geen vorderingen op de (voormalige) bestuurders.

Overige transacties met verbonden partijen

De stichting heeft een uitvoeringsovereenkomst afgesloten met de werkgever ten aanzien van de uitvoering van het pensioenreglement. Hierin zijn de volgende zaken opgenomen; verschuldigde premie, premiebetaling, premiekorting en terugstorting, bijstortingsverplichting, informatieverstrekking, wijzigingen pensioenreglement en voorwaardelijke indexatie. De verschuldigde premie is de premie voor de kosten verbonden aan de uitvoering. Bijstorting door of terugbetaling aan de werkgever is vastgesteld in de uitvoeringsovereenkomst, conform de Nederlandse wetgeving.

13. Premiebijdragen

Per 1 januari 2014 heeft de werkgever de pensioenovereenkomst met de werknemers gewijzigd. De overeenkomst per die datum betreft een premie-overeenkomst en wordt niet meer door het pensioenfonds uitgevoerd. Hierdoor betreffen de premiebijdragen alleen de vergoeding van kosten door de werkgever.

	2019	2018
	€	€
Premie bijdrage werkgever	499	416
Totaal	499	416

De kostendekkende en feitelijke premies zijn als volgt (cf. art. 130 PW) (het fonds maakt geen gebruik van gedempte premies):

	2019	2018
	€	€
Kostendekkende premie	0	0
Feitelijke premie DB	499	416
Feitelijke premie DC	0	0

In overeenstemming met de uitvoeringsovereenkomst vergoedt de werkgever de uitvoeringskosten. De kostendekkende premie bedraagt dus feitelijk € 0.

14. Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

Type belegging	Directe beleggings opbrengsten	Indirecte beleggings opbrengsten	Kosten vermogens beheer	Totaal
	€	€	€	€
2019				
Zakelijke waarden	0	11.270	0	11.270
Vastrentende waarden	0	13.712	0	13.712
Kosten vermogensbeheer	0	0	-218	-218
Overig	-2	-2	0	-4
Totaal	-2	24.980	-218	24.760
2018				
Zakelijke waarden	0	-2.452	0	-2.452
Vastrentende waarden	0	-1.043	0	-1.043
Kosten vermogensbeheer	0	0	-216	-216
Overig	-3	2	0	-1
Totaal	-3	-3.493	-216	-3.712

15. Beleggingsresultaten risico deelnemers

Type belegging	Directe beleggings opbrengsten	Indirecte beleggings opbrengsten	Kosten vermogens beheer	Totaal
	€	€	€	€
2019				
Zakelijke waarden	0	412	0	412
Vastrentende waarden	0	363	0	363
Overig	0	0	0	0
Totaal	0	775	0	775
2018				
Zakelijke waarden	0	-103	0	-103
Vastrentende waarden	0	82	0	82
Overig	0	0	0	0
Totaal	0	-21	0	-21

16. Pensioenuitkeringen

	2019	2018
	€	€
Ouderdomspensioen	2.339	2.135
Partnerpensioen	310	255
Overige uitkeringen	6	6
Totaal	2.655	2.396

17. Pensioenuitvoeringskosten

	2019	2018
	€	€
Bestuurskosten	22	8
Bestuursbureau	62	67
Administratiekostenvergoeding	171	155
Actuaris- en advieskosten	73	71
Contributies en toezicht	17	17
IORP	32	0
Accountantskosten	15	15
Overige	1	1
Totaal	393	334

De accountantskosten van BDO Audit & Assurance B.V. betreffen uitsluitend kosten voor controle van de jaarrekening en de verslagstaten.

18. Mutatie technische voorzieningen voor risico van het pensioenfonds

	2019	2018
	€	€
Mutatie TV DB Pensioenreglement (oud)	1.961	-859
Mutatie TV DB AT&T Pensioenreglement	16.969	3.268
Mutatie TV DB opslag toekomstige kosten	114	-153
Totaal	19.044	2.256

19. Mutatie technische voorzieningen voor risico deelnemers

	2019	2018
	€	€
Mutatie TV DC deel	768	-20
Mutatie TV Flex Extra Vrijwillig	7	-1
Totaal	775	-21

20. Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het actuariële resultaat van de inkomende & uitgaande waardeoverdrachten en de toevoeging & onttrekking aan de voorziening pensioenverplichtingen.

	2019	2018
	€	€
Inkomende waardeoverdrachten	0	0
Toevoeging aan de voorziening pensioenverplichtingen	0	0
Actuarieel resultaat inkomende waardeoverdrachten	0	0
Uitgaande waardeoverdrachten kasstroom	429	85
Onttrekking aan de voorziening pensioenverplichtingen	0	0
Actuarieel resultaat uitgaande waardeoverdrachten	429	85
Totaal	429	85

21. Aantal personeelsleden

Bij het fonds zijn, net zoals alle voorgaande jaren, geen werknemers in dienst. De werkzaamheden worden verricht door werknemers die in dienst zijn van de werkgever aangevuld met twee gepensioneerd. De personeelskosten voor deze werknemers worden niet doorbelast aan het pensioenfonds.

22. Vestigingsplaats

Stichting Pensioenfonds AT&T Nederland, statutair gevestigd in Den Haag is opgericht op 28-06-1999. Het pensioenfonds is feitelijk gevestigd aan de Wilhelmina van Pruisenweg 104 te Den Haag.

23. Bezoldiging bestuurders

De bestuurders van het fonds zijn onbezoldigd, zowel in 2019 als in 2018 waren deze € 0. Een gepensioneerd lid van het Verantwoordingsorgaan ontvangt een reiskostenvergoeding, deze komt afgerond op € 0 uit, welke gelijk is aan het vorige jaar.

24. Werking bestuur

Het bestuur houdt waar nodig ad-hoc meetings naast maandelijkse bestuursvergaderingen.

25. Belastingen

De activiteiten van het fonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting

26. Gebeurtenissen na balansdatum

Op 27 februari jl. werd de eerste patiënt met COVID-19 in Nederland gediagnosticeerd, en inmiddels is de ziekte helaas wijdverspreid over de gehele wereld. Hoewel ieder land voor zich haar eigen maatregelen neemt om deze ziekte te beheersen, is het duidelijk dat de uitbraak van het coronavirus impact zal hebben op de mondiale, Europese en Nederlandse economie. De maatregelen genomen door de diverse regeringen worden afhankelijk van de ontwikkelingen aangepast, maar economische consequenties zijn inmiddels merkbaar, ook in Nederland.

De precieze impact op de Nederlandse economie en ook op SPAN zal afhangen van de snelheid waarmee het coronavirus onder controle komt in binnen- en buitenland, wat op dit moment niet met zekerheid te voorspellen is. De gevolgen van het Coronavirus voor SPAN zijn behandeld als gebeurtenissen na balansdatum die geen nadere informatie verschaffen over de feitelijke situatie per balansdatum. Derhalve heeft SPAN geen (cijfermatige) aanpassingen gedaan in de jaarrekening.

Wat wel geconstateerd kan worden is dat er een grote impact is op de dekkingsgraad bij alle pensioenfonds en ook bij het SPAN. Het bestuur verwacht dat zij binnen afzienbare termijn de sponsor zal informeren over

deze ontwikkeling, wanneer deze onder de 100% zal komen. Dit vanwege het gegeven dat er op dat moment een bijstortingsverplichting ontstaat. Echter zal het SPAN de onzekere ontwikkelingen nauwgezet volgen en blijven rapporteren, daar de dekkingsgraad per 31 december uiteindelijk bepalend zal zijn voor de situatie. Naar inzicht van het fonds, zullen de ontwikkelingen door de pandemie, geen gevolgen hebben voor de continuïteit van de sponsor.

Omdat het fonds een gesloten fonds is, zijn er geen consequenties met betrekking tot premiebetalingen.

De negatieve impact op de economie komt niet alleen tot uiting in de ontwikkeling van de beleggingen, maar is breder zoals de rente ontwikkeling en de prijs van olie. Vooralsnog kan het fonds voldoen aan haar verplichtingen, en ziet het ook geen aanleiding om haar (beleggings) beleid aan te passen.

Er is voor het fonds geen noodzaak om fysiek bij elkaar te komen. De bezetting noch processen bij het fonds of de uitbestedingspartijen geven aanleiding om haar beleid aan te passen. Van de uitbestedingspartijen heeft het fonds de aanpak tijdens deze pandemie ontvangen. Deze vormen vooralsnog geen aanleiding om wijzigingen door te voeren.

Gegeven het bovenstaande voorziet het fonds geen continuïteitsprobleem.

Begin 2020 hebben er ontwikkelingen bij de pensioenuitvoeringsorganisatie van het pensioenfonds plaatsgevonden die een ernstige impact kunnen hebben op de continuïteit van de dienstverlening van de pensioenuitvoeringsorganisatie. Het pensioenfonds heeft hierover overleg gehad met De Nederlandsche Bank.

Vanuit de klanten, die gebruik maken van de dienstverlening van de pensioenuitvoeringsorganisatie is nadat de problemen bij de pensioenuitvoeringsorganisatie bekend werden een werkgroep opgericht om gezamenlijk op te trekken. In de werkgroep vindt momenteel overleg en onderzoek plaats hoe de continuïteit van de uitvoering van de pensioenregelingen kan worden gewaarborgd. Hiervoor worden verschillende scenario's uitgedacht. Ook vanuit de pensioenuitvoeringsorganisatie wordt aandacht besteed aan continuïteit van de dienstverlening.

De impact van de huidige ontwikkelingen bij de pensioenuitvoeringsorganisatie op de continuïteit van de dienstverlening kan op dit moment nog niet bepaald worden. Het pensioenfonds heeft voor zover mogelijk maatregelen getroffen om de continuïteit van de pensioenen in boekjaar 2020 te waarborgen.

Den Haag, 29 juni 2020

V. den Hertog, voorzitter
T. Valkenburg, vicevoorzitter

W. Loots, secretaris
B. Bongenaar, vicesecretaris

Stichting Pensioenfonds AT&T Nederland

Overige gegevens

Statutaire regeling over de bestemming van het saldo van baten en lasten

In de statuten van het pensioenfonds is de volgende bepaling opgenomen ten aanzien van de bestemming van het saldo van baten en lasten:

- Voor zover de middelen van het fonds niet worden gebruikt ter voldoening van premies of koopsommen voor overeenkomsten van verzekeringen die het fonds ter dekking van de pensioenaanspraken gesloten heeft, zal het bestuur deze middelen beleggen. De belegging moet op solide wijze geschieden.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds AT&T Nederland te 's Gravenhage is aan Triple A – Risk Finance Certification B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2019.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk Stichting Pensioenfonds AT&T Nederland, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 900.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 45.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel bezien, toereikend vastgesteld. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar hoger dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van artikel 132 (vereist eigen vermogen).

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, doch hoger dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds AT&T Nederland is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

In het kader van dit oordeel wijs ik op de ontwikkelingen na balansdatum als gevolg van de Coronacrisis, zoals die door het pensioenfonds in het jaarverslag zijn toegelicht.

Amsterdam, 29 juni 2020
drs. Pieter Heesterbeek AAG
verbonden aan Triple A – Risk Finance Certification B.V

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2019

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2019 van Stichting Pensioenfonds AT&T Nederland te Den Haag gecontroleerd.

WIJ CONTROLEERDEN	ONS OORDEEL
De jaarrekening bestaande uit: <ol style="list-style-type: none"> de balans per 31 december 2019; de staat van baten en lasten over 2019; en de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen. 	Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds AT&T Nederland op 31 december 2019 en van het saldo van baten en lasten over 2019 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie ‘Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening’.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds AT&T Nederland (‘de Stichting’) zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 900.000. De materialiteit is gebaseerd op 0,5% van het pensioenvermogen, zijnde het totaal van de technische voorzieningen en reserves. Het pensioenvermogen en de dekkingsgraad van de Stichting en de mogelijkheid om aan de verplichtingen naar haar deelnemers te voldoen, zijn belangrijke indicatoren voor de gebruiker van de jaarrekening. Derhalve hebben wij de materialiteit bepaald op basis van het pensioenvermogen. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met het bestuur overeengekomen dat wij aan het bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 45.000 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Reikwijdte van de controle

Uitbesteding van processen aan dienstverleners

De Stichting heeft het beheer van beleggingen uitbesteed aan BNP Paribas Investment Partners. De pensioenadministratie is uitbesteed aan Inadmin RiskCo Group B.V. De jaarrekening wordt opgesteld op basis van informatie over de beleggingen en beleggingsopbrengsten die is verstrekt door BNP Paribas Investment Partners en informatie over de technische voorzieningen, premiebijdragen en pensioenuitkeringen en overige financiële posten die is verstrekt door Inadmin RiskCo Group B.V.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor het verwerven van inzicht in de aard en de significantie van de door de dienstverleners verleende diensten en in het effect ervan op de voor de controle relevante interne beheersing van de Stichting. Op basis hiervan identificeren wij de risico's op een afwijking van materieel belang en zetten wij controlewerkzaamheden op en voeren wij deze uit om op deze risico's in te spelen.

Bij de uitvoering van onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden en bevindingen van andere onafhankelijke accountants inzake de voor de Stichting relevante interne beheersingsmaatregelen van BNP Paribas Investment Partners en Inadmin RiskCo Group B.V in de specifiek daarvoor opgestelde (ISAE-3402 Type II)-rapportages.

Onze controlewerkzaamheden bestaan uit het bepalen van de minimaal verwachte interne beheersingsmaatregelen, beoordelen van de verrichte werkzaamheden ter toetsing van de effectieve werking gedurende 2019 en het beoordelen van de uitkomsten daarvan. Ook beoordelen wij de evaluatie door het bestuur van de kwaliteit van de uitbesteding aan BNP Paribas Investment Partners en Inadmin RiskCo Group B.V.

Wij hebben eigen gegevensgerichte werkzaamheden verricht op onder andere de beleggingsopbrengsten, premiebijdragen en uitkeringen. Wij hebben door middel van deelwaarnemingen de beleggingen, beleggingsstromen, mutaties in de pensioenadministratie, premiebijdragen en uitkeringen gecontroleerd aan de hand van brondocumentatie bij de Stichting.

Door bovengenoemde werkzaamheden op de uitbestede processen en de aanvullende eigen werkzaamheden hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de beleggingen, beleggingsstromen en -opbrengsten, (mutaties in) deelnemersgegevens en aanspraken die resulteren in (wijzigingen in) de technische voorzieningen, premiebijdragen en uitkeringen verkregen.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

SCHATTINGEN IN DE WAARDERING VAN DE TECHNISCHE VOORZIENINGEN	ONZE CONTROLEAANPAK
<p>De technische voorzieningen zijn een significante post op de balans van de Stichting. De waardering van de technische voorziening komt tot stand op basis van een berekening van aanspraakgegevens van deelnemers en belangrijke schattingen.</p> <p>De technische voorzieningen worden gewaardeerd op marktwaarde. De waardering is gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronderstellingen en schattingselementen, zoals de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur en de door het Actuarieel Genootschap (AG) gepubliceerde levensverwachtingen (tafels). Deze tafels worden gecorrigeerd voor de ingeschatte ervaringssterfte bij de Stichting.</p> <p>De waarderingsgrondslagen voor de technische voorzieningen zijn beschreven in het hoofdstuk “Grondslagen voor de waardering van activa en passiva” op pagina 56 van de jaarrekening.</p> <p>In verband met de complexe berekening en de significante schattingselementen is deze post een kernpunt voor onze controle.</p>	<p>Wij hebben de aan de voorziening ten grondslag liggende basisgegevens gecontroleerd, rekening houdend met NBA-handreiking 1120: <i>‘Gebruikmaken van de werkzaamheden van de certificerend actuaaris bij de controle van de jaarrekening en staten van pensioenfonds en verzekeringsmaatschappijen’</i>. Bij deze basisgegevens hebben wij een goedkeurende controleverklaring verstrekt.</p> <p>Verder hebben wij de toereikendheid van de technische voorzieningen beoordeeld door het toetsen van de door het bestuur gehanteerde uitgangspunten. Dit hebben wij onder andere gedaan door het beoordelen van de gehanteerde overlevingstafels, rekenrente, ervaringssterfte en kostenopslagen. Als onderdeel van onze werkzaamheden hebben wij eveneens de competentie, capaciteiten en objectiviteit van de door het bestuur ingeschakelde actuaaris beoordeeld.</p> <p>Wij hebben bij de controle van de juistheid en toereikendheid van de technische voorzieningen gebruik gemaakt van de werkzaamheden van de certificerend actuaaris van de Stichting. De certificerend actuaaris onderzoekt onder meer de toereikendheid van de technische voorzieningen en de naleving van een aantal specifieke wettelijke bepalingen. De certificerend actuaaris heeft daarbij gebruik gemaakt van de door ons in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens, waaronder de pensioenaanspraken van deelnemers. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel over de jaarrekening als geheel hebben wij met de certificerend actuaaris onze planning, werkzaamheden, verwachtingen en uitkomsten afgestemd voor de controle van boekjaar 2019. Hierbij hebben wij de redelijkheid van de aannames van het bestuur met betrekking tot de actuariële grondslagen beoordeeld en besproken met de certificerend actuaaris.</p> <p>De gehanteerde grondslagen, zoals vermeld op pagina 56 van de jaarrekening en de hierbij behorende toelichtingen en veronderstellingen op pagina 62 en 63, hebben wij getoetst aan de hand van de vereisten van de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving.</p>
WAARDERING EN TOELICHTING VAN NIET- (BEURS) GENOTEERDE BELEGGINGEN	ONZE CONTROLEAANPAK
<p>De beleggingen zijn een significante post op de balans van de Stichting en worden gewaardeerd op marktwaarde. Voor een groot gedeelte van de beleggingen wordt de actuele waarde bepaald op basis van de intrinsieke waarde per participatie voor de posities in fondsen. De waarderingonzekerheid neemt toe bij de posities in niet-(beurs) genoteerde beleggingsfondsen doordat de waarde</p>	<p>Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen getoetst en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de beleggingen per 31 december 2019.</p>

<p>wordt ontleend aan de opgaven van fondsmanagers.</p> <p>Gezien de omvang van de post hebben wij dit als kernpunt geïdentificeerd in onze controle</p> <p>De Stichting heeft de waarderingsgrondslagen beschreven in het hoofdstuk “Grondslagen voor de waardering van activa en passiva” op pagina 55.</p>	<p>De posities in niet-(beurs)genoteerde beleggingen hebben wij getoetst aan de hand van recente, door een andere onafhankelijke accountant, gecontroleerde jaarrekeningen. Wij hebben hierbij onder meer aandacht besteed aan consistentie met de waarderingsgrondslagen van de Stichting ten opzichte van die van het beleggingsfonds alsmede de strekking van de verklaring van de andere onafhankelijke accountant.</p> <p>Het evalueren van de waarderingsgrondslagen en vaststellen van de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen vormden onderdeel van onze werkzaamheden.</p>
---	---

Paragraaf ter benadrukking van de impact van COVID-19

Wij vestigen de aandacht op pagina 72 en 73 van de toelichting op de jaarrekening alsmede op pagina 19 van het verslag van het bestuur, waarin het bestuur heeft toegelicht wat de huidige (verwachte) impact van het Coronavirus is en wat haar plannen zijn om met deze gebeurtenissen en/of omstandigheden om te gaan. Ons oordeel is niet aangepast met betrekking tot deze aangelegenheid.

Paragraaf ter benadrukking van de activiteiten bij de pensioenuitvoeringsorganisatie

Wij vestigen de aandacht op pagina 73 van de toelichting op de jaarrekening alsmede op pagina 19 van het verslag van het bestuur, waarin het bestuur heeft toegelicht wat de huidige stand van zaken is bij de pensioenuitvoeringsorganisatie in het kader van de continuering van de dienstverlening en wat haar maatregelen zijn om met deze gebeurtenissen en/of omstandigheden om te gaan. Ons oordeel is niet aangepast met betrekking tot deze aangelegenheid.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- ▶ het meerjarenoverzicht van kerncijfers en kengetallen;
- ▶ het verslag van het bestuur;
- ▶ het verslag Visitatiecommissie;
- ▶ reactie van bestuur op verslag Visitatiecommissie;
- ▶ het verslag Verantwoordingsorgaan;
- ▶ reactie van het bestuur op verslag Verantwoordingsorgaan.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- ▶ met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- ▶ alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

C. Verklaring betreffende overige door wet- of regelgeving gestelde vereisten

Benoeming

Wij zijn door het bestuur benoemd als accountant van Stichting Pensioenfonds AT&T Nederland vanaf de controle van het boekjaar 2014 en zijn sinds dat boekjaar de externe accountant.

D. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de Stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de Stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- ▶ het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- ▶ het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de Stichting;
- ▶ het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- ▶ het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een Stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- ▶ het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- ▶ het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan het bestuur dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met het bestuur over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Amstelveen, 29 juni 2020

BDO Audit & Assurance B.V.
namens deze,

W.J.P. Hoeve RA